

**Ruututekstien kielellinen ja sisällöllinen laatu audiovisuaalisen
kääntämisen muuttuvassa työehtolanteessa**

Laura Pentikäinen

Tampereen yliopisto

Viestintätieteiden tiedekunta

Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot

Englannin kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2017

Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnot
Englannin kääntämisen ja tulkkauksen opintosuunta

PENTIKÄINEN, LAURA: Ruututekstien kielellinen ja sisällöllinen laatu audiovisuaalisen kääntämisen muuttuvassa työehtotilanteessa

Pro gradu -tutkielma, 61 sivua + englanninkielinen lyhennelmä, 15 sivua
Toukokuu 2017

Suomessa katsotaan erittäin paljon suomeksi tekstitettyjä televisio-ohjelmia. Ruututekstikäännöksen laatu on katselukokemukseen merkittävästi vaikuttava seikka, joten siihen on syytä kiinnittää huomiota myös käännöstieteellisessä tutkimuksessa. Käännösten laatuun puolestaan vaikuttavat vahvasti kääntäjien työehdot ja -olot. Suomessa työoloista on keskusteltu paljon, sillä televisiokääntämisen markkinat ovat jakautuneet Yleisradion ja kaupallisten toimijoiden välille, ja yleinen käsitys on, että kaupallisten kanavien käyttämien käännösyhtymien työoloissa on ongelmia. Yleä taas pidetään reilumpana toimijana.

Oman tutkimukseni aineistona on kuusi suomalaisilla televisiokanavilla esitettyä englanninkielistä ohjelmaa, jotka on tekstitetty suomeksi. Kahdessa ohjelmassa on Ylen tuottama käännös ja neljässä yksityisen käännöstoimiston tuottama käännös. Hypoteesini on, että Ylen käännöksissä on suhteellisesti vähemmän virheitä kuin toisten toimijoiden käännöksissä. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat: Onko virheitä enemmän Ylen vai käännöstoimistojen käännöksissä? Minkä tyyppisiä virheitä aineiston käännöksissä on? Voiko virheitä (tai niiden puutetta) selittää mahdollisilla huonoilla (tai hyvillä) työoloilla?

Tutkimuksessani määrittelen käännöslaadun katsojakeskeisestä näkökulmasta: laadukas käännös on katsojan kannalta ymmärrettävä ja luettava sekä välittää alkukielisen puheen sisällön oikein. Hyvässä käännöksessä on vähän tai ei lainkaan ymmärrettävyyttä, luettavuutta tai ohjelman seuraamista vaikeuttavia virheitä tai puutteita. Koska katsoja näkee kuitenkin vain käännösprosessin lopputuotteen, otan tutkimuksessani huomioon myös käännöslaatuun vaikuttavat ulkopuoliset tekijät. Kääntäjä on vain yksi osa tuotantoverkosta, johon kuuluu useita eri toimijoita ja käännösprosessiin vaikuttavia tekijöitä. Käännösten laatuun vaikuttavat erityisesti kääntäjien työolot, joihin kuuluvat muun muassa käännöstöiden palkkiot ja aikataulut.

Omassa aineistossani virheitä on noin 1–4 % kaikista ruututeksteistä, eli virhemäärä on kautta aineiston melko matala. Ylen ja yksityisen toimijan tuottamien käännösten suhteelliset virhemäärät ovat lähes samalla tasolla. Joissakin yksityisen toimijan käännöksissä on vähemmän virheitä kuin Ylen käännöksissä, mikä kumoaa hypoteesini. Eniten aineistossa on kielellisiä virheitä ja erityisesti kielenhuollon ohjeiden vastaisia välimerkkivirheitä. Ymmärrettävyyteen ja juonen seuraamiseen vaikuttavia virheitä on aineistossa vähän, mikä kertoo aineiston käännösten olevan melko laadukkaita katsojakokemuksen näkökulmasta.

Avainsanat: av-kääntäminen, käännöslaatu, käännöstekstitys, ruututekstit, televisiokääntäminen

Sisällys

1. JOHDANTO	1
2. RUUTUTEKSTIKÄÄNNÖKSEN LAATU JA SIIHEN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT	6
2.1 Laatu katsojan näkökulmasta	6
2.2 Av-käännösten laadun kriteerit	7
2.3 Ymmärrettävyys ja luettavuus kielellisen laadun kriteereinä	10
2.4 Laatuun vaikuttavat tekijät.....	14
2.5 Laatuun vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät Suomessa	17
3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ.....	22
3.1 Aineiston valintaperusteet ja esittely	22
3.2 Kvantitatiivinen virheanalyysi ja virhekategorioiden määrittely .	25
4. AINEISTOSSA ESIINTYVÄT VIRHEET JA ERITYISPIIRTEET.....	29
4.1 Virheellisten ruututekstien osuus aineistosta	29
4.2 Käännöksen sisäiset puutteet	32
4.2.1 Epäselvyys.....	32
4.2.2 Monitulkintaisuus.....	33
4.2.3 Epäselvät viittaussuhteet	34
4.2.4 Epäjohdonmukaisuus.....	35
4.3 Kielelliset puutteet	35
4.3.1 Kirjoitusvirheet.....	36
4.3.2 Virheelliset tai puutteelliset muotoilut	37
4.3.4 Välimerkkivirheet.....	39
4.3.5 Puuttuvat lauseenjäsenet.....	46
4.4 Puutteet suhteessa alkutekstiin.....	47
4.5 Analyysin yhteenveto.....	49
5. POHDINTA.....	51
LÄHDELUETTELO.....	55
Aineisto	55
Lähteet.....	55
ENGLISH SUMMARY	60

1. Johdanto

Ruututekstikäntäminen on audiovisuaalisen kääntämisen eli av-kääntämisen tunnetuimpia osa-alueita (Oittinen & Tuominen 2007b, 12). Tästä kääntämistavasta käytetään myös nimityksiä *tekstitys* ja *käännöstekstitys*. Ruututekstikäntäminen tarkoittaa alkuperäisen teoksen puhutun, vieraskielisen dialogin kääntämistä tiivistettyyn tekstimuotoon. Joissain tapauksissa myös visuaalisia elementtejä, kuten kuvassa näkyvien kylttien tekstejä, pitää kääntää ruututekstein. (Vertanen 2007, 151, 155.) Suomessa ruututekstikäntäminen on vallitseva audiovisuaalisen kääntämisen muoto, sillä Suomessa televisio-ohjelmat ja elokuvat pääsääntöisesti tekstitetään – lastenohjelmia ja joitakin dokumentteja lukuun ottamatta. Tekstitysten käyttö on yleistä pienillä kielialueilla, sillä tekstitys on halvempaa kuin dubbaus eli jälkiäänitys, kun kohdeyleisö on suhteellisen pieni. (Heikkinen 2007, 236–237.)

Ruututekstit ovat yksi elokuvan tai televisio-ohjelman katsojien tyytyväisyyteen vaikuttavista ominaisuuksista. Tekstitys voidaan nähdä tuotteena ja palveluna, ja katsojat sen kuluttajina, joilla on oikeus laadukkaaseen tuotteeseen. (Chiaro 2008, 251.) Lisäksi ruututekstit näkyvät ruudulla vain vähän aikaa, eikä suoran televisiolähetysten tai esimerkiksi elokuvateatteriesityksen katsojalla ole mahdollisuutta siirtyä ohjelmassa takaisin selventämään tai kertaamaan asioita. Tämä on kuitenkin mahdollista dvd-julkaisujen tapauksessa, koska katsojat voivat käyttää kelaustoimintoa. (Vertanen 2007, 156; Georgakopoulou 2009, 23.) Myös esimerkiksi tallentavilla digivastaanottimilla ja suoratoistopalveluissa kelaaminen ja uudelleentoisto ovat mahdollisia. Televisio-lähetysten katsojat ovat siis usein tekstitysten suhteen heikommassa asemassa kuin muiden esitysmuotojen katsojat, minkä vuoksi erityisesti televisiossa esitettävien ruututekstikäännösten tulisi olla laadukkaita.

Joskus katsojat valittavat käännöksistä ja vaativat korvaavaa tuotetta: esimerkiksi Suomessa katsojat vaativat *Tähtien sota: Imperiumin vastaisku* -elokuvan uusintaesitystä, koska FOX-kanavan esittämässä versiossa tekstitykset eivät olleet synkroniassa kuvan kanssa, ja elokuvan seuraaminen oli hankalaa (FOX 2015a). FOX suostui esittämään ohjelman uudelleen, mutta tapaus sai hieman surkuhupaisia piirteitä, kun uusinnassa tekstitykset katosivat ruudusta kokonaan noin 15 minuutin ajaksi (FOX 2015b). Dvd- tai Blu-ray-julkaisujen tapauksessa tuotteen voisi fyysisesti vaihtaa uuteen, ja Suomessa katsojat ovat ainakin kerran toimineetkin näin: osa *The Pacific* -sarjan dvd-julkaisun katsojista halusi palauttaa dvd-settinsä huonolaatuisten käännösten takia. Palautuskampanja tehoi dvd:n julkaisijaan, joka teetätti sarjaan uudet, laadukkaammat käännökset. (Kukko 2015, 1.) Tällaiset katsojien reaktiot

kertovat, että ruututekstikäännöksillä ja niiden laadulla todella on väliä. Katsojat eivät kuitenkaan innostu antamaan palautetta kovinkaan usein, vaan käänöksessä pitää olla poikkeuksellisen suuria vikoja, ennen kuin katsojat reagoivat joukolla. Myöskään onnistuneet tai poikkeuksellisen hyvät käänökset eivät yleensä kirvoita palautetta, vaan huomiota kiinnitetään usein vain puutteellisiin käänöksiin – laadukasta käänöstä pidetään jopa itsestäänselvyytenä (Oittinen 1999).

Ruututeksteillä on suomalaisten elämässä jopa yllättävän merkittävä rooli, sillä televisio-ohjelmia ja elokuvia katsellaan paljon, ja ruututekstit muodostavat suuren osan suomalaisten päivittäin lukemista teksteistä (Vertanen 2007, 149; Jääskeläinen 2007, 116–117). Esimerkiksi Jukka Mäkisalonen (2006, 254) lukupäiväkirjatutkimuksen mukaan ruututekstit muodostivat 41,4 prosenttia koehenkilöiden lukemista suomenkielisistä teksteistä ja 32,1 prosenttia kaikenkielisistä teksteistä, kun tarkastellaan tekstien lukemiseen käytettyä aikaa. Leena Salmen (2010, 6) elokuva- ja televisiotekstitysten lukemiseen keskittyvän ajankäyttötutkimuksen osallistujat käyttivät ruututekstien lukemiseen noin tunnin päivässä. Samansuuntaisia tuloksia sai Satu Katajamäki (2009, 28–30), jonka haastattelemat koehenkilöt vastasivat käyttävänsä av-käänöksiin päivittäin yhdestä kolmeen tuntia. Näistä mainituista tutkimuksista on huomattava, että ne ovat jo suhteellisen vanhoja. Toistaiseksi tuoreimmasta ajankäyttötutkimuksesta eli Salmen tutkimuksesta on kulunut jo seitsemän vuotta. Mediasisältöjen määrä on kuitenkin tänä aikana kasvanut entisestään (Lång 2013, 51). Voidaan siis olettaa, että myös luettujen ruututekstien määrä ja niihin käytetty aika ovat kasvaneet.

Käännöstieteellisellä tutkimuksella on tärkeä rooli audiovisuaalisten käänösten merkityksen esilletuonnissa, sillä esimerkiksi televisioalalla toimivat suuret yhtiöt eivät ole siitä välttämättä tietoisia (Jääskeläinen 2007, 119). Oman tutkimukseni yhteiskunnallisena taustana on käännösosalalla viime aikoina käyty keskustelu siitä, miten erilaisten työehtojen alaisina av-kääntäjät toimivat. Vuodesta 2012 alkaen Yleisradio eli Yle on Suomen ainoa televisioyhtiö, jolla on omia kuukausipalkkaisia av-kääntäjiä ja joka noudattaa myös käyttämiensä freelancereiden kanssa riittävät palkkiot ja muut edut takaavaa Yhtyneet-sopimusta. Muut Suomessa toimivat yhtiöt ovat ulkoistaneet kaikki käänöksensä joko suomalaisille tai kansainvälisille käännöstoimistoyrityksille, joiden käyttämistä kääntäjistä monet toimivat freelancereina – joko yrittäjinä tai työsuhteisina freelancereina. Vuoteen 2015 saakka näiden av-yritysten käyttämällä kääntäjillä ei ollut mitään yhteisiä, taattuja työehtoja, sillä yrityksiä koskeva työehtosopimus saatiin solmittua vasta keväällä 2015, ja silloinkin osa käännöstoimistoista jättäytyi sopimuksen ulkopuolelle. Ylen sanotaankin tarjoavan omille

kääntäjilleen suuremmat palkkiot, riittävämmät aikataulut ja ylipäänsä paremmat työolot kuin monet kaupallisten kanavien käyttämät käännöstoimistot, ja tästä syystä av-käännösten välillä oletetaan myös olevan työehtojen eroista johtuvia laatueroja. (Ihander & Sorsa 2010; Abdallah 2007, 272–273; Mäkelä 2016.)

Esimerkiksi Kristiina Abdallahin vuonna 2008 haastattelemista käännöstoimistojen freelancer-kääntäjistä seitsemän kahdeksasta arvioi palkkionsa mataliksi, ja neljä kääntäjistä kertoi tuntevansa itsensä voimattomaksi (Abdallah 2010, 19). Myös itsekin av-kääntäjänä toiminut Tarmo Hietamaa on haastatellut kääntäjiä pro gradu -tutkielmassaan *Kaukoavaruuden kääntäjät: Av-kääntäjien työolojen vaikutus vieraiden maailmojen luonnissa* (2012): neljä viidestä haastatellusta kääntäjästä totesi suoraan, että heidän tekemästään ruututekstikäännöksestä saatu palkkio oli huono tai välttävä tai että palkkio olisi voinut olla parempi työn vaativuuteen ja kiireiseen aikatauluun nähden. Kyseiset kääntäjät työskentelivät freelancereina suurelle käännöstoimistolle (Hietamaa 2012, 57). Näiden tulosten perusteella kääntäjät itse kokevat yksityisen sektorin palkkioiden olevan liian matalia tai työolojen olevan liian vaativia.

Laajin suomalainen käännösten ja erityisesti audiovisuaalisten käännösten laatuun liittyvä tutkimus on Kristiina Abdallahin väitöskirja *Translators in production networks – reflections on agency, quality and ethics* vuodelta 2012. Tutkimuksen keskeisenä aiheena ovat käännösalan niin sanotut tuotantoverkostot, ja tutkimus keskittyykin käännösten tuotannon eri toimijoiden väliseen toimintaan sekä siinä esiintyviin ongelmiin. Tutkimus perustuu kääntäjien haastatteluihin, tutkijan omiin kokemuksiin sekä opiskelijoiden pohdintoihin. Väitöskirjan tulokset osoittavat, että ”tuotantoverkostot näyttäytyvät haasteellisina toimintaympäristöinä kääntäjille ja eritoten vastavalmistuneille” ja että käännösalan ”toimijoiden välisessä yhteistoiminnassa on ratkaisemattomia etiikkaan, laatuun ja luottamukseen liittyviä ongelmakohtia”. (Abdallah 2012, v, vi.)

Myös Tiina Tuominen käsittelee av-käännöksiä ja sivuaa myös niiden laatua väitöskirjassaan *The Art of Accidental Reading and Incidental Listening. An Empirical Study on the Viewing of Subtitled Films* vuodelta 2012. Tuomisen väitöskirja on vastaanottotutkimus elokuvan *Bridget Jones: elämä jatkuu* elokuvateatteriversiosta ja sen käännöksestä. Tutkimuksessa ilmeni, että katsojat seuraavat tekstityksiä useimmiten jollain tasolla, joskus myös tiedostamattaan. Osalle katsojista ruututekstit toimivat ääniraidan tukena, toisille taas ensisijaisena informaation

lähteenä, jota ääniraita tukee. (Tuominen 2012, 8.) Myös Tuomisen tulokset osoittavat, että ruututekstit ovat katsomiskokemuksen kannalta merkityksellinen seikka.

Viime vuosina aiheesta tehtyjä pro gradu -tutkielmia ovat jo mainittu Tarmo Hietamaan tutkimus sekä Tiina Kurvin *Käännöslaatu av-käännösalan kuohunnan jaloissa – Kyselytutkimus av-kääntäjien työoloista* vuodelta 2013. Hietamaan tutkielmassa käytetään sekä ruututekstikäännösten analyysiä että kyselytutkimusta: hän on tutkinut *Star Trek: Deep Space Nine* -televisiosarjan käännöksiä ja haastatellut niiden kääntäjiä. Myös Kurvin tutkielma on kyselytutkimus, jossa on haastateltu kääntäjiä näiden työoloista. Oman tutkielmani kirjoitushetkellä viimeisin aiheesta tehty pro gradu -tutkielma on Henna Kukon *Kun käännöslaatu ei kelvannutkaan – vertailussa The Pacific-minisarjan suomenkieliset tekstitykset* vuodelta 2015. Kukko on vertaillut aiemmin tässä luvussa mainitun *The Pacific* -sarjan Ylellä esitettyjä ruututekstejä ja sarjan kahden eri dvd-julkaisun käännöksiä. Dvd-julkaisut tuottaneista yrityksistä ei ole tietoa (Kukko 2015, 34).

Oman tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaisia eroja eri kanavilla esitettyjen ja eri toimijoiden tuottamien ruututekstien välillä on laadun näkökulmasta, ja lisäksi pohtia, millä tekijöillä näitä eroja voidaan selittää. Kattavia yleistyksiä ei tämän tutkimuksen pohjalta voi tehdä, vaan tutkimus havainnollistaa, millaisia piirteitä ruututeksteissä voi olla. Tutkimuksessa pohditaan, millä av-käännösalan yhteiskunnallisilla seikoilla näitä piirteitä voisi selittää. Tutkimukseni keskittyy lopputuotteen eli ruudussa näkyvän käännöksen analysointiin erityisesti siksi, että haluan tarkastella av-käännöksiä siitä näkökulmasta, josta katsojatkkin ne näkevät. Hypoteesini on, että Ylen ruututekstikäännöksissä on vähemmän virheitä kuin kaupallisilla kanavilla esitetyissä käännöstoimistojen tuottamissa käännöksissä. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Onko virheitä enemmän Ylen vai käännöstoimistojen käännöksissä?
2. Minkä tyyppisiä virheitä aineiston käännöksissä on?
3. Voiko virheitä (tai niiden puutetta) selittää mahdollisilla huonoilla (tai hyvillä) työoloilla?

Vaikka tässä tutkimuksessa kutsutaan tiettyjä ruututekstejä virheellisiksi, ei tämä tarkoita, että kyseinen yksittäinen ruututeksti tai koko käännös olisi huono tai kelvoton. Ruututekstikäännös on monisyisen prosessin ja toimijaketjun lopputulos, joten käännöksen mahdollisista ongelmista ei voida suoraan vetää johtopäätöksiä esimerkiksi kääntäjän taitotasosta. Haluankin tutkimuksessani keskittyä yleisesti pohtimaan mahdollisia syitä käännöksissä oleville

puutteille, en leimaamaan yksittäisiä kääntäjiä. Tämän vuoksi en mainitse aineistoni kääntäjien nimiä. Mielestäni kääntäjien nimien mainitseminen on liiallisen osoittelevaa eikä tuo tutkimukselle mitään lisäarvoa.

Aineistoni koostuu kuudesta Suomessa esitetystä televisio-ohjelmasta ja ruututekstikäännöksestä, joista kolme on esitetty Ylen kanavalla ja kolme kaupallisilla kanavilla. Käännöksistä kaksi on Ylen oman kääntäjän tuottamia ja neljä kansainväliselle käännoistomistolle työskentelevän kääntäjän tuottamia. Ohjelmat ovat kaikki englanninkielisiä, ja ne edustavat kolmea eri genreä. Kaikki ohjelmat on tehty ja esitetty aikana, jolloin Suomen av-käännösosalalla on ollut levottominta.

Käytän tutkielmassani taajaan termejä *ruututeksti* ja *repliikki*. Tässä tutkimuksessa *ruututeksti* tarkoittaa kaikkea käännostekstiä, joka näkyy ruudussa yhdellä kertaa. *Repliikki* taas tarkoittaa yhtä tekstitettyä henkilöhaamon repliikkiä – yhdessä ruututekstissä voi olla useampia repliikkejä, ja yksi repliikki voi jatkua yhdestä ruututekstistä toiseen. Joissakin käännostieteen teksteissä näitä kahta termiä saatetaan käyttää toistensa synonyymeina, mutta omassa tutkimuksessani käytän niitä selkeyden vuoksi viittamaan kahteen eri käsitteeseen Televisio-ohjelman alkuperäiseen ääniraitaan ja kuvaan viittaan termillä *alkuteksti*, joka tässä tarkoittaa siis sekä ääntä että kuvaa ja niiden yhdessä välittämää viestiä.

Tutkielmani luvussa 2 esittelen käännostieteessä esitettyjä laadun ja virheen määritelmiä, joihin oma analyysini perustuu. Pohdin ensin laatua ja sen määrittelyn vaikeutta, minkä jälkeen keskityn laadun määrittelyyn katsojan näkökulmasta. Lisäksi käsittelen laatuun vaikuttavia ulkoisia tekijöitä sekä yleisellä tasolla että Suomen av-käännösalan yhteiskunnallisen tilanteen osalta. Luvussa 3 kerron aineistoksi valitsemistani televisio-ohjelmista ja esittelen menetelmäni ja analyysiprosessini. Luvussa 4 käyn läpi analyysini määrälliset ja laadulliset tulokset. Ensin esittelen määrälliset tulokset eli käännostoksissa olevien virheiden määrän, minkä jälkeen esittelen aineistoesimerkkien avulla erilaisia virhetyyppejä. Luvussa 5 pohdin tutkimukseni tuloksia, tarkastelen oman tutkimukseni mahdollisia puutteita ja esitän mahdollisia tulevia tutkimuskohteita ja -menetelmiä.

2. Ruututekstikäännöksen laatu ja siihen vaikuttavat tekijät

Kääntäjien keskuudessa ei ole päästy yhteisymmärrykseen siitä, miten laatu määritellään ja mitkä sen kriteerit ovat (Koon & Kinds 2000, 147; Brunette 2000 Abdallahin 2007, 279 mukaan)¹. Liike-elämässä laatu on sopimusperusteinen asia (Lauscher 2000 Abdallahin 2007, 280 mukaan)². Laadun määritelmä riippuu myös siitä, kenen näkökulmasta se määritellään, ja näkökulmia on useita (Abdallah 2007, 280; Chiaro 2008, 241). Mahdollisia audiovisuaalisen käännöksen laadun näkökulmia ovat muun muassa katsojan, kääntäjän tai kääntäjien, käännöksen tarkastajan, tietyn kanavan käännösosaston, televisioyhtiön, käännöstieteen tutkijoiden tai opettajien sekä ohjelman tuottajan tai ohjaajan näkökulmat (Gummerus & Paro 2001, 138).

2.1 Laatu katsojan näkökulmasta

Delia Chiaro (2008, 251) esittää, että audiovisuaalisten käännösten laatua voidaan tarkastella asiakkaiden eli katsojien tyytyväisyyden näkökulmasta. Ruututekstien katsojat ovat kuluttajia ja loppukäyttäjiä, jotka ansaitsevat laadukkaan tuotteen ja joilla ei yleensä ole katseluhetkellä mahdollisuutta vaihtaa toiseen tuotteeseen, jos laatu ei miellytäkään (mp.). Myös Ylen ruotsinkielisten ohjelmien käännösosaston laadunvalvonnassa laatua tarkastellaan katsojakokemuksen ja käännöksen funktionaalisuuden näkökulmasta (Gummerus & Paro 2001, 138). Felicity Muellerin (2001, 147) mukaan ruututekstikäännös on laadukkaimmillaan silloin, kun katsoja ei kiinnitä siihen erityistä huomiota. Myös Heulwen Jamesin (2001, 152) mukaan katsoja on kääntäjän tärkein asiakas. Katsojan tulee voida seurata ruututekstejä helposti, luottaa niiden sisältöön ja nauttia katsomastaan ohjelmasta tai elokuvasta siten, että ruututekstit tuntuvat luonnolliselta osalta ohjelmaa. Katsojakokemuksen laadun varmistamiseksi tulisikin seurata käännökselle asetettuja konventioita ja ohjeita. (Mp.)

Katsoja näkee kuitenkin vain käännösprosessin lopputuloksen, ja Abdallah (2007, 284) kritisoikin tuotekeskeistä eli pelkkään lähde- ja kohdetekstin vertailuun keskittyvää arviointia ja tutkimusta: ”se, miten käännös on tehty ja millaisia vaiheita sen tuotantoprosessissa on noudatettu tai jätetty noudattamatta, vaikuttaa suuresti lopputulokseen eli katsojan kokemaan laatuun.” Hänen mukaansa moni käännöslaadun arvioija unohtaa ottaa huomioon kaksi muuta

¹ Brunette, Louise 2000. Toward a Terminology for Translation Quality Assessment: A Comparison of TQA Practices. *The Translator: Evaluation and Translation*. Vol. 6, No 2. 169–182.

² Lauscher, Susanne 2000. Translation Quality Assessment: Where Can Theory and Practice Meet?. *The Translator: Evaluation and Translation*. Vol. 6, No 2. 149–168.

laadun ulottuvuutta, prosessilaadun ja yhteiskunnallisen laadun. Prosessilaatu tarkoittaa sitä, miten ja millaisin välinein käännöksiä tuotetaan. Yhteiskunnallinen laatu taas tarkoittaa sitä, kuka käännöksiä tekee ja millaisissa olosuhteissa. Abdallahin mukaan tuotekeskeinen laadun määrittely pitäisikin hylätä ja sen sijaan keskittyä sellaiseen laadun määrittelyyn, joka huomioi myös sosiaaliset ja eettiset tekijät. (Mts. 272, 283–284.)

Vaikka Abdallahin tekstin voi tulkita siten, että hän kritisoi katsojakeskeistä laatukäsitystä, hän kuitenkin mainitsee myös katsojien oikeudet (Abdallah 2007, 285). Hänen mukaansa myös katsojien tulisi olla tietoisia kulloinkin käytettävästä laadun käsitteestä ja sen kriteereistä, ja heillä tulisi olla mahdollisuus tehdä käännöksiä koskevia valintoja laadun perusteella (mts. 281, 288). Valveutunut katsoja saattaa olla kiinnostunut käännöksen yhteiskunnallisesta ulottuvuudesta, tässä tapauksessa kääntäjän työoloista (mts. 276).

Kaiken edellä mainitun perusteella olen päättänyt tässä tutkimuksessa määritellä laadun katsojan näkökulmasta – tehdäänhän ruututekstikäännökset ensisijaisesti katsojaa varten. Analyysini perustuukin aineiston tarkasteluun siten kuin katsojakin sen näkee, eli käytännössä tekstitettyjen televisio-ohjelmien katsomiseen siinä muodossa kuin ne on televisiossa esitetty. Otan kuitenkin huomioon prosessitason ja yhteiskunnallisen tason, jotka vaikuttavat katsojan näkemän käännöksen laatuun. Näihin tasoihin liittyvät erityisen vahvasti kääntäjien työolot, joita käsittelen myöhemmin tässä luvussa.

2.2 Av-käännösten laadun kriteerit

Chiaro (2008, 243–244) mainitsee yhtenä laadun määritelmänä American Society for Quality -laaduntarkkailuinstituution mukaisesti puutteiden puuttumisen (*absence of deficiencies*). Myös Jorge Díaz Cintas (2001, 207) kirjoittaa puutteiden ja virheiden puuttumisen olevan yksi hyvän käännöksen tunnusmerkeistä. Jos siis virheettömyys on laadun ominaisuus, on ensin määriteltävä, mikä on virhe.

Käännöksen virheistä puhuttaessa ensimmäiseksi mieleen saattaa tulla kirjoitusvirheet. Díaz Cintasin ja Aline Remaelin (2007, 33) mukaan kirjoitusvirheitä tuleekin ehdottomasti välttää, koska kirjoitusvirheet huomataan helpommin kuvaruudulla kuin paperilla ja ne ärsyttävät sekä saattavat jopa vieraannuttaa katsojaa. Tämän perusteella kirjoitusvirhe voidaan määritellä yhdyntyyppiseksi virheeksi, joka heikentää käännöksen laatua ja jonka puuttuminen puolestaan parantaa laatua.

On kuitenkin määriteltävä myös sisältöön liittyvät virheet. Jan Pedersen käyttää ruututekstien ja erityisesti kielenulkoisten kulttuuriviittausten kääntämisen laadun määrittelyssä pohjanaan puhetoimitus- tai puheaktiteoriaa. Hänen mukaansa virheellinen käänös on sellainen, joka ei välitä puhujan ensisijaista eikä toissijaista illokuutiota (ks. Airola 2007). Toissijaisella illokuutiolla tarkoitetaan puhujan sanojen kirjaimellista merkitystä, kun taas ensisijainen illokuutio tarkoittaa puhujan sanojen takana olevaa ei-kirjaimellista aietta. Pedersenin mukaan tärkeintä on kääntää ensisijainen illokuutio, mikäli se on toissijaisen kanssa ristiriidassa. Tällöin käänöksen yleisölle välittyy puhujan aie. (Pedersen 2008, 101, 107, 111–112.)

Käännöstieteellisissä artikkeleissa on myös suoraan lueteltu useita esimerkkejä hyvä- ja huonolaatuisiksi määriteltyjen av-käännösten ominaisuuksista. Käyn seuraavassa läpi av-kääntämisen asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, mikä tekee ruututekstikäännöksestä onnistuneen – eli katsojan näkökulmasta helposti seurattavan – tai epäonnistuneen. Käytän näissä teorioissa mainittuja ominaisuuksia pohjana omalle analyysilleni ja määritelmälleni siitä, millaisia ruututekstejä voidaan pitää virheellisinä.

Esko Vertanen kuvaa ruututekstikäntämisen perussääntöjä seuraavasti:

Lausetta ei saa katkaista mielivaltaisesti eikä attribuuttia saa koskaan erottaa pääsanastaan. Kääntäjän tulee koko ajan pitää mielessään että katsoja näkee repliikit yhden kerrallaan eikä voi enää lukea uudestaan jo ohi vilahtanutta asiaa. Jokainen katsojalle epäselväksi jäänyt ruututeksti on *perdu*, hukkaan mennyttä tietoa. (Vertanen 2007, 156.)

Vertanen korostaa siis ruututekstin selkeyttä ja luettavuutta. Myös Tuomisen tutkimuksen (2012, 9) mukaan katsojien kokemusta häiritsevät eniten ruututeksteissä esiintyvät ”kömpelöt tai epäidiomaattiset virkerakenteet tai vieraat sanat”. Tällaiset ominaisuudet eivät välttämättä ole varsinaisia kielellisiä virheitä, mutta ne vaativat katsojilta enemmän huomiota ja siten vaikeuttavat ruututekstien seuraamista (mp.). Tässäkin korostuu siis ruututekstien selkeys.

Chiaro (2008, 251) puolestaan esittää neljä Antoninin ja Chiaron estekategoriaa, jotka voivat vaikuttaa av-käännöksen laatuun asiakastyytyväisyyden näkökulmasta. Tässä yhteydessä *este* (eng. *obstacle*) tarkoittaa jotakin ruututekstin ominaisuutta, joka liittyy alkutekstin sisällön välittämiseen ja joka voi ikään kuin pysäyttää katsojan ja siten häiritä katselukokemusta. Ensimmäinen kategoria on kulttuurisidonnaiset viittaukset, kuten paikannimet, viittaukset urheilulajeihin tai juhliin, kuuluisat henkilöt, rahajärjestelmät ja instituutiot. Toinen kategoria on kieleen erityisesti liittyvä turbulenssi, kuten puhuttelumuodot, tabuihin liittyvä kieli ja kirjoitettu kieli. Kolmas kategoria on kielen ja kulttuurin risteyskohdat, kuten laulu, riimit ja vitsit. Neljäs kategoria on visuaaliset elementit, eli kulttuurisidonnaiset ei-kielelliset seikat.

(Antonini ja Chiaro 2005, 39 Chiaron 2008, 251 mukaan.)³ Chiaro korostaa siis ruututekstien sisältöä suhteessa alkutekstiin.

Hazel R. Morgan (2001, 164) puolestaan kuvaa hyvää ruututekstikäännöstä artikkelissaan *Subtitling for Channel 4 Television*. Morganin mukaan hyvät ruututekstit ovat tarkasti ajastettuja ja välittävät kirjoittajan tarkoituksen tiiviisti ja tyyllillä, joka on mahdollisimman lähellä alkuperäistä. Lisäksi ruututekstien pitäisi vaikuttaa siltä, että ne ovat saumaton osa elokuvaa. (Mp.) Morganin kuvauksessa korostuu sekä suhde alkutekstiin että se, että ruututekstit eivät häiritse lukijaa. Kuten edellä on mainittu, esimerkiksi Tuominen (2012, 9) on todennut, katsojia häiritsevät hankalat virkerakenteet ja sanat. Tästä voi vetää johtopäätöksen, että näiden hankalien rakenteiden välttäminen tekisi ruututeksteistä saumattomia.

James (2001, 154) antaa laadunvalvontaa koskevassa artikkelissaan esimerkkejä ongelmista, joita ruututeksteissä voi olla ja jotka voidaan huomata käännöksen tarkastusvaiheessa. Tällaisia ongelmia ovat selkeyden puute, monitulkintaisuus, termien epäjohdonmukaisuus ja ruututekstien välisten sidosten puuttuminen (mp.). Myös tässä korostuu selkeys, eli toisin sanoen ymmärrettävyys ja yksitulkintaisuus.

Díaz Cintas (2001, 207) puolestaan luetteloi tutkimansa Woody Allenin elokuvan ruututekstien hyviä ominaisuuksia, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi elokuvan saamaan positiiviseen vastaanottoon. Díaz Cintas mukaan käännöksen hyviä piirteitä ovat koheesio ja koherenssi, alkuperäisen vaikutuksen saavuttaminen, eri kielellisten rekisterien tuottaminen, kompensatiostrategioiden käyttö sekä puutteiden ja virheiden puuttuminen (mp.). Díaz Cintas ja Remael (2007, 172) myös käsittelevät edellä mainitun listan ensimmäistä ominaisuutta eli tekstin johdonmukaisuutta haittaavia tekijöitä: niitä ovat epäselvät viittaussuhteet tai katkonaiset siirtymät, ”sähkötyylinen” kieli, huonosti muotoillut virkkeet, verbittömät lauseet tai tekstin epälooginen jako. Díaz Cintas siis mainitsee yhtenä hyvänä ominaisuutena koheesion ja koherenssin, mitkä nekin liittyvät ymmärrettävyyteen ja luettavuuteen. Kielelliset rekisterit ja kompensatio puolestaan liittyvät ruututekstin ja alkutekstin suhteeseen. Puutteiden ja virheiden puuttuminen taas voi viitata sekä kielivirheiden puuttumiseen että käännösvirheiden puuttumiseen.

³ Antonini, Rachele & Delia Chiaro 2005. The quality of dubbed television programmes in Italy: The experimental design of an empirical study. Teoksessa Bondi, Marina & Nick Maxwell (toim.) 2005. *Cross-Cultural Encounters: Linguistic perspectives*. Rome: Officina Edizioni. 33–44.

Felicity Mueller (2001, 146) puolestaan kuvaa erään taiwanilaiselokuvan huonolaatuista, tarkastamatonta englanninkielistä ruututekstikäännöstä. Käännöksen huonoja ominaisuuksia ovat huono ajastus, huono luettavuus, kuvan häiritsevä peittäminen, sujuvuuden puute, epäsopiva slangi, liiallinen tiivistys, alkuteoksen huono ymmärtäminen tai viittauksen tunnistamatta jääminen, huumorin tai ironian välittämisen epäonnistuminen ja visuaalisten elementtien jättäminen huomiotta. (Mp.) Huono luettavuus ja sujuvuuden puute liittyvät nekin jo monesti mainittuun selkeyteen ja ymmärrettävyyteen. Slangin käyttö, alkuteoksen ymmärtäminen, kulttuurisidonnaiset viittaukset ja visuaalisten elementtien huomiointi taas liittyvät siihen, miten alkutekstin sanoma välitetään.

Edellä mainitut lähteet korostavat siis erityisesti ruututekstien selkeyttä, ymmärrettävyyttä ja luettavuutta sekä alkutekstin viestin välittämistä hyvän ruututekstikäännöksen kriteereinä, ja vastaavasti näihin ominaisuuksiin liittyviä puutteita voidaan pitää huonon ruututekstikäännöksen kriteereinä. Olen koonnut mainittujen ominaisuuksien pohjalta luettelon kielellisistä ja sisällöllisistä piirteistä, jotka heikentävät käännöksen laatua ja joita voidaan siten pitää jopa virheinä. Nämä piirteet voidaan jakaa kolmeen eri pääkategoriaan, joita ovat käännöksen sisäiset puutteet, puutteet suhteessa alkutekstiin ja kielelliset puutteet.

Käännöksen sisäisiä puutteita ovat epäselvyys, monitulkintaisuus, epäselvät viittaussuhteet, tekstin epälooginen jako ja epäjohdonmukaisuus.

Puutteita suhteessa alkutekstiin ovat puutteet alkutekstin kaltaisen vaikutuksen saavuttamisessa, kulttuurisidonnaisten viittausten puutteellinen kääntäminen (esimerkiksi huumori ja ironia), puutteet eri rekisterien tuottamisessa, kompensaation käyttämättä jättäminen, asiavirheet ja visuaalisten elementtien huomiotta jättäminen.

Kielellisiä puutteita ovat kirjoitusvirheet, katkonainen kieli, huonosti muotoillut virkkeet ja verbittömät lauseet.

Tämä luettelo muodostaa pohjan omalle analyysilleni. Edellä lainatut kirjoittajat mainitsevat toki myös teknisiä virheitä, kuten ajastuksen tai kuvan peittämisen ja siirtymät, mutta keskityn tämän tutkimuksen laajuudessa vain kielellisiin ominaisuuksiin.

2.3 Ymmärrettävyys ja luettavuus kielellisen laadun kriteereinä

Monet laadun kriteerit liittyvät ruututekstien ymmärrettävyyteen ja luettavuuteen. Kun puhutaan käännösten laadusta katsojan näkökulmasta, avainasemassa on käännösten

ymmärrettävyys ja luettavuus. Nämä ominaisuudet liittyvät nimenomaan ruututekstien kieleen, eivät niinkään tekniseen muotoon tai edes sisältöön. Käyn seuraavaksi kielen- ja tekstinhuollon ohjeiden avulla läpi kielellisiä ominaisuuksia, jotka yleisesti vaikuttavat tekstien – siis myös ruututekstien – ymmärrettävyyteen, tulkintaan ja luettavuuteen.

Kielitoimiston kielioppioppaan (2015, 24) mukaan kielenhuolto ei keskity vain yksittäisiin piirteisiin tai virheisiin, vaan sen tarkoituksena on lisätä kielenkäyttäjien tietoisuutta kielellisistä valinnoista ja niiden mahdollisista seurauksista sekä auttaa heitä arvioimaan piirteiden sopivuutta kuhunkin tilanteeseen sen sijaan, että kieltä arvioitaisiin vain oikein–väärin-asteikolla. Tavoitteena on kielellisen vuorovaikutuksen sujuvoittaminen. Tämän vuoksi kielenhuolto kiinnittää huomiota myös ymmärrettävyyteen, monitulkintaisuuteen ja tyylin sopivuuteen. (Mp.)

Kirjoitetun yleiskielen normeihin kuuluu myös oikeinkirjoitus. Sekä kirjoittajat että lukijat hyötyvät yhtenäisistä oikeinkirjoitusohjeista: kirjoittaja voi keskittyä sisältönsä selkeään muotoiluun ja lukija ymmärtää, mitä tekstissä tarkoitetaan. Oikeinkirjoitus tarkoittaa ”vakiintunutta ja yleisesti hyväksyttyä tapaa esittää kieltä kirjoitettuna käyttäen kirjaimia ja merkkejä ja näiden yhdistelmiä”, ja se liittyy muun muassa sanojen yhteen tai erilleen kirjoittamiseen, välimerkkeihin, lyhenteisiin, isoihin ja pieniin alkukirjaimiin ja vierassanojen kirjoitusasuun. (*Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007, 12–13.) Kielenhuolto ei siis ole niin sanottua pilkunviilausta tai sääntöjä sääntöjen vuoksi, vaan ohjeiden ja sääntöjen tavoitteena on tehdä viestinnästä sujuvampaa ja vähentää väärinymmärryksiä.

Lauseiden ja virkkeiden muotoilu vaikuttaa tekstin ymmärrettävyyteen ja asioiden painotuksiin. Lause muodostuu predikaatista ja predikaattiin liittyvistä lauseenjäsenistä, ja se voi olla pää- tai sivulause. Lauseen sisällä voi pääsanana ja sen määritteiden lisäksi olla lauseenvastikkeita ja moniosaisia rinnastuksia, esimerkiksi luetteloita. Virke puolestaan koostuu yleensä päälauseesta ja mahdollisista muista pää- tai sivulauseista, mutta virkkeessä ei välttämättä tarvitse olla yhtäkään lausetta. Virkkeen tunnistaa siitä, että se alkaa isolla alkukirjaimella ja päättyy pisteeseen, kysymysmerkkiin tai huutomerkkiin. Lauseen tai virkkeen osarakenteiden määrä, pituus ja selkeys vaikuttavat kokonaisrakenteen hahmottamiseen. Selkeyttä lisäävät osarakenteiden selvät rajat ja se, ettei useita lauseita tai määreitä ole sisäkkäin, peräkkäin tai rinnakkain. (Kankaanpää & Piehl 2011, 203–205.)

Pitkät ja vaikearakenteiset lauseet ja virkkeet voivat vaikeuttaa ymmärtämistä, koska niissä on paljon tietoa ja siten ne rasittavat lukijan muistia. Lukija voi joutua lukemaan tekstin useaan kertaan. (Kankaanpää & Piehl 2011, 207.) Ruututeksteissä tätä mahdollisuutta ei aina ole, ellei kyseisessä ohjelmassa ole kelausmahdollisuutta. Tämän vuoksi voi todeta, että monimutkaisia rakenteita tulisikin välttää erityisesti ruututeksteissä.

Myös monitulkintaiset rakenteet vaikeuttavat ymmärtämistä. Monitulkintaisuus voi johtua monimutkaisista rakenteista, mutta myös yksinkertaisia rakenteita on joskus mahdollista tulkita usealla eri tavalla. Monitulkintaisuuden syynä on usein se, että jokin määrite sijaitsee sellaisessa kohdassa, jossa sen voi tulkita liittyvän useaan eri pääsanaan. Monitulkintainen rakenne ei kuitenkaan välttämättä ole ongelma, jos oikean tulkinnan pystyy päättämään kontekstista. Monitulkintaisuus voi olla myös tilapäistä, jolloin oikea tulkinta löytyy, kun lausetta luetaan pidemmälle. Tässäkin tapauksessa lukija voi joutua lukemaan lauseen alun uudestaan, mikä hidastaa lukemista. (Kankaanpää & Piehl 2011, 207–209.) Yhtenä esimerkkinä monitulkintaisista rakenteista ovat kaksihakmotteiset verbit eli A-infinitiivimuodot (esim. *syödä, mennä* – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2005, s. v. A-infinitiivi), jotka esiintyvät lauseessa ennen lauseen predikaattiverbiä. Koska A-infinitiivimuoto näyttää monissa tapauksissa samalta kuin aktiivin indikatiivin preesensin yksikön kolmas persoona (esim. *siirtää, kieltää*), lukija useimmiten tulkitsee kaksihakmotteisen rakenteen väärin ja luulee aluksi, että A-infinitiivirakenne on lauseen predikaatti, vaikka todellisuudessa rakenne on lauseen subjektin osa. Lukija joutuu siis lukemaan lauseen useaan kertaan löytääkseen oikean tulkinnan, mikä haittaa lauseen ymmärrettävyyttä. (Lång 2015.)

Myös lauseenvastikkeiden käyttö voi hankaloittaa ymmärtämistä, sillä niiden alkua ja loppua ei merkitä pilkuilla, ja niitä on siksi vaikeampi havaita kuin sivulauseita. Lauseenvastikkeen merkityssuhde voi olla epäselvä tai sen osat voivat antaa vaikutelman, että ne kuuluvat ympäröivään lauseeseen. Lauseenvastiketta voi kuitenkin käyttää, jos se on lyhyt ja selkeä tai vastaavaa sivulauseita sujuvampi. (Kankaanpää & Piehl 2011, 209–211.)

Yhteen kuuluvien asioiden erottaminen lauseen tai virkkeen eri osiin vaikeuttaa lukemista. Pitkän tai monitulkintaisen etumääritteen voi korvata relatiivilauseella, päälauseella, paikallissijaisella jälkimääritteellä tai lyhyellä etumääritteellä, kuten genetiivillä, adjektiivilla tai yhdyssanan määriteosalla. Sisäkkäin olevat lauseet tai peräkkäin olevat sivulauseet voivat joissain tapauksissa tehdä virkkeen kokonaisrakenteesta hankalan. Esimerkiksi niin sanotut kiilalauseet eli toisen lauseen sisällä olevat lauseet voivat vaikeuttaa virkkeen ymmärtämistä.

Myös peräkkäiset joka-relatiivilauseet, peräkkäiset kieltolauseet tai virkkeen alussa olevat useat rinnasteiset sivulauseet voivat olla lukijalle hankalia ja vaikeita tulkita. (Kankaanpää & Piehl 2011, 211–215.)

Konjunktiot ja kytkentäilmaukset auttavat ymmärtämään lauseiden ja virkkeiden suhteita. Yhdessä virkkeessä olevien lauseiden suhdetta ilmaistaan konjunktioiden avulla. Myös välimerkkejä voidaan käyttää lauseiden välisen suhteen ilmaisemiseen. Eri virkkeiden välisiä suhteita taas ilmaistaan muilla kytkentäilmauksilla, kuten sanoilla *myös*, *lisäksi*, *siksi*, *niinpä*, liitepartikkeleilla *-kin* ja *-kaan* tai monisanaisilla ilmauksilla kuten *siitä syystä* tai *niin ollen*. Kytkentäilmauksia voidaan käyttää myös lauseiden välissä. Lisäksi virkkeitä voi kytkeä toisiinsa kokonaisilla lauseilla. Jos suhde on kuitenkin kontekstissaan itsestään selvä, ei kytkentäilmaus ole välttämätön. Kytkentäilmausten poisjätto voi kuitenkin vaikeuttaa tekstin ymmärtämistä. Lisäksi kontekstiin sopimattomat, toistuvat tai peräkkäin asetetut samaa asiaa ilmaisevat kytkentäilmaukset voivat häiritä lukijaa. Kytkentäilmausten käyttö riippuu myös tekstilajista: esimerkiksi uutisteksteistä tai tiedotteista kytkentöjä saatetaan jättää pois enemmän kuin muissa teksteissä. (Kankaanpää & Piehl 2011, 198–200.) Myös ruututekstit oletettavasti kuuluvat tähän kategoriaan, sillä niissä tiivistäminen on välttämätöntä, ja lisäksi kuvan ja ääniraidan luoma konteksti yleensä auttaa seuraamaan tekstiä (Tiittula & Nuolijärvi 2016b, 19).

Ymmärrettävyyden kannalta on tärkeää, että viittaukset muihin tekstissä esiintyviin asioihin ovat selkeitä ja että lukija tietää, mihin viitataan. Viittaustapoja ovat esimerkiksi saman ilmauksen käyttäminen kokonaan tai osittain tai synonyymien tai pronomien käyttäminen. Aiemman ilmauksen käyttö on usein helpointa ja yksiselitteisintä. Jos aiempi ilmaus on kuitenkin kovin pitkä, sen voi toistaa osittain, eli ilmauksesta toistetaan vain alku- tai loppuosaa. (Kankaanpää & Piehl 2011, 196.) Osittainen toisto on viittaustapa, joka on erityisen hyödyllinen ruututekstikäntämisessä.

Perinteisten synonyymien lisäksi viittauksissa voidaan käyttää ilmauksia, jotka tarkoittavat samaa vain tietyssä kontekstissa. Tässä tapauksessa ymmärrettävyyden vuoksi tekstissä ei saa olla muita mahdollisia viittauskohteita kyseiselle ilmaukselle, tai lukijalla tulee olla viittauksen ymmärtämiseen tarvittavat tekstin ulkopuoliset taustatiedot. Samoin pronomineilla voi olla useita mahdollisia viittauskohteita kunkin kontekstin mukaan. Jos mahdollisia viittauskohteita on useita, yksiselitteisyyden kannalta on suositeltavampaa toistaa aiempi ilmaus kuin käyttää pronomia viittaamaan siihen. Pronomineja, kuten *tämä*-pronomia, voidaan kuitenkin käyttää myös selventämään muita viittauksia. Viittaukseen ei aina tarvita mitään kielellistä

ilmausta, mikäli viittaus voidaan tulkita kontekstista. Tällainen viittaus voi kuitenkin olla monitulkintainen. (Kankaanpää & Piehl 2011, 196–197.)

Tekstin ymmärrettävyyteen vaikuttavat myös niin sanotut teema-reema-rakenteet. Lauseen puheenaiheen ilmaiseva osa on nimeltään teema, ja se lauseen osa, joka kertoo, mitä aiheesta sanotaan, on nimeltään reema. Tyypillisessä teema-reema-rakenteessa lauseen aihe käy ilmi lauseen alusta. Teema sijaitsee lauseessa ennen predikaattiverbiä eli persoonamuodossa taipuvaa verbiä, ja reema predikaattiverbin jälkeen. Teemoja voi olla yhdessä lauseessa myös useampia. Lukeminen on helppoa, kun lauseen teema on lukijalle tuttu joko tekstin aiemmista osista – joko niin, että aihe on mainittu tekstissä aiemmin suoraan tai niin, että aihe on pääteltävissä tekstistä – tai muusta yhteydestä. Tekstin ymmärtämistä siis helpottaa, jos lauseen alussa on tuttua asiaa ja lauseen lopussa uutta asiaa. Tästä järjestyksestä voi kuitenkin välillä poiketa tehokeinona, mikäli halutaan korostaa nimenomaan uutta asiaa. Uudella aiheella aloittaminen voi kuitenkin hämmentää lukijaa, sillä hän voi ajatella, että asian pitäisi olla hänelle tuttu. (Kankaanpää & Piehl 190–195.)

2.4 Laatuun vaikuttavat tekijät

Jorge Díaz Cintas (2001, 199) jakaa käännöksen laatuun vaikuttavat tekijät kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat ruututekstien fyysiset rajoitteet, joita ovat aika ja tila. Toinen kategoria sisältää ulkopuoliset tekijät, esimerkiksi kääntäjien työolot. Kolmas kategoria liittyy kielelliseen välitykseen eli siihen, miten ruututeksteissä välitetään lähtökielinen viesti kohdekielellä. (Mp.) Abdallahin (2007, 283) laadun ulottuvuuksien määrittelyjen mukaisesti voidaan olettaa, että toinen kategoria vaikuttaa kolmanteen kategoriaan ja mahdollisesti myös siihen, miten kääntäjä selviytyy ensimmäisen kategorian haasteista. Oma analyysini kohdistuu kolmanteen kategoriaan eli ruututekstien kielelliseen viestinvälitykseen. Pyrin kuitenkin myös selittämään analyysini tuloksia erityisesti toisen kategorian seikkojen eli ulkopuolisten tekijöiden, kuten työolojen, avulla.

Ruututekstejä rajoittavat tekniset tekijät, eli Díaz Cintasin ensimmäinen kategoria, ovat aika ja tila, joista kumpikin pakottaa kääntäjän tiivistämään käännöstään ja jakamaan repliikit tietyllä tavalla. Ruututekstittettävän elokuvan tai ohjelman julkaisumuoto (televisio, elokuvateatteri tai DVD) muuttaa näitä rajoitteita jonkin verran. Tilarajoitteet liittyvät ruututekstien sijoittamiseen ja pituuteen. Ruututekstirivejä on useimmiten käytössä kaksi, jotta kuva ei peity liikaa. Länsimaissa ruututekstit sijoitetaan yleensä vaakatasoon ja kuvaruudun alareunaan. Jos tekstit

kuitenkin peittävät kuvasta jotakin olennaista, voidaan ne sijoittaa myös ruudun keskelle tai yläreunaan. Yhdelle ruututekstiriville mahtuu noin 30–40 merkkiä käytetystä tekstitystekniikasta ja julkaisumuodosta riippuen.

Aikarajoitteet puolestaan liittyvät katsojan lukunopeuteen ja tekstitettävään kuvaan. Keskiwertokatsojan lukunopeuden ajatellaan olevan 140–160 sanaa minuutissa: tämän oletetun lukunopeuden perusteella on yleisesti määritetty, että täyspitkän yksirivisen ruututekstin tulisi pysyä ruudussa 2–3 sekuntia ja täyspitkän kaksirivisen ruututekstin taas 4–5 sekuntia, jotta katsoja ehtii ne lukea. Ruututekstin tulisi pysyä ruudussa vähintään yhden sekunnin ajan, jotta katse ehtii rekisteröidä sen. Ruututekstien tulisi myös olla synkroniassa puheen eli ohjelman ääniraidan kanssa sekä kuvan kanssa. Yleissääntönä on, että ruututeksti ilmestyisi ruutuun puhutun repliikin alkaessa ja poistuisi ruudusta repliikin loppuessa. Ruututekstin ilmestymisen ja poistumisen tulisi myös osua yksin kuvan leikkausten kanssa. Lisäksi eri ruututekstien välillä on oltava tauko, jotta katsoja huomaa tekstin vaihtuneen. (Diaz Cintas & Remael 2007, 97; Vertanen 2007, 151.)

Tekniset rajoitteet ovat kuitenkin kaikille kääntäjille suurimmilta osin samat, kun tekstitetään ohjelmia Suomen televisiokanaville. Näin ollen voidaan ajatella, että tekniset rajoitteet eivät varsinaisesti aiheuta laatueroja ruututekstien välille. Toisaalta kääntäjän osaaminen ja koulutus on yksi käännöksen laatuun vaikuttava tekijä (Gummerus & Paro 2001, 133), ja kokemattomalla tai kouluttamattomalla kääntäjällä voi olla vaikeuksia myös teknisten rajoitteiden kanssa, mikä taas voi osaltaan heikentää käännöksen laatua. Tekniset rajoitteet ovat siis ikään kuin taustatekijä, joka vaikuttaa jollakin tavalla kaikkiin ruututekstikäännöksiin. Vaikka oma tutkimukseni ei keskitykään analysoimaan teknisten rajoitteiden merkitystä tutkimassani aineistossa, tiedostan kuitenkin rajoitteiden roolin ja niiden tuomat haasteet ruututekstikäntämisessä.

Esimerkkinä Díaz Cintasin toisesta kategoriasta ovat televisiokanavien edustajien näkemykset laadusta. Ylen FST-ohjelmien (nykyisin Yle Fem -kanava) käännösten laadunvalvonnasta kirjoittavien Eivor Gummeruksen ja Catrine Paron (2001, 133) mukaan käännösten hyvän laadun varmistamiseksi tulee keskittyä vähintään seuraaviin seikkoihin: kääntäjien rekrytointikriteerit, työssä oppiminen, jatkuva koulutus ja käännösten tarkistus sekä editointi. Myös Mueller (2001, 144–146) mainitsee nämä samat seikat australialaisen SBS-kanavan laadunvalvontaa koskevassa artikkelissaan. Muita laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat työolot,

kuten palkkiotaso, työkalut, aikataulut sekä ammatin status, mutta laatuun vaikuttavat erityisesti myös organisaatioon ja johtamiseen liittyvät tekijät (Gummerus & Paro 2001, 133).

Kuten aiemmin mainittiin, prosessien laatu ja yhteiskunnallinen laatu vaikuttavat tuotteen laatuun (Abdallah 2007, 283). Toisin sanoen kääntäjän työolot vaikuttavat käännöksen laatuun (Díaz Cintas 2001, 199). Digitalisaation ja julkaisuaikataulujen tihentymisen myötä käännöksiä tuotetaan entistä nopeammin laadun kustannuksella (Chiaro 2008, 246). Toinen yleistynyt käytäntö on käännösten ulkoistaminen käännöstoimistojen freelancereille (Abdallah 2007, 273, 278), jolloin tuotantoketju pitenee ja yksittäisen kääntäjän vaikutusmahdollisuudet sekä turvallisuuden tunne heikkenevät (Hietamaa 2012, 9).

Kääntäjän työn laatua heikentäviä tekijöitä ovat muun muassa matalat palkkiot, kohtuuttomat takarajat, huonot alkuperäismateriaalit sekä kääntäjien puutteellinen koulutus (Fawcett 1983, 189 Díaz Cintas 2001, 199 mukaan)⁴. Muita tekijöitä ovat alan eri työtehtävien pirstaloituminen sekä monissa maissa av-käännösosalalle pääsyn vaikeus (Díaz Cintas 2001, 199). Yhtenä esimerkkinä työolojen vaikutuksesta kääntäjiin on Ylen ruotsinkielisten ohjelmien suomenkielisten tekstitysten määrän raju kasvu 1990-luvulla: kun käännösten määrää kasvatettiin nopeasti, myös kääntäjien valitukset muun muassa liian tiukoista aikatauluista ja teknisistä ongelmista lisääntyivät (Gummerus & Paro 2001, 135).

Hietamaa luettelee ulkoistetun, alihankkijana toimivan av-kääntäjän työhön vaikuttavia lukuisia seikkoja, joita hän nimittää toimijoiksi:

[A]siakkaan ja toimeksiantajan sekä toimeksiantajan ja alihankkijan väliset sopimukset; töiden hinnat ja aikataulut; toimeksiantajan palkatut koordinaattorit ja mahdolliset (ulkopuoliset, maakohtaiset) kääntäjä-koordinaattorit; toimeksiantajan viestintä maakoordinaattorille tai alihankkijoille; yksittäisten töiden aihepiiri; alihankkijan ammattilaisuus, ammattimaisuus ja asiantuntijuus; sekä normit. (Hietamaa 2012, 10.)

Ylen ruotsinkielisten ohjelmien käännösten laadunvarmistuksesta kirjoittaneet Gummerus ja Paro (2001, 139) esittävät, että vaikka jokainen on vastuussa oman työpanoksensa laadusta, perimmäinen vastuu laadusta on käännöksen tilanneella organisaatiolla, ei yksittäisellä kääntäjällä, joka on vain yksi osa käännösprosessia. Tätä mieltä on myös Hietamaa (2012, 8). Näin moninaisessa toimijaketjussa kääntäjä on siis vain yksi osa, jonka on vaikea yksin

⁴ Fawcett, Peter 1983. Translation modes and constraints. *The Incorporated Linguist* 22 (4). 186–190.

vaikuttaa lopullisen käännöksen laatuun tai edes omiin työoloihinsa. Seuraavassa luvussa käsittelenkin av-kääntäjien työoloja yksityiskohtaisemmin Suomen näkökulmasta.

2.5 Laatuun vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät Suomessa

Viime vuosina erityisesti Euroopassa on perustettu useita yhdistyksiä, joiden tavoitteena on parantaa av-kääntäjien työoloja (Díaz Cintas & Remael 2007, 40). Suomessa kaikkien kääntäjien etuja ovat ajaneet jo pitkään Suomen kääntäjien tulkkien liitto SKTL, Akavan erityisalojen alainen Käännösalan asiantuntijat KAJ ja joiltain osin myös Journalistiliitto sekä Radio- ja TV-toimittajien liitto. Erityisesti av-kääntäjien välistä tiedotusta ja verkostoitumista edistämään perustettiin myös Av-kääntäjät.fi-verkkosivusto. Nämä toimijat ovat Suomessa lisänneet tietoisuutta av-käännösalan työoloista ja tuoneet kääntäjien asemaa esille julkisessa keskustelussa. Huomiota ja keskustelua ovat herättäneet erityisesti Suomessa 2010-luvulla tapahtuneet av-käännösalan ulkoistukset ja toimijaverkon muutokset.

Suomessa television av-käännösmarkkinat ovat jakautuneet Yleisradion ja yksityisen sektorin välille (Abdallah 2007, 272). Suomessa tällä hetkellä toimivat yksityiset av-käännöstoimistot ovat Pre-Text, Rosmer International Osk, SDI Media, Stellar Text, BTI Studios, Saga Vera ja Lingsoft (Kilpeläinen 2015). Näistä Pre-Text, Rosmer International, Stellar Text ja Saga Vera ovat suomalaisia yrityksiä. SDI Media, BTI Studios ja Lingsoft taas ovat suuria monikansallisia käännöstoimistoja, jotka toimivat dvd- ja Blu-ray-käännösten, suoratoistopalvelujen ja elokuvateattereiden käännösten markkinoilla. Suomessa nämä yritykset ovat siis mukana myös televisiokääntämisessä, joka käsittääkin 65–85 prosenttia niiden toiminnasta. (Lång 2013, 54.)

Markkinoiden jakautumisen seurauksena myös av-kääntäjät jakautuvat kahteen ryhmään: Ylen työsuhteessa oleviin kääntäjiin, joita koskee Yhtyneet-työehtosopimus, sekä yksityisten käännöstoimistojen kääntäjiin, jotka työskentelevät usein freelancereina ja yrittäjinä (Ihander & Sorsa 2010). Vuonna 2013 Ylellä työskenteli lähes 150 kääntäjää (Lång 2013, 53). Vuonna 2012 BTI:lle työskenteli yli 100 freelancer-kääntäjää ja 12 vakituista kääntäjää (Broadcast Text International 2012 Långin 2013, 53 mukaan)⁵, SDI:lle 80 freelanceria ja Pre-Text Oy:lle noin kahdeksan työsuhteista freelanceria (Lång 2013, 53).

Av-käännösalan Yhtyneet-sopimus on 1980-luvulla solmittu televisiokäännöksiä koskeva työehtosopimus, joka takaa kääntäjille kohtuullisen palkan sekä lomarahat (Ihander & Sorsa

⁵ Broadcast Text International 2012. Broadcast Text International Oy:n kapasiteetti Suomessa.

2010). Vuoteen 2012 asti Yhtyneet-sopimuksessa olivat mukana televisioyhtiöt Yle ja MTV, kunnes MTV ulkoisti käännöstoimintansa (Av-kääntäjät.fi s.d). Vuodesta 2012 lähtien Yhtyneet-sopimusta on siis noudattanut vain Yle, ja sopimus koskee kaikkia Ylen kuukausipalkkaisia tai Ylelle suoraan työskenteleviä freelance-kääntäjiä (Abdallah 2007, 272–273). Tosin Ylekin hankkii nykyisin osan käännöksistään ulkopuolisilta käännöstoimistoilta (Av-kääntäjät.fi 2015; Hietamaa 2012, 7). Tämä ilmenee myös omasta aineistostani.

Kuten edellisestä luvusta käy ilmi, av-käännösosalalla eivät toimi pelkästään kääntäjät ja käännöksiä tilaavat käännöstoimistot. Televisiokäännöksiä tilaavat nimenomaan televisiokanavat, joten niiden roolia yhtenä tärkeänä käännösalan toimijana ei voi sivuuttaa. Siinä missä käännösala on jakautunut Ylen ja käännöstoimistojen välille, myös Suomen televisio-ohjelmien tarjonta on jakautunut Ylen ja kaupallisten kanavien välille.

Jo mainittu Yleisradio eli Yle on merkittävä käännösalan toimija, koska se tuottaa suuren osan käännöksistään omilla kääntäjillään, mutta myös siksi, että kyseessä on Suomen kansallinen yleisradioyhtiö, jonka esittämät televisio-ohjelmat muodostavat jopa 45 % televisionkatsojien katsomista ohjelmista (Finnpanel 2017). Vuonna 2007 Ylen televisiokanavien ulkomaisista ohjelmista 80 prosenttia tekstitettiin (Vertanen 2007, 149). Vuonna 2009 Yle esitti televisio-ohjelmia 20 000 tuntia vuodessa, ja Ylen televisiokanavien markkinaosuus oli 43,7 prosenttia (Uimonen 2009, 215). Vuonna 2015 Ylen kanavia katsottiin 73 minuuttia vuorokaudessa ja vuonna 2016 puolestaan 77 minuuttia vuorokaudessa, kun televisiota katsottiin yhteensä 171 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2015 ja 172 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2016 (Finnpanel 2017). Ylen kanaviin kuuluvat Yle TV1, Yle TV2, Yle Teema ja Yle Fem. Omassa aineistossani on Ylen osalta vain TV2:n ohjelmia. Kanavaa katsottiin 19 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2015 ja 21 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2016, eli noin 11–12 % ajasta (mp.).

Ylen ulkomaisista ohjelmista tekstitettiin siis jopa 80 % vuonna 2007, mutta kaupallisten televisiokanavien ulkomaisesta tarjonnasta vielä suurempi osa oli tekstitettyjä ohjelmia (Vertanen 2007, 149). Kaikkien kaupallisten kanavien ohjelmatarjontaa katsottiin yhteensä 98 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2015 ja 95 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2016, eli kaupallisia kanavia katsottiin noin 55 % ajasta (Finnpanel 2017). Merkittävimmät Suomessa ilmaiseksi näkyvät kaupalliset kanavat ovat MTV-yhtiöön kuuluvat MTV3, Sub ja AVA; Nelonen Mediaan kuuluvat Nelonen, Jim, Liv ja Hero; Discover Networks Finlandiin kuuluvat TV5, Kutonen, Friei, The Discovery Channel ja TLC; Fox Networks Groupiin kuuluvat FOX ja

National Geographic Channel sekä Music TV (mp.). Näistä ylivoimaisesti katsotuimpia ovat MTV- ja Nelonen Media -yhtiöiden kanavat: esimerkiksi MTV:n ilmaisia kanavia katsottiin 38 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2016 ja Nelonen Median ilmaisia kanavia katsottiin samana vuonna 28 minuuttia vuorokaudessa (mp.).

Aineistossani on kaupallisten kanavien osalta Liv- ja Sub-kanavilla esitettyjä ohjelmia. Liv on erityisesti naisille suunnattu, lifestyle-ohjelmiin ja draamasarjoihin keskittyvä kanava. Kanava tavoittaa viikossa noin 2,3 miljoonaa katsojaa, joista 69 % on naisia ja 31 % miehiä. (Nelonen media s. d.). Sekä vuonna 2015 että vuonna 2016 Liv-kanavaa katsottiin 4 minuuttia vuorokaudessa, eli noin 2 % ajasta (Finnpanel 2017). Sub on puolestaan nuorille, 15–44-vuotiaille, suunnattu kanava, joka keskittyy erityisesti komediasarjojen ja elokuvien esittämiseen (MTV s. d.). Vuonna 2015 Sub-kanavaa katsottiin 7 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2015 ja 6 minuuttia vuorokaudessa vuonna 2016, eli noin 3–4 % ajasta (Finnpanel 2017).

Syksyllä 2010 Nelonen-kanavan sekä saman yhtiön Liv- ja Jim-kanavien käännökset ulkoistettiin monikansalliselle yritykselle, jolloin käännökset aiemmin tehnyt suomalainen Pre-Text Oy ja sen kääntäjät menettivät Nelosen käännökset (Ihander & Sorsa 2010). Vuonna 2012 MTV-, Sub- ja AVA-kanavien taustalla oleva MTV MEDIA -televisioyhtiö (nykyisin MTV) taas ulkoisti käännöstoimintansa Broadcast Text International -yhtiölle eli BTI:lle. MTV MEDIA kommentoi ulkoistamista seuraavasti:

Käännösten korkea taso on myös jatkossa MTV MEDIAlle tärkeää. Broadcast Text International -konsernilla on vankkaa osaamista tekstityskäännösten alalla ja uskomme, että kaupassa heille siirtyvän käännöstoimintayksikön osaaminen auttaa heitä kehittämään palveluita yhdessä edelleen ja käännöstyön taso pysyy korkeana. (MTV MEDIA 2012 Kurvin 2013, 8 mukaan.)⁶

Kääntäjät ja heidän edunvalvojansa eivät kuitenkaan nähneet asiaa samalla tavalla. Monet entiset MTV:n kääntäjät irtisanoutuivat, koska työehtoja pidettiin liian tiukkoina ja palkkioita liian matalina, ja BTI-yhtiö oli jonkin aikaa myös ammattiliittojen hakusaarrossa (Käännösalan asiantuntijat 2012).

Keväällä 2015 Suomessa solmittiin työehtosopimus, jossa ovat mukana BTI Studios, Pre-Text, Rosmer International ja Stellar Text. SDI Media jättäytyi sopimuksen ulkopuolelle. Kääntäjien puolesta sopimuksen allekirjoittivat Suomen Journalistiliitto ja Akavan Erityisalat. Sopimus astui voimaan 1. toukokuuta 2015 ja se on voimassa vuoden 2017 loppuun saakka. (Av-

⁶ MTV MEDIA 2012. MTV MEDIA myy käännöstoimintansa.

kääntäjät.fi 2015; Mäkelä 2016.) Työehtosopimuksen voimaantulon jälkeen on kritisoitu sitä, että BTI pyrkii kiertämään allekirjoittamaansa sopimusta irtisanomalla työntekijöitä ja siirtämällä töitä sopimuksen ulkopuolisille freelancer-yrittäjille, sekä sitä, että pienemmille suomalaisille toimijoille ei tarjota käännoiksi (Mäkelä 2016). Lisäksi av-kääntäjien edustajat ovat esittäneet, että kääntäjien olojen parantamiseen ei riitä pelkkä työehtosopimus, vaan av-kääntäjien kaltaisia itsensätyöllistäjiä tulee tukea paremmin myös lainsäädännön kautta (Kilpeläinen 2017).

Vuonna 2016 Yle valitsi joidenkin käännoistensä toimittajiksi BTI Studios Oy:n, Lingsoft Oy:n ja SDI Media Oy:n. Radio- ja televisiotoimittajien liiton edustajat kritisoivat Yleä valinnasta, sillä Lingsoft ja SDI eivät ole sitoutuneet av-käännoalan työehtosopimukseen lainkaan, ja BTI:n oletetaan kiertävän työehtosopimusta teettämällä käännot alihankkijayrittäjinä toimivilla kääntäjillä. (Blomberg, Mattila & Sirviö 2016.) Yle puolusti valintaansa vetoamalla siihen, että hankintalaki vaatii Ylen hankintojen kilpailuttamista tietyllä tavalla, eikä kansainvälisten käännoistojen sulkemiselle pois kilpailutuksesta ollut perusteita. Ylen kääntämisen ja versioinnin päällikön mukaan vain noin viisi prosenttia av-käännoisistä ulkoistettaisiin, eikä laadusta tingittäisi. (Forsell 2016.)

Audiovisuaalisen materiaalin kääntäjällä on tekijänoikeus työhönsä ja oikeus saada nimensä julkaistuun teokseen (Ivarsson 1992, 106, Díaz Cintas & Remaelin 2007, 39 mukaan). Nykyisin monissa maissa on kuitenkin yleistä, että kääntäjät luovuttavat tekijänoikeutensa käännoksen tilanneelle yritykselle (Díaz Cintas & Remael 2007, 40). Mikäli maan konventioihin kuuluu kääntäjän työpanoksen näkyvä tiedostaminen, kääntäjän nimi mainitaan yleensä lopputekstien yhteydessä, jos hän antaa nimensä käyttöön luvan: joskus kääntäjä ei halua nimeänsä teokseen esimerkiksi siksi, että ei hyväksy jälkepäin tehtyjä korjauksia (mts. 39). Kääntäjän tulisikin periaatteessa saada nähdä käännoseen tehdyt muutokset ja vaikuttaa niihin, jotta hän ensinnäkin voi oppia työstään ja toiseksi ymmärtää, mitä konventioita asiakas noudattaa (mts. 33). Suomessa kääntäjän nimi on tapana merkitä ruututekstikäännoksen loppuun, ohjelman lopputekstien yhteyteen. Osa suomalaisista av-kääntäjistä kuitenkin on viime vuosina kieltänyt nimensä käytön, koska he eivät ole olleet tyytyväisiä työnsä laatuun, ja televisio-ohjelmien lopputeksteihin on merkitty vain käännoistojen nimi (Vitikainen 2013).

Ylellä, MTV:llä ja käännoistojilla on omat ruututekstikonventionsa ja kääntäjille suunnatut ohjeet, jotka opastavat kääntäjiä muun muassa välimerkkien ja erikoismerkkien käytössä sekä tekstin muotoilussa ja eri tyylien ja rekisterien käytössä. Juha Lång (2013) on

vertailut näiden ohjeiden laajuutta ja sisältöä. Hänen vertailussaan mukana olevista yksityisistä toimijoista SDI:n ohjeet ovat laajimmat, 38 sivun laajuiset, ja Pre-Textin taas suppeimmat, vain yhden sivun laajuiset. Myös Ylen suomentajien ohjeet ovat vain yhden sivun laajuiset, mutta toisaalta Ylen ruotsintajien ohjeissa on noin kymmenen sivua. Långin vertailuun ei saatu mukaan BTI:n ohjeistusta, mutta tiedossa on, että BTI:n ohjeet ovat lähes sata sivua pitkät. Käännöksensä BTI:lle ulkoistaneen MTV:n omat käännösohjeet sen sijaan ovat kymmenen sivua pitkät. Yle ohjeistaa suomentajiaan väli- ja erikoismerkkien käytössä, kiroilun kääntämisessä, ruututekstien sijoittelussa ja murteiden ja puhetyyliä käytössä. MTV puolestaan ohjeistaa omien ohjelmiansa kääntäjiä näissä samoissa seikoissa murretta ja puhetyyliä lukuun ottamatta. Lisäksi MTV:llä on ohjeet tekstin muotoiluun (esim. kursiivi ja numerot) sekä lyhenteiden, mittayksiköiden ja valuuttojen merkintää varten. (Lång 2013, 54–56.)

3. Tutkimusaineisto ja -menetelmä

3.1 Aineiston valintaperusteet ja esittely

Aineistoni koostuu englanninkielisistä, suomeksi tekstitetyistä televisio-ohjelmien jaksoista. Olen valinnut aineiston niiden esitysjankohdan perusteella: ohjelmat on esitetty televisiossa av-käännösalan niin sanottuna murrosaikana – MTV:n vuonna 2012 tekemän ulkoistuksen jälkeen, mutta ennen työehtosopimuksen solmimista toukokuussa 2015. On myös turvallista olettaa, että itse käännökset on tehty tänä aikana: ulkoistusta seuranneiden työehtojen alaisina, mutta ennen työehtosopimuksen voimaantulua. Aikaisemmin esitetty aineiston ohjelma on esitetty alun perin syyskuussa 2013 eli yli vuosi ulkoistuksen jälkeen, joten voi olettaa, että ohjelmaa ei ole käännetty ennen vuoden 2012 tapahtumia. Samoin muut alkuvuodesta 2015 esitetyt ohjelmat on erittäin todennäköisesti käännetty vuoden 2012 jälkeen ja luonnollisesti ennen toukokuuta 2015. Yhden tavallisen 45-minuuttisen ohjelman kääntämiseen ja tekstitysten ajastamiseen kuluu noin 2–4 työpäivää (Aulavuori-Rosvall s. d.).

Koska yhtenä tutkimukseni näkökulmana on tutkia julkisten ja kaupallisten televisiokanavien tilaamien käännösten eroja, sisältää aineistoni kummankin tyyppisillä kanavilla esitettyjä ohjelmia. Esitysjankohdan ja -kanavan lisäksi aineiston valinnan perusteena on käytetty ohjelmien tyyliä ja aihepiiriä: kaksi sarjoista on fantasia- ja kauhusarjoja, kaksi lakisarjoja, ja kaksi kertoo keskiaikaisesta maailmasta. Kustakin genrestä toinen ohjelma on esitetty julkisella kanavalla eli Ylellä ja toinen kaupallisella kanavalla, tässä tapauksessa Sub- tai Liv-kanavalla. Itse sarjat ja tutkimuksen kohteena olevat yksittäiset jaksot on kuitenkin valittu satunnaisesti ilman tietoa siitä, millaisia niiden käännökset ovat.

Taulukossa 1 esittelen tutkimani televisio-ohjelmat sekä niiden ruututekstikäännöksiin liittyvät tiedot. Taulukossa näkyy kunkin ohjelman nimi, esityskanava, käännöksen tuottanut taho ja esitysjankohta. Lisäksi olen merkinnyt taulukkoon, onko kyseisen ohjelman kääntäjän nimi mainittu ruututekstikäännöksen lopussa. Nimen poisjäänti voi ilmaista joko kääntäjän tyytymättömyyttä omaan työhönsä tai tarvetta suojella henkilöllisyyttään tai jopa käännöstoimiston laiton toimintaa (Vitikainen 2013). Juuri tässä aineistossa ei tällaista huolta kuitenkaan ole, koska kääntäjän nimi on mainittu jokaisessa aineiston käännöksessä, kuten taulukko osoittaa.

Taulukko 1. Aineistoon kuuluvien televisio-ohjelmien tiedot.

Televisio-ohjelman suomenkielinen nimi	Esityskanava	Käännöksen tuottanut tah	Kääntäjän nimi mainittu	Esitysajankohta
<i>Firma</i>	YLE TV2	YLE	Kyllä	27.3.2015
<i>Game of Thrones</i>	YLE TV2	YLE	Kyllä	30.1.2015
<i>Good Wife</i>	Liv	Broadcast Text International	Kyllä	Tutkimuksessa käytetty uusinta esitetty 16.8.2015, esitetty alun perin 2.9.2013 Nelonen-kanavalla.
<i>Penny Dreadful</i>	Sub	BTI Studios	Kyllä	25.3.2015
<i>True Blood</i>	YLE TV2	BTI Studios	Kyllä	26.3.2015
<i>Viikingit</i>	Sub	BTI Studios	Kyllä	4.2.2015

True Blood kertoo Yhdysvaltojen Louisianassa sijaitsevasta Bon Tempsin kylästä ja sen asukkaista. Sarja sijoittuu kuvitteelliseen lähitulevaisuuteen, jolloin vampyyrit ovat paljastaneet olemassaolonsa ihmisille. Vampyyrien lisäksi sarjan maailmassa esiintyy myös useita muita yliluonnollisia olentoja, kuten ihmissusia, keijuja, muodonmuuttajia ja noitia. Sarjan päähenkilö on tarjoilija Sookie Stackhouse, joka on puoliksi ihminen ja puoliksi keiju, minkä vuoksi hän osaa lukea ihmisten ajatuksia. Sookie päätyy osaksi vampyyrien ja muiden olentojen keskinäisiä kiistoja, kun hän rakastuu vampyyri Bill Comptoniin. Sarja perustuu Charlaine Harrisin *Sookie Stackhouse* -kirjasarjaan. Tutkimani jakso on sarjan seitsemännen tuotantokauden neljäs jakso, *Sick of Goodbyes*. Ohjelma on esitetty Ylen TV2-kanavalla ja käännöksen on tuottanut BTI Studios.

Penny Dreadful on 1800-luvun Lontooseen sijoittuva kauhusarja. Sarjan päähenkilöitä ovat meedio Vanessa Ives, tutkimusmatkailija Sir Malcolm Murray, tiedemies Victor Frankenstein ja amerikkalainen tarkka-ampuja Ethan Chandler, joilla kaikilla on omat synkät salaisuutensa. Yhdessä he yrittävät löytää ja pelastaa Malcolmin tyttären Mina Murrayn, joka on joutunut vampyyrien sieppaamaksi. Sarjaan on otettu runsaasti vaikutteita kauhuromanttisen

kirjallisuuden klassikkoteoksista, ja sarjassa myös seikkailee useita kirjoista tuttuja henkilöihahmoja. Analysoimani jakso on koko sarjan ensimmäinen jakso, *Night Work*. Ohjelma on esitetty Sub-kanavalla ja käännöksen on tuottanut BTI Studios.

Game of Thrones on fantasiasarja, joka sijoittuu kuvitteelliseen Westerosin valtakuntaan, joka muistuttaa keskiaikaista Eurooppaa. Sarjan keskiössä ovat aatelissuvut, jotka käyvät keskenään verisiä valtataisteluita Westerosin hallinnasta. Valtakunnan pohjoisosasta, ikuisen talven keskeltä nousee myös toinen uhka: yliluonnolliset valkeat kulkijat, jotka pystyvät herättämään kuolleet henkiin ja uhkaavat tuhota koko ihmiskunnan. Sarja perustuu George R. R. Martinin *Tulen ja jään laulu* (alkup. *A Song of Ice and Fire*) -kirjasarjaan, ja tarinaa ovat inspiroineet todelliset historialliset tapahtumat, esimerkiksi Englannin Ruusujen sota. Tutkimani jakso on neljännen tuotantokauden yhdeksäs jakso *Muurin vartijat* (alkup. *Watchers on the Wall*). Ohjelma on esitetty Ylen TV2-kanavalla ja käännöksen on tuottanut Yle.

Viikingit (*Vikings*) on todellisiin tapahtumiin perustuva sarja, joka nimensä mukaisesti kertoo viikingeistä. Sarjan päähenkilö on Ragnar Lothbrok, joka päättää purjehtia Skandinavian Kattegatista tutkimus- ja ryöstöretkelle Englantiin ja myöhemmin myös muualle Eurooppaan. Retket tuovat viikingeille menestystä, ja Ragnar nousee sen myötä oman viikinkiyhteisönsä johtajaksi eli jaarliksi. Hän joutuu kuitenkin taistelemaan sekä muita viikinkejä että ryöstämiään englantilaisia vastaan, ja myös hänen perheenjäsenillään on kaikilla omat intressinsä. Tutkimani jakso on toisen tuotantokauden viides jakso *Kattegatin vapautus* (alkup. *Answers in Blood*). Ohjelma on esitetty Sub-kanavalla ja käännöksen on tuottanut BTI Studios.

Firma (*The Firm*) perustuu John Grishamin samannimiseen romaaniin ja romaanin pohjalta vuonna 1993 tehtyyn elokuvaan. Sarja kertoo ajasta kymmenen vuotta kirjan ja elokuvan tapahtumien jälkeen. Sarja kertoo asianajaja Mitch McDeerestä, joka on perustanut oman asianajotoimiston Washington D.C:hen. McDeere joutuu kuitenkin ongelmiin sekä suuren ja korruptoituneen lakifirman että menneisyyden tapahtumien vuoksi koston janoavan mafian kanssa. Pian McDeeren ja hänen perheenjäsentensä henki ovat vaarassa. (Jalonen 2015.) Tutkimani jakso on sarjan neljästoista jakso. Ohjelma on esitetty Ylen TV2-kanavalla ja käännöksen on tuottanut Yle.

Good Wife (*The Good Wife*) kertoo asianajaja Alicia Florrickista, joka joutuu palaamaan työelämään, kun hänen syyttäjämiehensä tuomitaan vankilaan korruption vuoksi. Alicia joutuu tasapainottelemaan työnsä, perhe-elämän ja miehensä poliittisten tavoitteiden välillä. Sarjan

jaksot keskittyvät erilaisiin oikeustapauksiin, joita Alicia ja hänen työtoverinsa hoitavat. Myöhemmissä jaksoissa käsitellään myös politiikkaa, kun Alician mies pyrkii kuvernööriksi, ja Alicia itsekin alkaa luoda poliittista uraa. Käsittelemäni jakso on neljännen tuotantokauden ensimmäinen jakso, *Kapinallinen* (alkup. *I Fought the Law*). (Viaplay s. d.) Ohjelma on esitetty Liv-kanavalla ja käännöksen on tuottanut Broadcast Text International eli BTI.

3.2 Kvantitatiivinen virheanalyysi ja virhekategorioiden määrittely

Olen poiminut aineistoni televisio-ohjelmista kaikki ruututekstit tekstimuodossa. Tämän jälkeen olen poiminut aineistostani ominaisuuksia, joiden voi olettaa vaikuttavan käännöksen laatuun. Näitä ominaisuuksia kutsun tämän tutkimuksen puitteissa virheiksi. Olen laskenut virheelliseksi luokittelimieni ruututekstien määrän kunkin ohjelman ruututekstien kokonaismäärästä, ja lisäksi olen laskenut virheellisten ruututekstien prosenttiosuuden kokonaismäärästä. Olen myös laskenut prosenttiosuuksien keskiarvon kullekin kanavalle ja käännösten tuottajalle. Vertailuni perustuu erityisesti suhteellisiin prosenttiosuuksiin, jotta ohjelmien ruututekstien kokonaismäärien erot eivät vaikuttaisi analyysiin: jos yhdessä ohjelmassa on esimerkiksi yli 500 ruututekstiä ja toisessa hieman 250, ja kummassakin on sama määrä virheitä, on mielestäni perusteltua pitää jälkimmäistä ruututekstikäännöstä vähemmän onnistuneena kuin ensimmäistä.

Keskityn vain kielellisten ominaisuuksien ja käännösten sisällön tarkasteluun. Tekniset seikat, esimerkiksi ajastuksen tarkkuus, ovat myös tärkeä osa katsojan katselu- ja lukukokemuksen kannalta, ja tekninen laatu on yksi käännöksen laadun osa-alue, mutta haluan tämän tutkimuksen laajuudessa tarkastella vain kielellistä ja sisällöllistä laatua. Lisäksi esimerkiksi ajastusta tai kuvanleikkauksia on vaikeaa tarkastella ilman ammattimaista tekstitysohjelmistoa, jota käytössäni ei ole. Ruututekstien sisältö ja kieli ovat myös erityisen tärkeä tutkimusaihe siksi, että ruututekstit ovat merkittävä luku- ja kielitaidon edistäjä (Vertanen 2007, 149; Mäkelä 2012).

Tutkin siis pelkkiä käännöksiä tuotokeskeisen laadun näkökulmasta. Kuten edellisestä luvusta käy ilmi, käännöksiä ei kuitenkaan tuoteta tyhjiössä, vaan kääntäjän ja käännöksen ulkopuoliset tekijät vaikuttavat käännösprosessiin ja lopputuotteeseen. Pohdinkin tuotokeskeisen analyysini ohessa, mitkä tekijät ovat saattaneet vaikuttaa käännösten laatuun ja niissä esiintyviin virheisiin. Keskityn erityisesti käännösten tekohetkellä vallinneisiin työehtoihin ja -oloihin: Mikäli käännöksessä on paljon puutteita, onko syynä kääntäjälle epäsuotuisat olosuhteet? Selittykö

puutteiden vähäinen määrä vastaavasti hyvillä työehdoilla? Koska en ole haastatellut itse aineiston kääntäjiä tai televisiokanavien tai käännöstoimistojen edustajia, ei edellä esitettyihin kysymyksiin voi vastata yksiselitteisesti. Jos tietyt piirteet kuitenkin korostuvat tietyn kanavan tilaamissa tai tietyn käännöstoimiston tuottamissa käännöksissä, mielestäni on perusteltua olettaa, että kyseisen yrityksen työehdot ovat olleet vähintään osasy käännöksen erityispiirteisiin.

Käyttämäni virheluokittelut ovat esillä taulukossa 2, ja ne perustuvat luvussa 2.2 esiteltyyn teoriataustaan.

Taulukko 2. Virhekatgoriat.

Käännöksen sisäiset puutteet	<p>epäselvyys</p> <p>monitulkintaisuus</p> <p>epäselvät viittaussuhteet</p> <p>epäjohdonmukaisuus</p>
Puutteet suhteessa alkutekstiin	<p>puutteet alkutekstin kaltaisen vaikutuksen saavuttamisessa</p> <p>kulttuurisidonnaisten viittausten puutteellinen kääntäminen (esimerkiksi huumori ja ironia)</p> <p>puutteet eri rekisterien tuottamisessa</p> <p>kompensaation käyttämättä jättäminen</p> <p>asiavirheet</p> <p>visuaalisten elementtien huomiotta jättäminen</p>
Kielelliset puutteet	<p>kirjoitusvirheet</p> <p>muotoiluvirheet</p> <p>välimerkkivirheet</p> <p>puuttuvat lauseenjäsenet</p>

Kolme virheiden määrittelyssä käyttämäni pääkategoriaa ovat käännöksen sisäiset puutteet, puutteet suhteessa alkutekstiin ja kielelliset puutteet.

Käännöksen sisäiset puutteet liittyvät ennen kaikkea ruututekstien sisällön ymmärrettävyyteen ja ne liittyvät luvussa 2 esitettyihin ymmärrettävyyttä koskeviin suosituksiin – ruututekstit ovat siis kyseisten suositusten vastaisia, eli niissä on lukijalle vaikeita sana-, lause- ja virketason elementtejä. Nämä virheelliset tai muuten vaikeat elementit voivat synnyttää esimerkiksi useita eri tulkintavaihtoehtoja. Ymmärrettävyysoongelma voi koskea joko yksittäistä ruututekstiä tai useaa peräkkäistä ruututekstiä. Omassa analyysissäni käännösten sisäisiä puutteita ovat epäselvyys, monitulkintaisuus, epäselvät viittaussuhteet ja epäjohdonmukaisuus. Epäselvyys viittaa vaikeasti ymmärrettäviin virke- ja lauserakenteisiin. Monitulkintaisuus viittaa ruututeksteihin, jotka on mahdollista tulkita ainakin kahdella eri tavalla. Epäselvät viittaussuhteet puolestaan liittyvät ruututeksteissä oleviin sanoihin, joista ei käy ilmi, mihin toiseen sanaan ne viittaavat. Epäjohdonmukaisuus taas viittaa ruututeksteihin, joiden rakenne ei ole symmetrinen toisten ruututekstien kanssa ja jotka siksi aiheuttavat ymmärrettävyysoongelmia.

Puutteet suhteessa alkutekstiin liittyvät siihen, miten ruututekstit onnistuvat välittämään alkutekstin viestin. Tämän kategorian alaluokat ovat puutteet alkutekstin kaltaisen vaikutuksen saavuttamisessa, kulttuurisidonnaisten viittausten puutteellinen kääntäminen, puutteet eri rekisterien tuottamisessa, kompensaaion käyttämättä jättäminen, asiavirheet ja visuaalisten elementtien huomiotta jättäminen. Puutteet alkutekstin kaltaisen vaikutuksen saavuttamisessa liittyvät siihen, välittävätkö ruututekstit tekstityksen varassa olevalle katsojalle saman viestin kuin alkuteksti välittää alkukieltä ymmärtävälle katsojalle. Kulttuurisidonnaisten viittausten puutteellinen kääntäminen liittyy siihen, onnistuuko käännös välittämään esimerkiksi alkutekstin huumoria tai ironiaa, eli vaikuttaako käännös katsojaan samalla tavalla kuin alkuteksti vaikuttaa alkukieliseen katsojaan. Puutteet eri rekisterien tuottamisessa liittyvät esimerkiksi yleis- ja puhekieleen: jos alkutekstissä käytetään englannin yleiskieltä, tulisi käännöksenkin olla yleiskielinen, ja vastaavasti selkeästi yleiskielen konventioiden vastainen alkuperäinen puhe tulisi ruututekstissä ilmaista esimerkiksi epätyypillisiä rakenteita käyttäen – kuitenkin niin, ettei ymmärrettävyys tai luettavuus kärsi. Kompensaaion käyttämättä jättäminen liittyy siihen, miten alkutekstin ominaispiirteitä ilmaistaan kohdekielen keinoin. Alkutekstissä voi olla ominaisuuksia, joita ei voi suoraan ilmaista kohdekielellä, mutta ruututeksteissä voi käyttää jotakin kohdekielen erityisominaisuuksia kompensoimaan sitä, että alkutekstin piirrettä ei pysty suoraan toistamaan. Asiavirheet puolestaan viittaavat selkeästi väärin käännettyihin sanoihin, eli ruututekstissä olevan sanan merkitys on eri kuin alkutekstissä

esitetyn sanan. Visuaalisten elementtien huomiotta jättäminen viittaa tapauksiin, jossa kuvassa näkyy jokin tietty elementti, mutta ruututekstissä puhutaan toisesta elementistä.

Kielelliset puutteet liittyvät kielenhuoltoon tai virkkeiden ja lauseiden muotoiluun. Toisin kuin kategoria *käännöksen sisäiset puutteet*, nämä puutteet tai virheet eivät kuitenkaan yleensä vaikuta käännöksen tulkintaan tai ymmärtämiseen, mutta ne voivat vaikeuttaa tai hidastaa ruututekstin lukemista ja siksi haitata katselukokemusta. Oikeinkirjoitusta, kielioppia ja kielenhuollollisia seikkoja tarkastelen Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen (Kotuksen) ohjeiden ja suositusten pohjalta; mikäli käännöksessä on Kotuksen ohjeiden vastainen rakenne, lasketaan se virheeksi – paitsi siinä tapauksessa, että virhettä voidaan pitää tietoisena käännösvalintana, esimerkiksi jos ohjelman henkilöahmo puhuu alkukielelläkin konventioiden vastaisesti.

Kielellisten puutteiden kategorioita ovat analyysissäni kirjoitusvirheet, muotoiluvirheet välimerkkivirheet ja puuttuvat lauseenjäsenet. Kirjoitusvirheet tarkoittavat suomen kielen oikeinkirjoitussääntöjen vastaisia kirjoitusmuotoja tai alkutekstin perusteella väärin kirjoitettuja erisnimiä. Muotoiluvirheet liittyvät typografiaan ja ortografiaan eli siihen, missä muodossa teksti esitetään teknisesti ja siihen, millaisia merkkejä siinä käytetään. Tekstin luettavuuteen voivat vaikuttaa esimerkiksi kursivoimattomat vierassanat. Esimerkiksi Díaz Cintas ja Remael (2007, 125) toteavat, että vieraskieliset ilmaisut tulisi kursivoida, mikäli niiden oletetaan olevan kohdeyleisölle vieraita. Myös Vertanen (2007, 155) toteaa, että vierassanat olisi selkeyden vuoksi hyvä kursivoida. Seuraava alaluokka eli välimerkkivirheet taas liittyy ruututeksteihin, joissa tekstiä rytmittäviä välimerkkejä on käytetty suositusten vastaisesti tai jätetty käyttämättä. Viimeinen alaluokka on puuttuvat lauseenjäsenet. Tutkielman toisessa luvussa mainitsen yhtenä kielellisenä puutteena verbittömät lauseet: omassa luokittelussani olen kuitenkin laajentanut tätä kategoriaa koskemaan kaikkia puuttuvia lauseenjäseniä. Kuitenkin esimerkiksi Räikkälän (1996) mukaan ”[e]lliipthisessä ilmauksessa lauseenjäsen (tai useita lauseenjäseniä) saattaa jäädä pois, jos tekstiyhteys antaa tulkinnalle tarpeeksi tukea.” Lauseenjäsenen puuttuminen ei siis aina ole virhe, vaan tietyissä yhteyksissä se voi olla täysin hyväksyttävää. Lasken virheiksi sellaiset puuttuvat lauseenjäsenet, joita ei voi perustella esimerkiksi elliptisellä ilmauksella.

4. Aineistossa esiintyvät virheet ja erityispiirteet

4.1 Virheellisten ruututekstien osuus aineistosta

Kuten *Tutkimusaineisto ja -menetelmä* -luvussa kuvaan, olen laskenut virheellisten ruututekstien osuuden kunkin ohjelman ruututekstien kokonaismäärästä prosentin kymmenesosan tarkkuudella. Seuraavissa taulukoissa esittelen analyysini kvantitatiivisia tuloksia.

Taulukko 3. Aineiston ruututekstimäärät ja virheellisten ruututekstien kokonaismäärät sekä virheellisten ruututekstien suhteelliset osuudet kokonaismäärästä.

Ohjelman nimi ja käännöksen tuottaja (suluissa)	Ruututekstejä yhteensä	Virheellisiä ruututekstejä yhteensä	Virheiden osuus kaikista ruututeksteistä
<i>Firma (Yle)</i>	503	9	1,8 %
<i>Game of Thrones (Yle)</i>	369	11	3,0 %
<i>Good Wife (BTI)</i>	473	19	4,0 %
<i>Penny Dreadful (BTI)</i>	289	9	3,1 %
<i>True Blood (BTI)</i>	557	6	1,1 %
<i>Viikingit (BTI)</i>	262	5	1,9 %

Suhteellisesti eniten virheitä on ohjelmassa *Good Wife*, jossa virheellisiä ruututekstejä on 4,0 % kaikista ohjelman ruututeksteistä. Seuraavaksi eniten virheitä, 3,1 %, on *Penny Dreadful* -ohjelmassa ja kolmanneksi eniten, 3,0 %, ohjelmassa *Game of Thrones*. Suhteellisesti kaikkein vähiten virheitä on *True Blood* -ohjelman käännöksessä, 1,1 %. Seuraavaksi vähiten virheitä on *Firma*-käännöksessä, 1,8 %, ja kolmanneksi vähiten, 1,9 %, *Viikingit*-käännöksessä.

Aineistossa esiintyy useita tietyntyyppisiä pilkkuvirheitä, jotka ovat luultavasti seurausta joko käännöstoimiston tyyliohjeesta tai muusta vakiintuneesta käytännöstä. Kyseisissä ruututeksteissä pilkku on jätetty pois virkkeen eri lauseiden välistä, kun virke jatkuu seuraavassa ruututekstissä. Yksityiskohtaisia esimerkkejä tällaisista ruututeksteistä on luvussa

4.3.3. Tällaisia ruututekstejä on aineistossa erittäin paljon, ja niiden johdonmukaisen käytön vuoksi niitä ei voi yksiselitteisesti pitää virheinä. Tämän vuoksi olen lisäksi tehnyt painotetun analyysin, jossa tällaisia ruututekstejä ei ole laskettu mukaan virheiden lukumäärään. Tämän toisen analyysin virhemäärät esitetään taulukossa 4.

Taulukko 4. Aineiston ruututekstimäärät ja virheellisten ruututekstien määrät, joista on poistettu peräkkäisten ruututekstien välistä puuttuvat pilkut.

Ohjelma ja käännöksen tuottaja (suluissa)	Ruututekstejä yhteensä	Virheellisiä ruututekstejä yhteensä	Virheiden osuus kaikista ruututeksteistä
<i>Firma (Yle)</i>	503	9	1,8 %
<i>Game of Thrones (Yle)</i>	369	9	2,4 %
<i>Good Wife (BTI)</i>	473	5	1,1 %
<i>Penny Dreadful (BTI)</i>	289	5	1,7 %
<i>True Blood (BTI)</i>	557	6	1,1 %
<i>Viikingit (BTI)</i>	262	1	0,4 %

Kun tietynlaisia pilkkuvirheitä ei lasketa, suhteellisesti eniten virheitä on ohjelmassa *Game of Thrones*, jossa virheitä on 2,4 %. Seuraavaksi eniten virheitä, 1,8 %, on ohjelmassa *Firma* ja kolmanneksi eniten, 1,7 %, ohjelmassa *Penny Dreadful*. Suhteellisesti vähiten virheitä on ohjelmassa *Viikingit*, jossa virheitä on 0,4 %. Toiseksi vähiten virheitä, 1,1 %, on ohjelmissa *True Blood* ja *Good Wife*.

Ensimmäisen laskutavan perusteella laadukkain – tässä tapauksessa siis merkityksessä *vähiten virheitä sisältävä* – käännös on BTI:n Ylen TV2:lle tuottama *True Blood* -ohjelman käännös. Toisen laskutavan perusteella laadukkain käännös on BTI:n tuottama ja Sub-kanavalla esitetty *Viikingit*-ohjelman käännös. Aineiston laadukkaimmat käännökset ovat siis laskutavasta riippumatta suuren käännöstoimiston tuottamia. Vähiten laadukas käännös taas on ensimmäisellä laskutavalla BTI:n *Good Wife* -käännös ja toisella laskutavalla Ylen *Game of Thrones* -käännös.

Seuraavassa taulukossa esitetään aineiston virheosuuksien keskiarvot käännösten tuottajan ja esitystavan mukaan. Myös tässä olen laskenut keskiarvot sekä kaikkien virheiden suhteellisesta määrästä että painotetusta virhemäärästä, jossa aiemmin määritellyjä pilkkuvirheitä ei lasketa.

Taulukko 5. Virheiden keskimääräinen osuus eri toimijoiden ja kanavien käännöksissä.

	Kaikki virheet	Painotettu virheiden laskutapa
Ylen tuottamat käännökset	2,4 %	2,1 %
BTI:n tuottamat käännökset	2,5 %	1,1 %
Ylen kanavilla esitetyt käännökset	2,0 %	1,8 %
Kaupallisilla kanavilla esitetyt käännökset	3,0 %	1,1 %

Kun kaikki virheet lasketaan, Ylen kanavilla esitetyissä käännöksissä – niin Ylen omissa kuin ulkopuolelta tilatuissa – on keskimäärin vähemmän virheitä kuin kaupallisilla kanavilla esitetyissä käännöksissä: Ylellä esitetyissä käännöksissä virheitä on keskimäärin 2,0 % ja kaupallisilla kanavilla esitetyissä käännöksissä virheitä on keskimäärin 3,0 %. Ylen tuottamissa käännöksissä virheitä on keskimäärin 2,4 % ja BTI:n tuottamissa 2,5 %. Hypoteesini, että Ylen käännöksissä olisi virheitä vähemmän kuin muiden toimijoiden käännöksissä, siis toteutuu tältä osin. Kun ruututekstien rajalta puuttuvia pilkkuja ei lasketa, kaupallisilla kanavilla esitetyissä käännöksissä ja BTI:n tuottamissa käännöksissä on kummissakin virheitä keskimäärin 1,1 % eli virheitä on vähemmän kuin Ylen kanavilla esitetyissä tai Ylen tuottamissa käännöksissä, joissa virheitä on 1,8 % ja 2,1 %. Nämä tulokset ovat siis päinvastaisia kuin hypoteesini ja yleinen käsitys siitä, että Ylellä on laadukkaammat käännökset kuin muilla toimijoilla.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen havaintojani aineistoesimerkkien avulla. Numeroituihin esimerkkeihin on merkitty ruututekstin teksti, jota merkitään kirjaimella T, ja tarvittaessa alkuperäinen, englanniksi puhuttu repliikki, jota merkitään kirjaimella A. Esimerkkeihin on merkitty myös ruututekstien vaihtumiskohta, mikäli tutkittava lause, virke tai muu kielellinen kokonaisuus on jaettu useaan eri ruututekstiin. Esimerkkien perään on merkitty, mistä ohjelmasta esimerkki on peräisin. F tarkoittaa *Firmaa*, GoT *Game of Thronesia*, GW *Good Wifea*, PD *Penny Dreadfulia*, TB *True Bloodia* ja V *Viikinkejä*.

4.2 Käännöksen sisäiset puutteet

Käännöksen sisäiset puutteet ovat piirteitä, jotka vaikeuttavat ruututekstien ymmärrettävyyttä, tulkintaa ja ohjelman juonen seuraamista. Tämän tyyppin virheet liittyvät erityisesti virke- ja lauserakenteeseen sekä sanajärjestykseen. Tämän kategorian virheitä on koko aineistossa vain kuusi kappaletta eli melko vähän. Tämä on aineiston laadun kannalta hyvä merkki, sillä tämän perusteella voisi todeta, että katsojat pystyvät seuraamaan aineiston ohjelmien sisältöä ja juonta pääosin hyvin.

4.2.1 Epäselvyys

Epäselvyys tarkoittaa lause- ja virkerakenteita, joiden ymmärtäminen on vaikeaa: ruututekstien merkitys voi jäädä lukijalle joko kokonaan epäselväksi tai sen ymmärtäminen voi vaatia usean lukukerran – moneen kertaan lukemiseen ei kuitenkaan ruututekstien tapauksessa ole läheskään aina aikaa, sillä pisimmätkin ruututekstit ovat ruudussa vain muutamia sekunteja.

(1)

A: Before I go, a word of caution. You are being watched. Both by night, and thanks to our friends over at the Yakonomo corporation and their friends, the Yakuza, we've got eyes on you by day, as well.

T: Ennen kuin lähden, annan varoituksen: teitä tarkkaillaan.

[ruututeksti vaihtuu]

Sekä öisin että Yakonomo-yrityksen ja sen yakuza-ystävien ansiosta -

[ruututeksti vaihtuu]

teitä tarkkaillaan myös päivisin. (TB)

Esimerkissä 1 alkuperäinen, yhden puhujan pitkä repliikki on jaettu kolmeen ruututekstiin. Toinen ja kolmas ruututeksti muodostavat yhdessä yhden virkkeen, jossa käytetään rinnastavaa parikonjunktioilmausta ”*sekä–että*”. Tällaisessa ilmauksessa konjunktio *sekä* sijaitsee yleensä heti ensimmäisen rinnastettavan edessä ja konjunktio *että* sijaitsee heti toisen rinnastettavan edessä: tällöin ilmauksen rakenne on symmetrinen. Ilmausta voidaan joskus käyttää myös epäsymmetrisenä, jolloin rinnastettavat ovat kauempana konjunktioistaan, mutta symmetrinen rakenne on useimmiten helpommin hahmotettava. (*Kielitoimiston kielioppiopas* 2015, 317–318.) Esimerkin 1 *sekä–että*-rakenne on epäsymmetrinen. *Sekä*-konjunktio liittyy sanaan *öisin*, mutta virkkeestä ei käy selvästi ilmi, mihin *että* liittyy, sillä sanan *että* jälkeen virkkeessä on kokonainen lause ”Yakonomo-yrityksen ja sen yakuza-ystävien ansiosta teitä tarkkaillaan myös päivisin.” Kun esimerkin ruututekstejä tarkastellaan kokonaisuutena, ainoa looginen tulkintamahdollisuus on, että *että*-sanaan liittyvä rinnastettava olisi virkkeen viimeinen sana

päivisin. Näiden kolmen ruututekstin keskeisin viesti olisi siis ”teitä tarkkaillaan sekä öisin että päivisin”. Ensimmäinen lause ”teitä tarkkaillaan” on kuitenkin erotettu sekä erilliseen virkkeeseen että erilliseen ruututekstiin, ja toinen ”teitä tarkkaillaan” -lause esiintyy vasta kolmannessa ruututekstissä. Myös sanat *öisin* ja *päivisin* ovat eri ruututeksteissä. Katsoja näkee ja lukee kuitenkin vain yhden ruututekstin kerrallaan, eikä edelliseen ruututekstiin palaaminen välttämättä ole teknisesti mahdollista, minkä vuoksi virkkeiden eri elementtien suhteita voi olla vaikea hahmottaa. Toisen ja kolmannen ruututekstin muodostama virke on myös niin sanotusti etupainoinen, eli sen taipuva verbi esiintyy vasta virkkeen loppupuolella, mikä sekin tekee virkkeen lukemisesta työläämpää (Pahikkala 2014).

Kaikkien edellä mainittujen ominaisuuksien vuoksi ruututekstin ymmärtäminen voi olla vaikeaa eikä sen merkitys välttämättä välity. Toki myös alkutekstin virke on melko pitkä ja sanajärjestykseltään hankala, ja käänнос onnistuu kyllä välittämään puhutun repliikin koko sisällön. Tässä tapauksessa väitän kuitenkin, että ruututekstin ymmärrettävyyden tulisi olla etusijalla, eli käännöksestä sanajärjestyksestä olisi voinut muuttua. Lisäksi repliikissä mainittu *yakuza* on vierassana, joka tulisi kursivoida, ja sen kursivoimatta jättäminen voi lisätä käännöksestä vaikeataajuutta epätyypillisen rakenteen ohella.

Esimerkki 2 on sarjasta *True Blood*:

(2)

A: I'm sorry. Did we fuck and I blocked it out?

T: Anteeksi. Olemmeko me panneet ja torjuin sen mielestäni? (TB)

Tämän esimerkin jälkimmäisessä virkkeessä on kaksi *ja*-rinnastuskonjunktiolla rinnastettua kysymyslauseetta. Lauseissa on kuitenkin eri aikamuodot, jotka tekevät virkkeen ymmärtämisestä hankalaa: ensimmäisessä lauseessa käytetään perfektiä ja toisessa imperfektiä. Lisäksi virke koostuu kahdesta päälauseesta, ja lauseiden välistä puuttuu pilkku, vaikka niillä ei ole mitään yhteistä tekijää, ja siksi pilkkua tulisi käyttää (*Kielitoimiston ohjepankki*; ks. myös luku 4.4.4).

4.2.2 Monitulkintaisuus

Monitulkintaiset ruututekstit ovat ruututekstejä, joiden sisältö on mahdollista tulkita usealla eri tavalla siten, että katsoja voi saada ohjelman tapahtumista tai henkilöhahmoista virheellisen kuvan. Monitulkintainen ruututeksti ei siis välitä puhutun repliikin sisältöä yksiselitteisesti.

Kyseessä ei kuitenkaan ole varsinaisesti väärin käännetty ruututeksti, koska myös oikea eli alkutekstin mukainen tulkinta on mahdollinen.

(3)

A: And what brings you to the humble confines of the Department of Egyptian and Assyrian Antiquities?

T: Mikä tuo egyptiläisen ja assyrialaisen antiikin osastolle? (PD)

Esimerkin 3 ruututekstistä puuttuu oletettavasti sana *teidät*, joka olisi lauseen objekti. Toisin kuin luvun *Puuttuvat lauseenjäsenet* esimerkeissä, tässä esimerkissä on kielellisen puutteen lisäksi mahdollisuus virheelliseen tulkintaan. Puuttuva sana voi johtaa katsojan ajattelemaan, että kohtauksessa olevat puhuteltavat hahmot ovat kansallisuudeltaan egyptiläinen ja assyrialainen, ja mahdollisesti myös, että tapahtumapaikkana on yleisesti antiikin osasto, vaikka todellisuudessa kyseessä on juuri museon Egyptin ja Assyrian historiaa käsittelevä osasto. Koska kyseessä on sarjan ensimmäinen jakso, eikä katsoja välttämättä vielä tunne tarinaa ja sen hahmoja, voi tämänkaltainen monitulkintainen repliikki hämmentää häntä.

(4)

A: Rollo, my son and I are only too glad to come to Ragnar's aid.

T: Rollo, poikani ja minä tulemme mielellämme Ragnarin avuksi. (V)

Esimerkissä 4 ensimmäinen sana *Rollo* on puhuttelu ja ”poikani ja minä” on lauseen subjekti, mutta koska ensimmäinen sana se on erotettu seuraavista sanoista vain pilkulla, lauseen alku on mahdollista tulkita luetteloksi, jolloin lauseen subjektina olisikin ”Rollo, poikani ja minä”. Tulkintavirheen vaara ei kuitenkaan oletettavasti ole kovin suuri, sillä todennäköisesti katsoja tuntee sarjan ja sen henkilöt.

4.2.3 Epäselvät viittaussuhteet

Tämän kategorian ruututeksteissä jokin sana sijaitsee lauseen tai virkkeen sisällä sellaisessa paikassa, että ei ole selvää, mihin toiseen sanaan kyseinen sana viittaa.

(5)

A: It is too late. I started trying to fix this, but it's just as much my mess now.

T: Se ei onnistu enää. Olen sotkeentunut jo tähän. (F)

Esimerkissä 5 on kaksi virkettä. Toisessa virkkeessä sana *jo* on sanojen *sotkeentunut* ja *tähän* välissä, jolloin ei ole selvää, kumpaan sanaan *jo* viittaa: onko sen merkitys ”sotkeentunut jo” vai ”jo tähän”. Virke on siis kaksihahmotteinen tai kaksitulkintainen. Ruututekstin monitulkintaisuus oltaisiin voitu välttää helposti siirtämällä sana *jo* sanan *sotkeentunut* eteen.

4.2.4 Epäjohdonmukaisuus

Epäjohdonmukaisuus tarkoittaa usean eri ruututekstin välistä epäjohdonmukaisuutta, eli yhdessä ruututekstissä jokin asia on ilmaistu tietyllä tavalla ja toisessa ruututekstissä sama asia esitetään eri tavalla. Tähän kategoriaan kuuluvat virheet voivat vaikuttaa ruututekstien ymmärrettävyyteen, jos yhden ruututekstin lukijassa synnyttämä ajatus ikään kuin katkeaa toisen ruututekstin kohdalla. Termien ja erisnimien epäjohdonmukaista käyttöä on käsitelty luvussa 4.3.1, mutta kyseiset epäjohdonmukaisuudet eivät vaikuta ymmärrettävyyteen, vaan ovat ennemminkin melko harmittomia kirjoitusvirheitä.

Esimerkissä 6 on kaksi ruututekstiä, joista jälkimmäisessä on kahden eri puhujan repliikit:

(6)

A: Say you'll inscribe it for me. Say you will. Your book, I mean. And something deeply personal.
- It would be a pleasure. This is Miss Vanessa Ives.

T: Annattehan omistuskirjoituksen kirjaanne?

[ruututeksti vaihtuu]

Ja joku henkilökohtainen viesti. - Mielihyvin. Neiti Vanessa Ives. (PD)

Ensimmäinen repliikki jakautuu kahteen eri ruututekstiin ja kahteen eri virkkeeseen, joista ensimmäinen on kysymys ”[a]nnattehan omistuskirjoituksen kirjaanne?”. Seuraavan ruututekstin ja virkkeen ”joku henkilökohtainen viesti” on kuitenkin eri sijamuodossa kuin edellisen virkkeen *omistuskirjoituksen*, vaikka se jatkaa edellisen virkkeen ajatusta. Toisen virkkeen sijamuotona tulisi siis olla genetiivi: ”jonkun henkilökohtaisen viestin”.

4.3 Kielelliset puutteet

Kielelliset puutteet vaikeuttavat ruututekstin lukemista. Ne ovat oikeinkirjoitukseen ja kielenhuoltoon liittyviä virheitä. Tällaisia virheitä ovat kirjoitusvirheet, puuttuvat tai väärin käytetyt välimerkit, typografiaan tai ortografiaan liittyvät virheet ja puuttuvat lauseenjäsenet. Toisin kuin luvussa 4.2 esitetyt sisäiset puutteet, kielelliset puutteet välittävät kyllä puhutun repliikin sanoman ja sisällön oikein, mutta ruututekstin kieli ei noudata yleiskielen kielenhuolto-ohjeita. Tulkintavirheitä voi kuitenkin syntyä myös näiden virheiden tapauksessa silloin, jos virheellinen kielipiirre saa lukijan lukemaan ja siten tulkitsemaan ruututekstin väärin. Kielelliset puutteet vaikuttavat siis ennen kaikkea luettavuuteen.

Tämän kategorian virheitä on koko aineistossa melko paljon, kun määrää verrataan sisäisiin puutteisiin. Suurin osa aineistossa esiintyvistä virheistä on juuri kielivirheitä. Erityisen paljon

aineistossa on välimerkkivirheitä, silloinkin, kun mukaan ei lasketa kahden ruututekstin rajalta puuttuvia pilkkuja. Kun mukaan lasketaan nämä viimeksi mainitut puuttuvat pilkut, on välimerkkivirheiden määrä huomattava. On kuitenkin hyvä pitää mielessä, että kaikkien virheiden kokonaismäärä on aineistossa melko pieni, vaikka kielivirheiden osuus virheiden kokonaismäärästä onkin suuri.

4.3.1 Kirjoitusvirheet

Kirjoitusvirheet liittyvät sanojen kirjoitusasuun. Ensimmäisissä tämän luvun aineistoesimerkeissä on kirjoitusvirheitä, jotka toistuvat vain kerran. Toisissa esimerkeissä taas on kyse sanoista, jotka kirjoitetaan eri tavalla saman ohjelman eri ruututeksteissä.

Aineistossa on muutama yksittäinen oikeinkirjoitusvirhe, jotka esitetään esimerkeissä 7–10:

- (7) Hän näki kaiken. Agentti ammuttiin, Abby **viettiin**... (F)
- (8) Nimi on Dimitry Portnoy. **Pitkää** kiirettä, FBI on varmasti tulossa. (F)
- (9) Aiotko taistella vapaata kansaa **vastaa**? He tappavat sinut. (GoT)
- (10) Oikeastaan vain egyptiläisen. Emme oikein **hyväksi** assyrialaisia. (PD)

Good Wife -käännöksessä sanasta *marihuana* käytetään kahta eri kirjoitusasua – *marihuana* ja *marijuana* – kuten esimerkeistä 11, 12 ja 13 käy ilmi:

- (11)
A: But I want to give your son one last chance, so if he has any small personal amount of marijuana, I need to know.
T: Jos pojallanne on **marihuanaa**, nyt on oikea hetki kertoa. (GW)
- (12)
A: but I did find shake, marijuana shake, under your front seat.
T: mutta etupenkin alla oli **marijuanajäämiä**. (GW)
- (13)
A: The cop said there was marijuana shake in the car, but that's not why.
T: Poliisi löysi **marijuanajäämiä**, mutta se ei ole syy. (GW)

Kielitoimiston sanakirjan (2016, s. v. *marihuana*) mukaan oikea kirjoitusasu on suomeksi *marihuana*, joten epä johdonmukaisuuden lisäksi sanaa *marijuana* käyttävät repliikit ovat virheellisiä myös suositusten vastaisen kirjoitusmuodon vuoksi. Virheellinen kirjoitusasu on ehkä peräisin ohjelman englanninkielisestä käsikirjoituksesta, sillä englanniksi kirjoitusmuoto on juuri espanjasta peräisin oleva *marijuana*. Tämä on sinänsä hyvä merkki, sillä tämän

perusteella kääntäjällä on ollut käytössään käsikirjoitus; hyvään ja ammattimaiseen käännösprosessiin kuuluu, että kääntäjä saa avukseen käsikirjoituksen tai dialogilistan, josta hän näkee alkutekstin repliikit kirjoitetussa muodossa (Hietamaa 2012, 55).

True Blood -käännöksessä erään henkilöhahmon nimi kirjoitetaan kahdella eri tavalla, kuten esimerkit 14 ja 15 osoittavat:

(14)

A: Put your stupid ball down, Coby!

T: Laita se tyhmä pallosi pois, **Coby!** (TB)

(15)

A: I just promised Lisa and Coby that I was gonna bring their mother back.

T: Lupasin Lisalle ja **Colbylle**, että tuon heidän äitinsä takaisin. (TB)

Oikea kirjoitusasu on ääniraidan perusteella *Coby*. Tätä tukee myös se, että kaikissa muissa ohjelman ruututeksteissä käytetään muotoa *Coby*.

4.3.2 Virheelliset tai puutteelliset muotoilut

Muotoiluvirheet liittyvät typografiaan ja ortografiaan. Typografiaan kuuluvat esimerkiksi kirjaintyytit, lihavointi, kursivointi, harvennus, rivitys, hymiöt ja ei-kielelliset tekstielementit, kuten lainaus- ja huuto-merkit. Ortografia käsittää yleisesti välimerkit, isot ja pienet kirjaimet, sanojen yhteen ja erilleen kirjoittamisen, numerot ja erikoismerkit. (Tiittula & Voutilainen 2016, 37–39.) Tässä tutkimuksessa olen kuitenkin erottanut välimerkit omaksi luokakseen ja alaluvukseen, joten tässä luvussa käsittelen vain muita typografisia ja ortografisia virheitä tai puutteita.

Esimerkin 16 ongelma liittyy rivitykseen:

(16)

A: My husband's a lawyer. If this is about one of his cases, we don't talk about work...

T: Ehkä tämä liittyy mieheni asianajotyöhön, mutta emme puhu... (F)

Yhdyssana *asianajotyöhön* on jaettu eri riveille yhdysmerkin avulla. Tavutus on tehty suositusten mukaisesti, koska yhdyssana on jaettu osien rajalta (Iisa, Oittinen & Piehl 2006, 100). Luettavuuden vuoksi sanojen jakamista tavuviivalla ei kuitenkaan suositella, mikäli jakamisen välttäminen on mahdollista (Vertanen 2007, 154). Väitän, että tässä tapauksessa

sanan jakaminen ei ole välttämätöntä. Yksi vaihtoehto olisi korvata sana *asianajotyöhön* pelkällä sanalla *työhön*, sillä katsoja oletettavasti tietää, että puhujan aviomies on asianajaja: puhuja on sarjan päähenkilön vaimo, ja päähenkilön asianajotyö on olennainen osa koko sarjan juonta.

Kielitoimiston oikeinkirjoitusoppaan (2007, 99–100) mukaan ”Kirjoitettuina sanoina esitetään tavallisesti juoksevassa tekstissä luvut yhdestä kymmeneen – – tasaluvut sata, tuhat jne., jos luvun täsmällisyys ei ole olennaista – – Numeroina esitetään tavallisesti täsmälliset tasaluvut”. Esimerkit 17–19 ovat sarjan *Good Wife* ruututekstejä, joissa näitä suosituksia ei noudateta.

(17)

A: so I am owed approximately three million.

T: joten firma on minulle velkaa 3 miljoonaa. (GW)

Esimerkissä 17 luku 3 (*kolme*) on merkitty numerolla, mutta luku *miljoona* on kirjoitettu kirjaimin, vaikka kyseessä on vain yksi luku, 3 000 000 tai *kolme miljoonaa*, eli *kolme* ja *miljoona* kuuluisivat yhteen. Ruututekstissä eri merkintätavat kuitenkin luovat vaikutelman, että kyseessä on kaksi erillistä lukua, mikä haittaa ruututekstin ymmärrettävyyttä.

Esimerkki 18 on samasta kohtauksesta kuin esimerkki 17, ja siinä luvut on merkitty eri tavalla:

(18)

A: It's less of a burden. Five cents on the dollar makes it 150 000.

T: Se tulee halvemmaksi. 5 senttiä dollarilta tekee 150 000. (GW)

Esimerkissä 18 sekä luku 5 (*viisi*) että luku 150 000 on merkitty numeroilla. Suosituksen mukaan luvut yhdestä kymmeneen tulisi kuitenkin merkitä kirjaimilla. Lisäksi ruututekstin jälkimmäinen virke aloitetaan numerolla. Tämä ei varsinaisesti ole virhe, mutta se voi vaikuttaa luettavuuteen, koska lukija saattaa odottaa virkkeiden alkavan aina kirjaimin kirjoitetuilla sanoilla ja erityisesti isolla alkukirjaimella, ja siksi katse voi hypätä numeroilla merkityn ensimmäisen sanan yli. Numeromuodon käyttöä voi kuitenkin perustella sillä, että repliikissä esiintyvä toinenkin luku, 150 0000, merkitään numeroin. Numeroiden käyttö jälkimmäisessä luvussa puolestaan on suositusten mukaista, koska kyseessä on suuri luku ja asiayhteydessä puhutaan tarkasta rahasummasta. Kirjainmuodon *sataviisikymmentätuhatta* käyttö ruututekstissä ei olisi järkevää jo sen pituuden vuoksi.

Myös esimerkki 19 on samasta kohtauksesta kuin esimerkit 17 ja 18:

(19)

A: You'll get five cents on the dollar -

T: Saatte 5 senttiä dollarilta - (GW)

Myös esimerkissä 19 luku 5 (*viisi*) on merkitty numerolla, vaikka kyseessä on pieni luku. Tässä ruututekstissä ei myöskään ole toista lukua, jonka avulla numeroiden käyttöä voisi perustella. Toisaalta numeron käyttö on johdonmukainen ohjelmassa aiemmin esiintyvän repliikin eli esimerkin 18 kanssa. Väitän kuitenkin, että muoto ”viisi senttiä” olisi parempi vaihtoehto, koska kirjaimin kirjoitetut pienet luvut ovat selkeämpiä lukea.

Esimerkit 20 ja 21 liittyvät vierassanojen kursivointiin. Kuten esimerkit osoittavat, *Penny Dreadful* -käännöksessä vierassanaa *demimonde* ei ole kursivoitu. Todennäköisesti *demimonde* on useimmille katsojille vieras sana. Itse asiassa *Penny Dreadful* -sarjassa myös englanninkielinen alkuteksti käyttää kyseistä sanaa sen vakiintuneesta merkityksestä poikkeavalla tavalla: *demimonde* on perinteisesti tarkoittanut hedonistista elämäntapaa tai huonomaineisia sosiaalisia piirejä (Merriam-Webster, s. v. *demimonde*). *Penny Dreadful*issa *demimonde* kuitenkin viittaa yliluonnollisiin ilmiöihin (PD). Lasken tämän vierassanan kursivoimatta jättämisen luettavuutta hankaloittavaksi ominaisuudeksi ja sen vuoksi virheeksi:

(20)

A: Do you believe there is a *demimonde*, Mr. Chandler?

T: Uskotteko demimondeen, herra Chandler? (PD)

(21)

A: But if you find yourself in that *demimonde* we spoke of -

T: Mikäli kuitenkin löydätte itsenne demimondesta, josta puhuimme - (PD)

4.3.4 Välimerkkivirheet

Välimerkit rytmittävät tekstiä samalla tavalla kuin esimerkiksi tauot ja intonaation rytmittävät puhetta (Tiittula & Voutilainen 2016, 37). Suomen kielessä välimerkeillä ilmaistaan myös lauseiden, virkkeiden ja niiden osien suhteita tekstin sisällä (Kankaanpää & Piehl 2011, 198–200; *Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007, 236). Välimerkkeihin kuuluvat muun muassa virkkeen loppua merkitsevät merkit piste, huutomerkki, kysymysmerkki ja kolme pistettä sekä virkkeen sisäistä rakennetta osoittavat pilkku, kaksoispiste, puolipiste ja ajatusviiva (*Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007, 236; Iisa ym. 2006, 76).

Pisteellä merkitään virkkeen päättymistä (*Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007, 184). *Firma- ja Good Wife* -sarjoissa on kummassakin yksi repliikki, jonka lopusta puuttuu piste, kuten esimerkeistä 22 ja 23 näkyy. Repliikit ovat kuitenkin kokonaisia virkkeitä, joten niiden lopussa tulisi olla piste.

(22)

A: How the hell are you calling me? You're in federal custody. - Not anymore.

T: Miten voitte soittaa? Olette sellissä. - Emme enää

[ruututeksti vaihtuu]

Kovalevy on meillä. Missä Abby on? - En usko teitä. (F)

(23)

A: And I told him that if he wanted to come after you, he should leave our son alone. Peter, I'm handling it. I don't want to make things worse, okay?

T: Sanoin, että hänen pitäisi jättää poikamme rauhaan

[ruututeksti vaihtuu]

Minä hoidan tämän. Älä pahenna tilannetta. (GW)

Suomen kielessä pilkkua käytetään selventämään virkkeen eri osien suhteita. Tällaisia virkkeen osia ovat esimerkiksi päälauseet ja sivulauseet. (*Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007, 174.) Aineistossa on useita repliikkejä, joista puuttuu pilkku joko päälauseen ja sivulauseen tai kahden päälauseen välistä.

Kielitoimiston oikeinkirjoitusoppaan (2007, 176) mukaan alistuskonjunktioilla alkava sivulause erotetaan päälauseestaan pilkulla. Esimerkissä 24 ruututekstin ensimmäisestä virkkeestä puuttuu pilkku *kun*-konjunktin edeltä:

(24)

A: I can't just hide here with you while they're fighting out there. - Why not?

T: En voi vain piileksiä kanssasi kun he taistelevat. - Mikset? (GoT)

Suosituksen mukainen kirjoitusasu olisi ”[e]n voi vain piileksiä kanssasi, kun he taistelevat.”

Samoin esimerkistä 25 puuttuu pilkku *että*-konjunktin edeltä.

(25)

A: Then how do you know he's dead? - We found Holly. She told us.

T: Mistä tiedätte että hän on kuollut? - Löysimme Hollyn. Hän kertoi. (TB)

Suosituksen mukainen kirjoitusasu olisi ”[m]istä tiedätte, että hän on kuollut?” Ruututekstin viimeisestä virkkeestä puuttuu myös objekti *meille*, mutta se on mahdollisesti jätetty pois

tiivistämisen vuoksi, eikä se ole tarpeellinen ymmärtämisen kannalta. Objektin puuttuminen ei siis tässä tapauksessa muodosta virhettä.

Kielitoimiston oikeinkirjoitusoppaan (2007, 179) mukaan *se joka-*, *se mikä-* tai *se että* -ilmaisussa tulee käyttää pilkkua *se*-sanana jälkeen, kun ilmaisu on virkkeen keskellä. Tätä suositusta ei ole noudatettu esimerkissä 26:

(26)

A: But what do our vows have to say about other activities is open to interpretation.

T: mutta se mitä muista toiminnoista sanotaan on tulkinnanvaraista. (GoT)

Suosituksen mukainen kirjoitusasu olisi ”mutta se, mitä muista toiminnoista sanotaan, on tulkinnanvaraista.”

Myös ennen epäsuoraa kysymyslauseetta eli kysymyssanalla alkavaa sivulauseetta tulisi käyttää pilkkua (*Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007, 177). *Game of Thrones*issa pilkkuja on kuitenkin jäänyt pois ennen epäsuoria kysymyksiä, kuten esimerkeistä 27 ja 28 käy ilmi:

(27)

A: Do you know who I was before I came here?

T: Tiedäthän kuka olin ennen kuin tulin tänne? (GoT)

Suosituksen mukainen kirjoitusasu olisi ”[t]iedäthän, kuka olin ennen kuin tulin tänne?”

(28)

A: Do you know what leadership means, Lord Snow?

T: Tiedätkö mitä johtajuus merkitsee, lordi Nietos? (GoT)

Suosituksen mukainen kirjoitusasu olisi ”[t]iedätkö, mitä johtajuus merkitsee, lordi Nietos?”

Esimerkissä 29 pilkkua on käytetty vertailua ilmaisevan *niin kuin* -ilmauksen edellä, vaikka tämä ei olisi tarpeen (*Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007, 180):

(29)

A: You're looking at me like I'm some obsessed fan.

T: Katsot minua, niin kuin olisin joku hullu fani. (TB)

Itse asiassa sana *niin* ei sekään ole tarpeellinen, vaan pelkkä sana *kuin* ilman pilkkua riittäisi osoittamaan, että kyseessä on vertailuilmaus. Virke olisi helpommin luettava, jos se olisi lyhyemmässä muodossa ”[k]atsot minua kuin olisin joku hullu fani”. Lyhyemmän rakenteen ansiosta katsoja voisi mahdollisesti saada myös enemmän luku-aikaa.

Esimerkissä 30 ongelma liittyy virkkeen keskellä olevaan *että*-alkuiseen sivulauseeseen:

(30)

A: Yeah, well, you need to believe me. You also need to show me proof that my wife is alive or I will bury you.

T: Syytä olisi. Haluan todisteet, että vaimoni elää tai tuhoan teidät. (F)

Suosituksen mukainen kirjoitusasu olisi ”[h]aluan todisteet, että vaimoni elää, tai tuhoan teidät.” Pilkun puuttuminen saattaa ohjata katsojan lukemaan viimeiset lauseet virheellisesti, esimerkiksi muodossa ”että vaimoni elää tai [vaimoni] tuhoaa teidät” tai ”että vaimoni elää tai [että] tuhoan teidät”.

Aineiston käänöksistä puuttuu pilkkuja myös päälauseiden välistä. *Kielitoimiston ohjepankki* ohjeistaa pilkkujen käytöstä peräkkäisissä päälauseissa seuraavasti:

Kun peräkkäiset päälauseet ovat itsenäisiä eli rakenteeltaan kokonaisia ja niitä yhdistää jokin rinnastuskonjunktioista – – niiden väliin tulee pilkku. Lause on rakenteeltaan kokonainen, kun sillä ei ole mitään yhteistä jäsentä virkkeen toisen lauseen kanssa. Kummassakin lauseessa on esimerkiksi oma tekijää tms. tarkoittava subjekti ja sen mukaan taipuva verbi – – Pilkkua ei käytetä, kun rinnastuskonjunktioilla alkavalla lauseella on edeltävän päälauseen kanssa yhteinen jäsen. Rinnastuskonjunktioilla alkava lause ei siis ole tässä mielessä rakenteeltaan kokonainen eli siinä on jokin jäsen ”jätetty mainitsematta”. (*Kielitoimiston ohjepankki*.)

Aineistoni käänöksissä on joitakin päälauseita, joissa ei ole yhteisiä jäseniä mutta joiden välistä puuttuu pilkku. Ainoa ohjelma, jossa tällaisia pilkkuvirheitä ei esiinny, on *Penny Dreadful*.

Esimerkissä 31 lauseilla on eri subjektit:

(31)

A: It's my sister's and I don't know what we're doing, but I'd really like to get it back to her without any blood on the seats.

T: Se on siskoni ja haluan palauttaa sen ilman veritahroja. (F)

Repliikin puhuja puhuu siskoltaan lainaamastaan autosta, johon viitataan pronomiinilla *se*. Ensimmäisen lauseen subjekti on *se* ja toisen lauseen subjekti on yksikön ensimmäinen persoona. Suositusten mukainen kirjoitusasu olisi ”[s]e on siskoni, ja haluan palauttaa sen ilman veritahroja.”

Myös *Game of Thrones* -sarjassa pilkkuja puuttuu päälauseiden välistä.

(32)

A: And you're wrapped up in them and they're wrapped up in you.

T: Sitä on kietoutunut häneen ja hän on kietoutunut sinuun. (GoT)

Myös esimerkissä 32 lauseilla on eri subjektit: ensimmäisessä lauseessa käytetään muotoa ”sitä on”, ja toisessa lauseella subjektina on *hän*. Suositusten mukainen kirjoitusasu olisi ”[s]itä on kietoutunut häneen, ja hän on kietoutunut sinuun.”

Myös esimerkissä 33 tulisi olla pilkku:

(33)

A: You're going up there and we're staying down here. That's leaving.

T: Menet sinne ylös ja me jäämme tänne alas. Se on jättämistä. (GoT)

Ensimmäisen lauseen subjekti on yksikön toinen persoona, mikä käy ilmi verbimuodosta, ja toisen *me*. Suositusten mukainen kirjoitusasu olisi ”[m]enet sinne ylös, ja me jäämme tänne alas.”

Edellä esitellyissä esimerkeissä repliikit ovat olleet virkkeitä, jotka on mahdutettu yhteen ruututekstiin, ja ne ovat luettavissa ruudulta kokonaisuudessaan. Kokonainen virke ei kuitenkaan aina mahdu ruudulle yhdellä kertaa, jolloin virke jaetaan useampaan ruututekstiin. Jako tehdään yleensä lauserajan kohdalta. Seuraavaan ruututekstiin jatkuvaa virkettä merkitään yleensä yhdysmerkillä, joka sijoitetaan ensimmäisen ruututekstin loppuun. Tätä yleistä virkkeen jakamisen konventiota havainnollistaa esimerkki 34 *Firma*-sarjan käännöksestä (esimerkki 34 ei siis ole virhe, vaan esimerkki konvention mukaisesti tehdyistä ruututeksteistä):

(34) Diane, pidätät puolustusasianajajan -

[ruututeksti vaihtuu]

ja sitten yrität saada häneltä tietoja vangitsemalla hänet. (F)

Neljässä aineiston kuudesta käännöksestä on useita kielenhuollolliseksi virheelliseksi laskettavia repliikkejä, joiden lopusta puuttuu pilkku, vaikka repliikin virke jatkuu seuraavassa repliikissä pilkun vaativalla sivulauseella, päälauseella tai luettelolla. Saman ilmiön on huomannut myös Maria Koskelainen (2014, 26) omassa pro gradu -tutkielmassaan, jossa hän tarkastelee PrimeText-yrityksen tuottamaa ruututekstikäännöstä. Omassa aineistossani pilkut on edellä mainituissa tapauksissa jätetty pois kaikista BTI:n kaupallisille kanaville tuottamista käännöksistä. On luultavaa, että kääntäjää on ohjeistettu jättämään pilkku pois virkkeen jatkumista osoittavan yhdysmerkin edestä. Ehkä kahteen repliikkiin jaetuissa virkkeissä pilkutusta ei nähdä tarpeellisenä luettavuuden kannalta, koska yhdysmerkki repliikin lopussa merkitsee virkkeen jatkumista.

Ruututekstityksen asiantuntija, Ylen kääntäjänä pitkän uran tehnyt Esko Vertanen ei hänkään käytä ruututekstiesimerkissään (2007, 156) pilkkuja repliikkijaon edellä. Tämä saattaa olla merkki siitä, että pilkkujen poisjätto repliikkien rajalta on ruututekstikäntämisen vakiintunut käytäntö, jota ei voi yksiselitteisesti pitää virheenä. Tämän vuoksi olen aiemmin esitellyssä analyysini kvantitatiivisessa osiossa tehnyt kaksi eri laskelmaa: sellaisen, jossa nämä puuttuvat pilkut ovat mukana ja sellaisen, jossa ne on jätetty huomiotta. Koska pilkun jättäminen pois on kuitenkin kielenhuollon näkökulmasta virhe, ja ruututeksteillä on oma roolinsa lukutaidon ja oikeakielisyyden edistäjinä (Mäkelä 2012), kiinnitän tässä kvalitatiivisessa osiossa huomiota myös tällaisiin ruututeksteihin, vaikkei niissä varsinaista luettavuusongelmaa olekaan.

Toisaalta on huomattava, että Ylen *Firma*-käännöksessä sekä Ylen BTI:ltä tilaamassa *True Blood* -käännöksessä pilkkuja on käytetty kautta linjan tällaisissa kesken virkkeen päättyvissä repliikeissä, mikä kertoo luultavasti siitä, että Ylellä pilkun käyttöä tällaisissa tapauksissa ei ainakaan ole kielletty kääntäjältä. Ainoa epäjohdonmukainen pilkutustapa on Ylen tuottamassa *Game of Thrones* -käännöksessä, jossa pilkkuja on käytetty joissakin tällaisissa repliikeissä, mutta joissakin taas ei – voisiko tämän ohjelman tapauksessa kyse olla esimerkiksi kiireen aiheuttamasta huolimattomuudesta?

Seuraavat esimerkit 35–42 ovat esimerkkejä ruututekstien rajalta puuttuvista pilkuista. Esimerkkejä on kaksi kappaletta kustakin neljästä ohjelmasta, jossa tällaisia puuttuvia pilkkuja on. Koko aineistossa näitä tapauksia on huomattavasti enemmän, mutta niiden kaikkien luetteleminen tässä luvussa ei olisi mielekäästä.

(35)

A: Right now all I want to think about is each one of these arrows finding its way into a crow's heart.

T: Juuri nyt haluan vain ajatella -

[ruututeksti vaihtuu]

miten jokainen näistä nuolista osuu variksen sydämeen. (GoT)

(36)

A: And then you get to go on hating me and I get to go on wishing your wildling whore had finished the job.

T: Sitten voit jatkaa minun vihaamistani -

[ruututeksti vaihtuu]

ja minä voin jatkaa sen toivomista, että villihuorasi olisi onnistunut. (GoT)

(37)

A: In politics, nothing is a foregone conclusion. I win the nomination, you can ask me all you want about Kresteva and his attempts to redefine himself as a family man.

T: Poliitikassa mikään ei ole varmaa. Jos pääsen ehdokkaaksi -

[ruututeksti vaihtuu]

voit kysellä Krestevan yrityksistä esittää perhearvojen puolustajaa. (GW)

(38)

A: This is mostly due to unforeseen circumstances: the loss of a major client, late receivables and an exponential increase in our lease.

T: Se johtuu suuren asiakkaan menettämisestä -

[ruututeksti vaihtuu]

myöhästyneistä saatavista ja vuokran rajusta noususta. (GW)

(39)

A: The surgeons must supply their students with ample subjects. When the legal channels are exhausted, they're forced to resort to other means.

T: Lääketieteen opiskelijat tarvitsevat jotain tutkittavaa -

[ruututeksti vaihtuu]

eikä ruumiita saa aina laillisesti. (PD)

(40)

A: We employ them when the usual solvents are deemed too abrasive. They eat the flesh, don't you know. Sorry, my dear, it's a bit ghoulish to the lay-person.

T: Kun puhdistusaineet ovat liian syövyttäviä -

[ruututeksti vaihtuu]

ne syövät lihan luiden päältä. Pahoittelen. Kammottava tieto. (PD)

(41)

A: The gods conferred and agreed that Skadi could choose a husband from among them, but they made one condition.

T: Jumalat päättivät -

[ruututeksti vaihtuu]

että Skadi sai valita heistä miehen yhdellä ehdolla. (V)

(42)

A: But if I did, are you saying that I should decide based on the appearance of their feet?

T: Mutta jos valitsisin -

[ruututeksti vaihtuu]

pitäisikö muka valita heidän jalkojensa perusteella? (V)

Näiden repliikkien virkejaot ovat muilta osin suositusten ja ruututekstikonventioiden mukaisia ja selkeitä lukea. Niissä ei ole muita virheeksi laskettavia ominaisuuksia.

4.3.5 Puuttuvat lauseenjäsenet

Tämä kategoria käsittää ruututekstit, joista puuttuu tärkeitä lauseenjäseniä ilman syytä. Nämä puuttuvat sanat eivät kuitenkaan luultavasti vaikuta ruututekstin ymmärtämiseen, sillä ruututekstin merkityksen voi päätellä kontekstin avulla. Puuttuva lauseenjäsen voi kuitenkin haitata luettavuutta ja katselukokemusta, kun lukija huomaa lauseen olevan vaillinainen. Tällaisessa tilanteessa katsoja voi luulla, että häneltä on mennyt jokin sana ohi ja yrittää lukea ruututekstin uudelleen. Uudelleen lukemiseen ei kuitenkaan välttämättä ole aikaa.

(43)

A: I started seeing him more. Over time, we connected.

T: Aloin nähdä useammin. Meillä synkkasi. (F)

Esimerkin 43 ensimmäisestä virkkeestä puuttuu *nähdä*-verbin objekti, todennäköisesti sana *häntä*. Virkkeen merkityksen pystyy kuitenkin luultavasti päättelemään kontekstista.

Esimerkki 44 liittyy kieltoilmauksen puuttumiseen:

(44)

A: I know there's no women allowed. - Anyone who tries to throw you out will be having words with me.

T: Täällä sallita naisia. - Varokoot, jos yrittävät ajaa sinut pois. (GoT)

Esimerkin 44 ensimmäisestä repliikistä puuttuu luultavasti sana *ei*. Toisaalta on huomattava, että käännöksen ilmaisu "[t]äällä sallita naisia" voi olla muodoltaan kieltoverbitön kieltokonstruktio tai niin sanottu aggressiivi, joka on suomessa melko yleinen puhekielen ja hyvin epämuodollisen kielen ilmiö. Tosin tyypillisesti tällaiseen rakenteeseen liittyy joko kirosana tai sana *mitään* tai *mikään*, jota esimerkin lauseessa ei esiinny. (Maamies 2008.) Kyseisen repliikin puhuja Gilly ei puhu alkutekstissäkään täysin konventioiden mukaisesti, ja siksi on mahdollista, että kieltoverbitön kieltö olisi valittu käännöksen tarkoituksellisesti. Gillyn muut repliikit on kuitenkin suomennettu ruututeksteihin yleiskielisesti, joten voidaan olettaa, että "[t]äällä sallita naisia" ei ole tietoisesti tehty käännösvaihtelu, vaan kieltosana on jätetty epähuomiossa pois.

Esimerkki 45 liittyy puuttuvaan verbiin:

(45)

A: And what's your part in all this? - My part is my own.

T: Entä mikä teidän roolinne? - Se on oma asiani. (PD)

Esimerkissä 45 ensimmäisestä repliikistä puuttuu predikaatti *on*, mutta repliikin merkityksen pystyy luultavasti päättämään vaillinaisesta virkkeestäkin kontekstin avulla.

Myös esimerkistä 46 puuttuu verbi:

(46)

A: So you and Gilly never...? - No. She had just had a child.

T: Ette siis koskaan Gillyn kanssa? - Ei. Hän oli juuri saanut lapsen. (GoT)

Esimerkin 46 ensimmäisen repliikin kysymyksessä on kieltosana, mutta siitä puuttuu predikaattiverbi. Toisaalta alkutekstissäkään ei kyseisessä virkkeessä ole verbiä, koska virke jää ikään kuin kesken. Ruututekstissä tämä kesken jääminen ei kuitenkaan käy ilmi. Sitä olisi mahdollista ilmaista esimerkiksi kolmella pisteellä, joka on ruututekstikonventioissa yleinen tapa merkitä virkkeen katkeamista tai puhujan epäröintiä (Jääskeläinen 2007, 121; Pöntys 2016, 144). Lisäksi ensimmäisen repliikin kysymyksessä käytetään monikon toisen persoonan muotoa *ette*, mutta toisen repliikin vastauksessa on vain sana *ei*: ensimmäisen repliikin perusteella katsoja saattaa odottaa, että vastauksen kieltosana olisi muodossa *emme*.

4.4 Puutteet suhteessa alkutekstiin

Yleisesti voi todeta, että kaikki tässä tutkittavat ruututekstit välittävät alkutekstin olennaisen sisällön onnistuneesti, eikä käännoksissä esiinny esimerkiksi alkutekstin sävystä tai rekisteristä merkittävästi poikkeavia ominaisuuksia. Kuten aiemmin tässä luvussa on osoitettu, aineiston ruututekstien ongelmat liittyvät ennemminkin siihen, *miten* asiat on ruututekstissä ilmaistu kuin siihen, *mitä* ruututekstissä lukee. Aineiston perusteella voisi todeta, että ohjelmien seuraaminen ruututekstien avulla on luultavasti katsojille melko helppoa.

Firma-sarjan yhdessä ruututekstissä on käytetty epätyypillistä verbimuotoa alkutekstin kaltaisen sävyn saavuttamiseksi, kuten esimerkistä 47 käy ilmi:

(47)

A: Dad, I thought you said we were done with all this.

T: Sanoit, ettei me enää paeta. (F)

Esimerkissä on siis käytetty passiivia ”ettei me enää paeta” monikon ensimmäisen persoonamuodon ”etemme enää pakene” sijasta, mikä on tyypillinen puhekielen rakenne (*Kielitoimiston kielioppiopas* 2015, 196). Tässä tapauksessa puhekielinen rakenne on kuitenkin perusteltu, sillä repliikin puhuja on lapsi. Ruututeksti pyrkii siis oletettavasti puhekielisyyden avulla luomaan vaikutelmaa lapsen puheesta. Tämän ruututekstin tapauksessa voi siis sanoa, että ruututeksti onnistuu välittämään alkutekstin sävyn.

Sarjassa *Viikingit* puolestaan on repliikki, jossa alkutekstissä kiroillaan selkeästi, mutta ruututekstin ilmaisu on huomattavasti kevyempi, jopa varovaisempi:

(48)

A: Don't take any more shit.

T: Älä enää siedä huonoa kohtelua. (V)

Kirosanojen kääntämisessä lievempien ilmausten käyttö on kuitenkin yleistä, eikä tätä ruututekstiä voi siksi laskea virheeksi. Kirosanojen niin sanottua laimentumista perustellaan sillä, että kirjoitetussa kielessä kirosanat tuntuvat huomattavasti voimakkaammilta kuin puhutussa kielessä, minkä vuoksi kirosana voi korostua ruututekstissä tarpeettomasti. (Vertanen 2007, 153.)

Aineistossa on yksi kääntämättä jätetty kohta: Ohjelmassa *Penny Dreadful* on kohtaus, jossa ohjelmassa kuuluu puhetta, mutta sitä ei ole suomennettu. Kohtauksessa yksi sarjan päähenkilöistä rukoilee ensin latinaksi, minkä jälkeen uhkaavan oloinen, jollekin toiselle hahmolle kuuluva ääni kuiskaa englanniksi: ”Soon, child, soon. I'm hungry” (Springfield! s. d.). Katsojan kannalta voi olla hämmentävää, että latinankielinen puhe kuuluu ääniraidalta ja näkyy kuvasta selkeästi, mutta ruudussa ei näy tekstiä. Mikäli katsoja ei ymmärrä puheen olevan latinaa, hän voi luulla, että ohjelmassa sanotaan jotakin merkityksellistä. Samoin englanninkielisen kuiskauksen sisältö jää lukijalle epäselväksi, vaikka kuiskauksen voi havaita ääniraidalta. Suomennoksen varassa oleva katsoja jää siis vaille alkutekstissä olevaa tietoa. Kyseistä kohtausta voidaan myös pitää tärkeänä juonen rakentamisen kannalta: se on Vanessa-hahmon ensiesiintyminen, ja kohtauksessa kuultava pelottava kuiskaus vihjaa, että Vanessa kärsii jonkinlaisesta yliluonnollisesta uhasta, mikä muodostaakin koko sarjan pääjuonen (PD). Lisäksi rukoilu vahvistaa kuvaa, että henkilöhahmo kenties pelkää jotain tai yrittää suojautua joltakin. Tämän vuoksi repliikkien sisältö voisi olla tärkeää välittää kohdekieliselle katsojalle. Tekstityksen puuttumiseen voi tässä tapauksessa olla syynä se, että kääntäjä ei ole saanut käyttöönsä ohjelman käsikirjoitusta, eikä hän ole myöskään kuullut ohjelmassa kuuluvaa

kuiskausta riittävän tarkasti. Myös latinankielisen puheen puuttumista voi selittää käsikirjoituksen puuttumisella: englanninkielistä ohjelmaa tekstittävältä kääntäjältä tuskin voi olettaa, että hän poimisi pelkän äänen ja kuvan perusteella ohjelmasta myös muut kuin englanninkieliset repliikit. Mikäli käytössä on kuitenkin ollut käsikirjoitus, mielestäni olisi katsojan kannalta perusteltua, että ruututeksti välittäisi alkutekstin puheen sisällön jollakin tavalla.

4.5 Analyysin yhteenveto

Tulosten perusteella arvioisin, että määrällisesti virheitä on koko aineistossa vähän. Laskutavasta riippumatta eniten virheitä sisältävän ohjelman virheiden suhteellinen määrä on korkeimmillaankin vain noin 4 prosenttia ja absoluuttinen virhemäärä 19. Koko aineistossa virheitä on 59 ruututekstissä, kun kaikki virheet lasketaan. Kun ottaa huomioon, että koko aineistossa ruututekstejä on yli 2 000 kappaletta ja ohjelmat kestävät yhteensä noin viisi tuntia, virheiden määrä näyttäytyy hyvin pienenä. Arvioin, että tällaiset määrät eivät vielä oleellisesti häiritse katsojan katselukokemusta, joten ruututekstien laadun voidaan sanoa olevan hyvinkin kohtuullisella tasolla.

Merkitystä on myös sillä, millaisia käännoksissä esiintyvät virheet ovat. Käännöksen sisäisiä puutteita ja puutteita suhteessa alkutekstiin voidaan pitää vakavampina kuin kielellisiä puutteita, kuten pilkkuvirheitä, sillä ne saattavat vaikeuttaa koko ohjelman ymmärtämistä ja siten haitata katsomiskokemusta vakavastikin. Puuttuvat välimerkit tai merkitystä muuttamattomat kirjoitusvirheet voivat toki myös kiinnittää katsojan huomion ja siten haitata luettavuutta, mutta ruututekstien kaltaisissa nopeasti ohi menevissä teksteissä ne saattavat joskus jäädä jopa huomiotta. Ruututeksteillä on kuitenkin tärkeä rooli esimerkiksi lukutaidon kehittämisessä, joten niidenkin tulisi noudattaa kielenhuoltosääntöjä.

BTI:n tuottamissa teksteissä on enemmän sisäisiä puutteita, kuten epäselvyyttä, monitulkintaisuutta ja epäloogisuutta, kuin Ylen tuottamissa teksteissä, joissa on vain yksi tällainen sisäinen puute. Ylellä esitetyssä mutta BTI:n tuottamassa käännoksessä sisäisiä puutteita kuitenkin on useampi, eli tässä tapauksessa kaksi kappaletta. Loput aineiston sisäisistä puutteista ovat BTI:n tuottamissa ja kaupallisten kanavien esittämissä käännoksissä, joissa sisäisiä puutteita on siis neljä kappaletta – sisäisten puutteiden tapauksessa on siis huomattava, että näitä virheitä todellakin on vain muutamia riippumatta siitä, minkä toimijan tai esityskanavan mukaan virheiden määrää tarkastellaan. Tulkintaan tai juonen seuraamiseen

vaikuttavia virheitä on siis koko aineistossa hyvin vähän, mikä on hyvä asia katsojan kokemuksen näkökulmasta.

Valtaosa koko aineiston virheistä on siis kielellisiä virheitä, joita esiintyy sekä Ylen että BTI:n käännöksissä. Virheitä on molempien toimijoiden käännöksissä myös silloin, kun ruututekstien rajalla olevia pilkkuja ei lasketa – poikkeuksena tästä on BTI:n *Viikingit*-käännös, jossa yksittäisten ruututekstien keskellä olevia kielivirheitä ei ole lainkaan. Kielivirheiden suhteellisen suurta määrää voidaan pitää huonona merkinä lukutaidon edistämisen näkökulmasta, mutta toisaalta hyvä merkki on se, että kielivirheitä on ruututekstien kokonaisuutensa nähden kuitenkin melko vähän.

Kuten edellä olevassa alaluvussa kuvaan, aineistossa ei ole käännösvirheitä tai muita puutteita suhteessa alkutekstiin – lukuun ottamatta yhtä kääntämättä jäänyttä kohtaa. Yleisesti vaikuttaakin siltä, että kääntäjien alkutekstin ymmärtäminen on hyvällä tasolla, ja alkutekstin tärkeimmät sisällöt on osattu välittää ruututeksteissä. Tämä saattaa olla merkki siitä, että kääntäjillä on ollut kääntämisen apuna ohjelman käsikirjoitus tai, jos käsikirjoitusta ei ole ollut, heillä on ollut riittävästi aikaa kuunnella käännettävän ohjelman ääniraitaa ja katsoa kuvaa.

Tuloksissa ei myöskään ilmene merkittäviä eroja Ylen ja kaupallisten toimijoiden välillä, vaikka Yle noudattaa reilut työehdot takaavaa Yhtyneet-sopimusta ja Yleä pidetään yleisesti hyvät työolot tarjoavana ja laadukkaat käännökset mahdollistavana tahona; toisaalta kaupallisten kanavien käännökset on tuottanut toimija, joka ei käännösten tekohetkellä noudattanut mitään työehtosopimusta – yritys tosin myöhemmin allekirjoitti kevään 2015 työehtosopimuksen. Yrityksen työoloissa on myös todistetusti ollut ongelmia kääntäjien omien kertomusten perusteella. Nämä erot eivät kuitenkaan käy ilmi aineistosta, vaan Ylen ja BTI:n käännökset ovat virhemäärän osalta samalla tasolla. Tämä tasainen tulos kumoaa hypoteesini, sillä hypoteesin mukaan Ylen käännöksissä pitäisi olla selkeästi vähemmän virheitä kuin BTI:n käännöksissä.

5. Pohdinta

Tutkimukseni tuloksista on vaikea vetää yksiselitteisiä johtopäätöksiä kääntäjien työoloista. Osa havainnoista tukee ajatusta, että työolot ovat olleet hyvät ja laadukkaan käännöksen mahdollistavat, ja osa havainnoista puolestaan vaikuttaa viittaavan siihen, että työprosessissa on ollut puutteita. Esimerkiksi aineiston vähäinen virhemäärä ja kokonaisuudessaan hyvä ymmärrettävyys ja luettavuus viittaisivat siihen, että kääntäjillä on ollut riittävästi aikaa, osaamista ja motivaatiota hyvän käännöksen tekemiseen. Toisaalta aineistossa olevat virheet ovat sellaisia, joiden pitäisi tulla korjatuksi oikoluku- tai tekstintarkastusvaiheessa. Tämä viittaisi siihen, että ulkopuolisia oikolukijoita tai tekstintarkastajia ei ole käytetty tai että kääntäjillä itsellään ei ole ollut aikaa tai mahdollisuutta lukea tai katsoa käännöstä läpi ennen käännöksen esitystä televisiossa. Tämä taas voi olla merkki siitä, että työoloissa on puutteita.

Hypoteesini ei myöskään toteutunut, eli Ylen ja BTI:n käännösten virhemäärissä ei ole suuria eroja, ja laskutavan mukaan joitakin BTI:n käännöksiä voi sanoa jopa onnistuneemmiksi kuin Ylen. Voiko tästä vetää johtopäätöksen, jonka mukaan muiden kuin Ylen kääntäjien työolot ovat hyvät, tai että työolot eivät vaikuta kääntäjän työn tulokseen? On toki mahdollista, että käännöstoimistojen työolojen huonoutta on jonkin verran liioiteltu julkisessa keskustelussa – esimerkiksi tekstiiliteollisuuden hikipajoihin vertaamalla (esimerkiksi useat *Täällä on ihminen välissä!* -blogissa julkaistut kommentit). Mutta vaikka aiheeseen liittyvä retoriikka onkin ehkä välillä ollut yliampuva, ei työolojen osuutta kuitenkaan voi sivuuttaa, sillä useista aikaisemmista tutkimuksista käy ilmi, että työoloissa on ongelmia ja ne todella vaikuttavat työn laatuun. Monien kääntäjien omat kertomukset osoittavat, että työoloissa koetaan olevan pahojakin puutteita. Onkin mahdollista, että oman aineistoni kääntäjät ovat tuottaneet käännösten hyvän laadun ”omasta selkänahastaan”, kuten Abdallah (2007, 277) ja Hietamaa (2012, 57, 63) asian ilmaisevat, eli toisin sanoen kääntäjät ovat voineet pyrkiä laadukkaaseen lopputulokseen tekemällä töitä ja panostamalla käännökseen enemmän kuin työstä maksettu palkkio tai kohtuulliset työajat edellyttäisivät.

Vaikka aineistossani onkin vähän virheitä, ihannetilanteessa virheitä ei kuitenkaan olisi ollenkaan, mikä luultavasti voitaisiin varmistaa huolellisella oikoluvulla sekä erityisesti käännöksen tekemiseen ja viimeistelyyn varatulla riittävällä ajalla. Näiden tekijöiden mahdollistaminen on työnantajan tai käännöksen tilaajan vastuulla. Merkitystä on myös kääntäjän koulutuksella, kokemuksella ja taidolla. Vaikka kouluttautuminen ja taitojen kartuttaminen yleisesti ovat kunkin yksilön omassa kädessä, nämäkään eivät ole yksin

kääntäjän vastuulla, vaan myös työnantajalla tai tilaajalla on vastuu siitä, millaisia kääntäjiä he ylipäänsä rekrytoivat ja kuinka hyvin kääntäjä perehdytetään työhönsä.

Ruututekstien teknisillä aika- ja tilarajoitteilla ei aineistossa esiintyviä virheellisiä ruututekstejä oikeastaan voi selittää, vaan itse asiassa esimerkiksi monet aineiston epäselvät lause- ja virkerakenteet ovat melko pitkiä. Selkeämpi rakennevaihtoehto olisi monesti lyhyempi, eli selkeämpi ilmaisu nimenomaan säästäisi tilaa ja voisi myös antaa lukijalle lisää luku-aikaa. Voisiko tästä tilanteesta vetää kuitenkin päinvastaisen johtopäätöksen: voiko olla niin, että esimerkiksi työn kiireellisen aikataulun tai kääntäjän puutteellisen osaamisen vuoksi kääntäjä ei ole ehtinyt tai osannut ottaa aika- ja tilarajoitteita riittävästi huomioon? Voidaan väittää, että hyvä tiivistys on yksi onnistuneen käännöksen ominaisuuksista. Mikäli käännös on kuitenkin tehty kiireellä, ei parhaiden tiivistystapojen etsimiseen ole välttämättä aikaa, mikä puolestaan voi johtaa siihen, että käännökseen jää ymmärrettävyyttä vaikeuttavia rakenteita.

Yleinen käsitys on, että Ylen ruututekstikäännökset ovat laadukkaampia ja niissä on vähemmän virheitä. Tämä oli myös oma hypoteesini. On mahdollista, että tämä oletus on alitajuisesti vaikuttanut omaan analyysiini siten, että olen soveltanut eri toimijoiden käännöksiin erilaisia kriteereitä. Esimerkiksi kun olen olettanut Ylen käännösten olevan laadukkaampia, olen voinut tiedostamattani analysoida niitä niin sanotusti tiheämmällä seulalla ja siten poiminut Ylen käännöksistä enemmän virheitä kuin toisen toimijan eli BTI:n käännöksistä. Myös toinen vaihtoehto on mahdollinen, eli olen saattanut myös alitajuisesti suhtautua BTI:n käännöksiin tiukemmin ja poimia niistä enemmän virheitä, koska oletuksena oli, että niissä olisi virheitä enemmän. Välimerkki- tai oikeinkirjoitusvirheiden tapauksessa tällaista riskiä ei oikeastaan ole, mutta muut keräämäni virheet ovat tulkinnanvaraisempia. Tulkinnanvaraisuudessa taas on se riski, että tutkijan omat oletukset saattavat vaikuttaa aineiston tulkintaan. Olen kuitenkin pyrkinyt estämään tällaista tulkinnanvaraisuutta sillä, että olen perustanut virheiden määritelmäni ja virhekategoriiani olemassa olevaan käännöstieteelliseen tutkimukseen, yleisiin ruututekstikonventioihin ja vakiintuneisiin kielen- ja tekstinhuollon ohjeisiin. Aineistosta poimimani virheet voi siis perustella muillakin tavoilla kuin vain omalla tunteellani.

En ole tässä tutkimuksessa varsinaisesti tutkinut ruututekstien tiivistämistä muuna kuin ruututekstikäntämisen taustatekijänä. Se on kuitenkin yksi ruututekstien erityisominaisuuksista sekä joskus myös yksi kääntäjän suurimmista haasteista. Tiivistämisen tutkiminen on täysin mahdollista esimerkiksi merkkimääriä laskemalla, kuten Henna Kukon pro gradu -tutkielma osoittaa. On mahdollista, että aineiston käännösten väliltä löytyisi eroja

siinä, miten tiivistämisstrategioita on käytetty. Kuten jo luvussa 4.5 pohdin, esimerkiksi liian tiukka aikataulu voi hyvinkin vaikuttaa siihen, että kunnolliseen tiivistämiseen ei välttämättä jääkään aikaa.

Omassa aineistossani käännoistoimistoja edustaa vain BTI. Ihanteellista olisi, että aineistossa olisi useamman eri toimijan tuottamia käännoksiä, sillä kuten luvusta 2 käy ilmi, Suomen televisiokääntämisen markkinoilla toimii nykyisin noin kymmenkunta eri toimijaa. Vain kahden toimijan, Ylen ja BTI:n vertailu on siis näkökulmaltaan melko suppea, vaikkakin kyseessä on kaksi erittäin suurta toimijaa. Pro gradu -tutkielman laajuudessa suurempi aineistomäärä ei kuitenkaan olisi mielekäs. Lisäksi olisi haasteellista selvittää, mikä taho on kääntänyt eri televisio-ohjelmat: joko kaikki potentiaaliset ohjelmat tulisi katsoa ja tarkistaa ohjelman lopusta käännoksestä vastaava toimija, tai eri käännoistoimistoilta pitäisi tiedustella, mitä ohjelmia ne ovat kääntäneet.

Aineistossani on myös vain yksi jakso jokaisesta sarjasta, joten tässä tutkielmassa ei ole mahdollisuutta tutkia, ovatko saman sarjan eri jaksojen käännookset tasalaatuisia vai onko niiden välillä jotakin yksityiskohtaisia eroja esimerkiksi termien tai erisnimien välillä. Tämän tyyppinen tutkimus voisi olla tarpeellinen, jotta saataisiin parempi kuva myös kokonaisen sarjan kääntämisestä. Tästä näkökulmasta ruututekstejä on tutkinut Hietamaa, jonka tutkimuksesta on kuitenkin kulunut jo viisi vuotta, ja av-käännösala on jo tänäkin aikana ehtinyt muuttua. Lisäksi sekä oma tutkielmani että Hietamaan tutkielma ovat vain pro gradu -opinnäytetöitä. Vaikka käännoslaatuun liittyviä väitöskirjoja ja muita tutkimuksia onkin julkaistu, ruututekstikäännosten laatua on ylipäänsä analysoitu vähänlaisesti korkeammilla tutkimustasoilla.

Oman aineistoni käännookset on tehty aikana, jolloin av-käännösosalalla vallitsi syvä epävarmuus eikä käännoistoimistoja koskevaa työehtosopimusta ollut vielä saatu neuvoteltua. Tämän tutkielman kirjoitushetkellä 2017 työehtosopimus on kuitenkin ollut voimassa jo lähes kaksi vuotta. Tämän muutoksen myötä nousee esiin yksi mahdollinen tutkimuskysymys, jota olisi syytä tutkia: onko käännosten laadussa tai ominaisuuksissa eroja, kun verrataan ennen työehtosopimuksen solmimista tehtyjä käännoksiä ja sittemmin työehtosopimuksen piirissä tehtyjä käännoksiä?

Yleisesti voisi sanoa, että ruututekstikäännosten laatua suhteessa ammattialan muutoksiin tulee tutkia jatkossakin, sillä alalla on tapahtunut valtavasti muutoksia ja sen eri toimijoiden väliset

suhteet muuttuvat varmasti myös tulevaisuudessa. Uskallan myös ennustaa, että mediasisältöjen kulutus ja niiden tekstityksen tarve niin ikään kasvaa tulevaisuudessa, joten katsojat tarvitsevat ja ansaitsevat laadukkaita ruututekstejä myös jatkossa. Käännöstieteellisellä tutkimuksella onkin mahdollisuus lisätä tietoa laatuun liittyvistä ongelmista ja tehdä laatuun vaikuttavia tekijöitä ja toimijoita näkyväksi. Tutkimustulosten pohjalta käännösalan toimijat voivat puolestaan vaikuttaa työolojen parantamiseen ja siten myös käännösten laadun parantamiseen. Hyvät työolot ja hyvä laatu taas hyödyttävät kaikkia, niin kääntäjiä, käännöksien tilaajia kuin katsojiakin.

Lähdeluettelo

Aineisto

- F = Brancato, Chris, John Grisham, Noreen Halpern, John Morayniss, Lukas Reiter & Michael Rosenberg. (vastaavat tuottajat). 27.3.2015. *Firma* [televisiolähetys]. Tuotantoyhtiöt: Entertainment One Television, Sony Pictures Television.
- GoT = Benioff, David, Bernadette Caulfield, Frank Doelger, Carolyn Strauss & D. B. Weiss (vastaavat tuottajat). 30.1.2015. *Game of Thrones* [televisiolähetys]. Tuotantoyhtiöt: Television 360, Startling Television & Bighead Littlehead.
- GW = Dick, Leonard, Keith Eisner, Ted Humphrey, Brooke Kennedy, Michelle King, Robert King, Ridley Scott, Tony Scott & David W. Zucker (vastaavat tuottajat). 16.8.2015. *Good Wife* [televisiolähetys]. Tuotantoyhtiöt: Scott Free Productions, King Size Productions, CBS Television Studios.
- PD = Harris, Pippa, John Logan & Sam Mendes (vastaavat tuottajat). 25.3.2015. *Penny Dreadful* [televisiolähetys]. Tuotantoyhtiöt: Desert Wolf Productions, Neal Street Productions.
- TB = Ball, Alan, Brian Buckner, Gregg Fienberg & Angela Robinson (vastaavat tuottajat). 26.3.2015. *True Blood* [televisiolähetys]. Tuotantoyhtiöt: Your Face Goes Here Entertainment, Home Box Office.
- V = Flynn, James, Michael Hirst, Sheila Hockin, Sherry Marsh, Morgan O’Sullivan & John Weber (vastaavat tuottajat). 4.2.2015. *Viikingit* [televisiolähetys]. Tuotantoyhtiöt: World 2000 Entertainment, Take 5 Productions, Shaw Media, MGM Television, Irish Film Board.

Lähteet

- Abdallah, Kristiina 2007. Tekstittämisen laatu – mitä se oikein on? Teoksessa Oittinen & Tuominen (toim.). 272–293.
- Abdallah, Kristiina 2010. Translators’ agency in production networks. Teoksessa Kinnunen, Tuija & Kaisa Koskinen (toim.) 2010. *Translators’ Agency*. Tampere University Press. 11–46.
- Abdallah, Kristiina 2012. *Translators in production networks – reflections on agency, quality and ethics*. Itä-Suomen yliopisto.
- Airola, Anu 2007. Mitä on pragmatiikka. Saatavilla: <http://www.ling.helsinki.fi/~aairola/Pragm.htm> [Luettu 16.3.2015.]
- Aulavuori-Rosvall, Katja s. d. Näin av-käännös syntyy. Saatavilla: http://www.av-kaantajat.fi/katsojalle/nain_av-kaannos_syntyy/ [Luettu 28.3.2017.]
- Av-kääntäjät.fi 2015. Av-käännöstoimistoille vihdoin työehtosopimus. Saatavilla: <http://www.av-kaantajat.fi/?x103997=486152> [Luettu 20.5.2016.]

- Av-kääntäjät.fi s. d. Yhtyneet-sopimus. Saatavilla: <http://www.av-kaantajat.fi/ammattilaiselle/yhtyneet-sopimus/> [Luettu 4.4.2017.]
- Blomberg, Hilla, Kirsi Mattila & Ari-Pekka Sirviö 2016. Yle söi sanansa. Saatavilla: <https://www.rttl.fi/?x268395=283646> [Luettu 23.1.2017.]
- Chiaro, Delia, Christine Heiss & Chiara Bucaria (toim.) 2008. *Between Text and Image: Updating Research in Screen Translation*. Amsterdam: Benjamins.
- Chiaro, Delia 2008. Issues of quality in screen translation. Problems and solutions. Teoksessa Chiaro, Heiss & Bucaria (toim.). 241–256.
- Díaz Cintas, Jorge & Aline Remael 2007. *Audiovisual Translation: Subtitling*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Díaz Cintas, Jorge 2001. Striving for Quality in Subtitling: the Role of a Good Dialogue List, Teoksessa Gambier & Gottlieb (toim.). 199–212.
- Finnpanel 2017. Katseluun käytetty aika. Saatavilla: <https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vuosi/katsaikakan/viimeisin/> [Luettu 2.4.2017]
- Forssell, Christoffer 2016. Vastine RTTL:n, YOT:n ja FAO:n kirjoitukseen 20.6.2016. Yle söi sanansa. Saatavilla: <https://www.rttl.fi/?x268395=283816> [Luettu 23.1.2017.]
- FOX 2015a. [Facebook-julkaisu.] Julkaistu 4.10.2015. Saatavilla: <https://www.facebook.com/foxfinland/posts/10153648046882838> [Luettu 4.4.2017.]
- FOX 2015b. [Facebook-julkaisu.] Julkaistu 8.10.2015. Saatavilla: <https://www.facebook.com/foxfinland/posts/10153656995802838> [Luettu 4.4.2017.]
- Gambier, Yves & Henrik Gottlieb (toim.) 2001. *(Multi) Media Translation. Concepts, practices and research*. Amsterdam: Benjamins.
- Georgakopoulou, Panayota 2009. Subtitling for the DVD Industry. Teoksessa Díaz Cintas, Jorge & Gunilla Anderman (toim.) 2009. *Audiovisual Translation. Language Transfer on Screen*. Hampshire: Palgrave Macmillan. 21–35.
- Gummerus, Eivor & Catrine Paro 2001. Translation Quality. An Organizational Viewpoint. Teoksessa Gambier & Gottlieb (toim.). 133–142.
- Heikkinen, Heidi 2007. Puuha-Petestä Pokémoniin – Lastenohjelmien dubbaus Suomessa. Teoksessa Oittinen & Tuominen (toim.). 235–243.
- Hietamaa, Tarmo 2012. *Kaukoavaruuden kääntäjät: Av-kääntäjien työolojen vaikutus vieraiden maailmojen luonnissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Ihander, Anna-Maija & Jukka Sorsa 2010. Av-käännösälällä tuulee. Saatavilla: http://www.av-kaantajat.fi/katsojalle/av-kaannosalalla_tuulee/ [Luettu 21.1.2017.]
- Iisa, Katariina, Hannu Oittinen & Aino Piehl 2006. *Kielenhuollon käsikirja*. Helsinki: Yrityskirjat.
- Jalonen, Miika 2015. Firma: John Grishamin menestysromaani saa jatkoa televisiosarjassa. Saatavilla: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/02/05/firma-john-grishamin-menestysromaani-saa-jatkoa-televisiosarjassa> [Luettu 17.10.2016.]
- James, Heulwen 2001. Quality Control of Subtitles: Review or Preview? Teoksessa Gambier & Gottlieb (toim.). 151–160.
- Jääskeläinen, Riitta 2007. Av-kääntämisen tutkimus ja tutkimustarpeet Suomessa. Teoksessa Oittinen & Tuominen (toim.). 116–130.
- Kankaanpää, Salli & Aino Piehl 2011. *Tekstintekijän käsikirja*. Helsinki: Suomen Yrityskirjat.
- Katajamäki, Satu 2009. *Vastaanottavan yleisön käsitykset ruututekstien konventioista*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kielitoimiston kielioppiopas* 2015. Toimittajat Riitta Korhonen & Sari Maamies. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
- Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007. Päätoimittaja Salli Kankaanpää. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Kielitoimiston ohjepankki*. Pilkku päälauseiden välissä. Saatavilla: <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/87> [Luettu 24.10.2016.]
- Kielitoimiston sanakirja* 2016. Saatavilla: <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> [Päivitetty 29.2.2016. Luettu 17.10.2016.]
- Kilpeläinen, Jaakko 2015. Av-käännösälän neuvottelut loppusuoralla. Saatavilla: <http://www.journalistiliitto.fi/uutiset/av-kaannosalan-neuvottelut-loppusuoralla/> [Luettu 16.3.2015.]
- Kilpeläinen, Jaakko 2017. Av-käännösälä haluaa tessin lisäksi lakimuutoksia. Saatavilla: <http://journalistiliitto.fi/fi/av-kaannosalala-haluaa-tessin-lisaksi-lakimuutoksia/> [Luettu 23.1.2017.]
- Koon, Siu Ling & Harold Kinds 2000. A Quality Assurance Model for Language Projects. Teoksessa Sprung, Robert C. & Simone Jaroniec (toim.) 2000. *Translating Into Success – Cutting-edge strategies for going multilingual in a global age*. Amsterdam: John Benjamins. 147–157.
- Koskelainen, Maria 2014. *Vieraannuttaminen tehokeinona ruututeksteissä. Tarkastelussa koodinvaihto elokuvassa Code 46*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2005. Sananselityksiä: *Ison Suomen Kieliopin* termejä.

- Kukko, Henna 2015. *Kun käännoslaatu ei kelvannutkaan – vertailussa The Pacific-minisarjan suomenkieliset tekstitykset*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kurvi, Tiina 2013. *Käännoslaatu av-käännoسالan kuohunnan jaloissa – Kyselytutkimus av-kääntäjien työoloista*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Käännoسالan asiantuntijat KAJ ry 2012. Kääntäjäkiista kärjisty – liitoilta hakusaarto ja ylityökielto. Julkaistu 20.11.2012. Saatavilla: http://www.kaj.fi/ajankohtaista/uutisarkisto/av-kaantajien_tyotaistelu/kaantajakiista_karjisty_liitoilta_hakusaarto_ja_ylityokielto.1566.news?1531_o=10 [Luettu 4.4.2017.]
- Lång, Juha 2013. Suomalaisten av-alan toimijoiden tekstityskonventioiden vertailua. *MikaEL* 7 (13). Saatavilla: https://www.sktl.fi/@Bin/319343/Lang_MikaEL2013.pdf
- Lång, Markus 2015. Kaksihakotteiset verbirakenteet uutiskielen riesana. *Kielikello* 1/2015. Saatavilla: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2786> [Luettu 4.4.2016.]
- Maamies, Sari 2008. Mikä on aggressiivi? *Kielikello* 1/2008. Saatavilla: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1890>
- Merriam-Webster Dictionary*. Saatavilla: <https://www.merriam-webster.com/> [Luettu 4.4.2017.]
- Morgan, Hazel R. 2001. Subtitling for Channel 4 Television. Teoksessa Gambier & Gottlieb (toim.). 161–166.
- MTV s. d. MTV:n mediaperhe – Sub. Saatavilla: <http://www.mtv.fi/yritys> [Luettu 2.4.2017.]
- Mueller, Felicity 2001. Quality Down Under. Teoksessa Gambier & Gottlieb (toim.). 143–150.
- Mäkelä, Lauri 2012. Työ ei ole harrastus. Saatavilla: <http://av-kaantajat.blogspot.fi/2012/10/tyo-ei-ole-harrastus.html> [Luettu: 24.10.2016.]
- Mäkelä, Lauri 2016. Av-kääntäjien kiirastuli – kun TES ei riitä. Saatavilla: <http://www.av-kaantajat.fi/ammattilaiselle/av-kaantajien-kiirastuli-kun-tes/> [Luettu 21.1.2017.]
- Mäkisalo, Jukka 2006. Kuinka paljon käännöksiä luetaan? Lukupäiväkirjan esitutkimus. *Virittäjä* 2/2006. 250–259. Saatavilla: http://www.kotikielenseura.fi/virittaja/hakemistot/jutut/2006_250.pdf
- Nelonen Media s. d. Liv – kaikki on mahdollista. Saatavilla: <http://www.nelonenmedia.fi/kanavat-ja-sisalto/liv/> [Luettu 2.4.2017.]
- Oittinen, Riitta 1999. Kääntäjä, käännös ja kriitikko. *Helsingin Sanomat* 10.4.1999. Saatavilla: <http://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000003791523.html>
- Oittinen, Riitta & Tiina Tuominen (toim.) 2007a. *Olennaisen äärellä: johdatus audiovisuaaliseen kääntämiseen*. Tampere University Press.

- Oittinen, Riitta & Tiina Tuominen 2007b. Johdanto. Teoksessa Oittinen & Tuominen (toim.) Tampere University Press. 11–13.
- Pahikkala, Jussi 2014. Etupainoisia lauseita. *Kielikello* 2/2014. Saatavilla: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2715&ref=2786>
- Pedersen, Jan 2008. High felicity: speech act approach to quality assessment in subtitling. Teoksessa Chiaro, Heiss & Bucaria (toim.). 101–116.
- Pöntys, Minna 2016. Ohjelmatekstitys – silmin nähtävää puhetta. Teoksessa Tiittula & Nuolijärvi (toim.). 135–161.
- Räikkälä, Anneli 1996. Symmetriaa. *Kielikello* 1/1996. Saatavilla: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=303>
- Salmi, Leena 2010. Translations around us –the amount of translated text in everyday life. *MikaEL* 4 (10). Saatavilla: https://sktl-fi.directo.fi/@Bin/40746/Salmi_MikaEL2010.pdfv
- Springfield! = Springfield! Springfield! s. d. Penny Dreadful (2014) Episode Scripts. N/A - Night Work. Saatavilla: http://www.springfieldspringfield.co.uk/view_episode_scripts.php?tv-show=penny-dreadful-2014&episode=s01e01 [Luettu 16.10.2016.]
- Tiittula, Liisa & Pirkko Nuolijärvi (toim.) 2016a. *Puheesta tekstiksi*. Helsinki: SKS.
- Tiittula, Liisa & Pirkko Nuolijärvi 2016b. Johdanto. Teoksessa Tiittula & Nuolijärvi (toim.). 8–28.
- Tiittula, Liisa & Eero Voutilainen 2016. Puhe, kirjoitus ja puheen muuttaminen kirjoitukseksi. Teoksessa Tiittula & Nuolijärvi (toim.). 29–62.
- Tuominen, Tiina 2012. *The Art of Accidental Reading and Incidental Listening. An Empirical Study on the Viewing of Subtitled Films*. Tampereen yliopisto.
- Täällä on ihminen välissä!* [Av-kääntäjät.fi-sivuston blogi.] Saatavilla: <http://av-kaantajat.blogspot.fi/>
- Uimonen, Risto 2010. Milloin julkisen palvelun hautajaiset pidetään? Teoksessa Heino, Timo-Erkki, Airi Leppänen & Eeva Mäntymäki (toim.) 2010. *Yleisradio median murroksessa*. Tampere: Vastapaino. 211–225.
- Vertanen, Esko 2007. Ruututeksti tiedon ja tunteiden tulkkina. Teoksessa Oittinen & Tuominen (toim.). 149–170.
- Viaplay s. d. The Good Wife. Saatavilla: <https://viaplay.fi/sarjat/the-good-wife/kausi-1/jakso-1> [Luettu 17.10.2016.]
- Vitikainen, Kaisa 2013. Miksi käänösala vaatii muutosta? Saatavilla: <http://www.av-kaantajat.fi/katsojalle/miksi-kaannosala-vaatii-muutosta/> [Luettu 28.3.2017.]

English Summary

The quality of the content and language in audiovisual translations in a changing social environment

Introduction

Subtitling is one of the best-known areas of audiovisual translation, or AVT (Oittinen & Tuominen 2007b, 12). Subtitling stands for transferring the original spoken dialogue of an audiovisual work, such as a film or a television programme, into text form in the target language. In some cases, the film may also contain some textual elements, such as plaques, that need to be translated with subtitles. (Vertanen 2007, 151, 155.) In Finland, subtitling is the dominant form of AVT as opposed to dubbing. (Heikkinen 2007, 236–237.)

Subtitles also affect the television or film audience's satisfaction. Subtitling can be seen as a product or a service, and viewers can be seen as consumers that have a right to receive a high-quality product. (Chiaro 2008, 251.) Subtitles also appear on the screen only for a short time, and the viewers may not have the opportunity to fast forward or rewind the programme in case they need clarification for a specific translation (Vertanen 2007, 156; Georgakopoulou 2009, 23.). For many viewers, subtitles are the primary source of information when watching foreign-language programmes and films (Tuominen 2012, 8). Volume-wise, subtitles have a significant role in the life of Finnish people, as subtitles form a large part of all the texts people read daily. In 2006, as many as 41.4% of Finnish texts read by people in Finland were subtitles (Mäkisalo 2006, 254). People also spend a significant amount of time on reading subtitles: in the studies made in 2009 and 2010, it was estimated that people in Finland spend at least one hour watching subtitled programmes daily (Katajamäki 2009, 28–30; Salmi 2010, 6). This is why the quality of subtitles is particularly important: viewers spend a lot of time reading subtitles and they deserve to see high-quality subtitles.

The AVT field in Finland has been in flux in the last few years, as there have been heated discussions about the working conditions of audiovisual translators. It is said that the translators of the national broadcasting company, Yle have better working conditions than those translating for the commercial channels, and the Yle translations are also expected to be higher-quality than the translations produced by other companies. (Ihander & Sorsa 2010; Abdallah 2007, 272–273; Mäkelä 2016.) In the studies conducted by Kristiina Abdallah (2010, 19) and Tarmo

Hietamaa (2012, 57), many translators working for the commercial actors did indeed state that their pay was poor and that their working conditions were too demanding.

My study aims to discover if there actually are differences in the quality of the translations produced by Yle and those produced by a private company for a commercial channel. My research material consists of subtitled programmes broadcast on Finnish television. I analyse these translations from a quantitative and qualitative point of view and attempt to see how many errors there are in the different translations, and what kinds of errors there are. My hypothesis is that the translations produced by Yle have fewer errors than the translations produced by a private company.

The quality of subtitles and the factors that impact quality

Quality from the viewer's perspective

Defining quality is difficult, and translators have not yet agreed on how it should be defined and what the criteria for quality are (Koon & Kinds 200, 147; Brunette 2000 in Abdallah 2007, 279). As it stands, the definition of quality varies depending on whose perspective it is defined from (Abdallah 2007, 280; Chiaro 2008, 241). In AVT, the perspectives that can be considered are, for example, those of the viewers, the translators, the editors or proof-readers, the translation departments of television channels, the television companies, the researchers or teachers, or the producers or directors of the film or programme in question (Gummerus & Paro 2001, 138).

Delia Chiaro (2008, 251) presents the viewers' satisfaction as one perspective to consider, since the viewers can be seen as consumers and end users who want a high-quality product. Similarly, Heulwen James (2001, 152) calls the viewer the translator's most important client, even though there are other clients involved in the translation process. Other AVT professionals and researchers also emphasise the role of the viewer experience: for example, the quality assurance at the Swedish translation department of Yle focuses on the viewer experience and functionality of the translation (Gummerus & Paro 2001, 138).

However, viewers only see the results of the translation process – the end product – which is why Kristiina Abdallah (2007, 284) criticises the tendency of evaluating and researching translations only from this product-centred point of view. According to Abdallah, social and ethical factors should also be taken into account when defining and evaluating translation

quality, as the production process significantly affects the quality of the finalised translation. (Abdallah 2007, 272, 283–284.)

Even though Abdallah criticises this product-centred view, she also mentions the rights of the viewers: she states that viewers should be made aware of the definition of quality and the quality criteria used for each translation, and they should be able to make choices concerning the translations based on quality. In addition, socially aware viewers may also want to know about the social and ethical dimensions related to the translation, such as the working conditions of the translators. (Abdallah 2007, 276, 281, 285, 288.)

Since translation studies related to AVT quality – even the more critical ones – acknowledge the importance of high-quality translations for viewers, and since the translations are made exclusively for the viewers, I have decided to conduct my study from the perspective of the viewers and study the subtitles of the research material as seen by the viewers. While this approach is product-centred, I will also reflect on the other factors that affect the quality of the translations, particularly the working conditions of the translators.

Quality criteria for audiovisual translations

Both Delia Chiaro (2008, 243–244) and Jorge Díaz-Cintas (2001, 207) define translation quality as “absence of deficiencies”. However, this calls for a definition for what a deficiency or an error means in the context of AVT.

When speaking of errors, people often think of spelling errors. According to Jorge Díaz Cintas and Aline Remael (2007, 33), spelling errors are indeed something to be avoid in subtitles, as spelling errors stand out from the screen and capture the viewers’ attention, which in turn can distract and alienate viewers. This is why a spelling error can be seen as one example of an error that can decrease the perceived quality of a translation.

However, spelling errors are only related to the language of the translation, not its content, which is why errors and deficiencies related to content need to be defined separately, as well. Jan Pedersen (2008, 101) defines translation quality through the speech act theory: according to him, an erroneous subtitle translation conveys neither the literal meaning of the line spoken nor the intent of the speaker. Pedersen also states that translating the intent should take precedence over translating the literal meaning in cases where these two are in conflict. (Pedersen 2008, 107, 111–112.)

Many other researchers and AVT experts have also listed several examples of characteristics that make for a high-quality translation – in this case, a translation that is enjoyable and easy to follow from the viewer’s perspective. For example, Esko Vertanen (2007, 156) emphasises the clarity of the translation, as all unclear subtitles are lost on the viewer. James (2001, 154) also mentions that AVT proof-readers often catch errors related to clarity, ambiguity and inconsistency, while Díaz Cintas (2001, 207) mentions coherence and cohesion as the characteristics of a particularly good AVT. Hazel R. Morgan (2001, 164) states that subtitles should seem like a seamless part of the film or programme. This can be achieved by avoiding structures that viewers find distracting, such as complex sentences or long, difficult words, as Tiina Tuominen (2012, 9) mentions.

Chiaro (2008, 251) emphasises the content of the subtitles in relation to the source text: the translation should deliver the cultural-specific, language-specific and visual contents of the source text in a way that is accurate and does not distract the viewer. Similarly, Morgan (2001, 164) states that subtitles should follow a style that is similar to the source text. Díaz Cintas (2001, 207) also mentions that the translation should have an impact similar to the impact of the source text; and Felicity Mueller (2001, 146) states that the translator’s poor understanding of the source text makes for a low-quality translation.

Based on the above-mentioned ideas, one can claim that the clarity and understandability of the translation make the translation high-quality. The translator’s good understanding of the source text and the way the source text’s contents are transferred also affect the quality of the translation significantly. This forms the basis for my own analysis, where I have defined errors as the characteristics that affect the translation’s understandability, readability, or the way it transfers the source text’s contents and intent.

Understandability and readability as criteria for quality

As was pointed out in the previous chapter, the clarity, meaning the understandability and readability, of the translation are key elements in the translation’s quality. As opposed to the other elements that affect quality, understandability and readability are related to the translation’s language. In this chapter, I will go through general linguistic characteristics that affect the understandability, readability and interpretation of all texts written in Finnish, including subtitles.

According to the *Kielitoimiston kielioppiopas* grammar guide (2015, 24), language planning aims to raise awareness about linguistic choices and their suitability and potential consequences instead of only focusing on errors and binary rules. The goal of language planning is to make it easier for people to interact via language, which is why language planning also involves instructions on understandability, ambiguity, and style. (*Kielitoimiston kielioppiopas* 2015, 24.) Linguistic norms and guides also include norms and recommendations for spelling, which benefits both the writers and readers of texts: with uniform spelling, it is easier for writers to make their texts clear and unambiguous and for readers to understand the text (*Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas* 2007, 12–13). Ultimately, language planning and recommendations related to grammar and spelling aim to make communication smoother and minimise misunderstandings.

The structure of the clauses and sentences in a text is one of the key factors that affect understandability. Clauses and sentences may be difficult to understand if they are very long or if their internal structure is very complex, as they strain the reader's memory and the reader may need to re-read them several times – something that is not always possible when it comes to subtitles. Long or complex structures may also increase the ambiguity of the clause or sentence, although simple structures may be ambiguous, as well. Ambiguity is often caused by an attribute placed in a location where the attribute seems to refer to several different words instead of just one. Another characteristic that reduces understandability is the separation of connected words: words related to each other may be placed in different parts of the clause or sentence, which makes it difficult for the reader to make the intended connection. (Kankaanpää & Piehl 2011, 203–215.)

The connections between clauses and sentences can be clarified through punctuation, conjunctions, and other connectors, which can consist of a single word or several words. Sentences can also be connected through full clauses. However, connectors are not always necessary, if the connection is clear from the context, but omitting the connectors may cause the sentence to become harder to read. (Kankaanpää & Piehl 2011, 198–200.)

The way the text's elements refer to its other elements is yet another factor that affects understandability. Reference methods include repeating the same phrase, fully or partially, using synonyms, and using pronouns. It should also be noted that references are not always necessary, but omitting them may increase ambiguity. (Kankaanpää & Piehl 2011, 196–197.)

The topic–comment structure is another factor in understandability. In this structure, the topic of a clause is mentioned at the very beginning of the clause, and the topic is located in front of the predicate, while the comment is located after the predicate and at the end of the clause. One clause may also have several topics. It is often easier for the reader to understand the text if the topic is something they are already familiar with – either because the subject matter has been mentioned before in the text or because it is considered common knowledge – while the comment offers the reader new information. (Kankaanpää & Piehl 2011, 190–195.)

Factors affecting the quality of audiovisual translations

Díaz Cintas (2001, 199) divides the factors affecting the quality of AVT into three categories. The first category contains the physical and technical restrictions on AVT, meaning time and space restrictions. The second category contains external factors, such as the working conditions of the translators. The third category is related to linguistic transfer, meaning how the translation conveys the message of the source text. (Díaz Cintas 2001, 199.) My own analysis focuses on the third category, the linguistic message-transfer in subtitles. However, I also attempt to explain the results of my analysis through the second category, in particular, as the external factors do affect the final translation (Abdallah 2007, 283).

The technical factors restricting subtitles are time and space, both of which force the translator to condense the translation and to divide the subtitles in a certain way. The space restrictions are related to the location and length of the subtitles: the text needs to fit on the screen. The time relations are related to the reading speed of the viewers and to the audio and visuals in the film or programme in question. The subtitles need to stay in the screen long enough for the audience to read them, and the text should appear on the screen when the speech starts and disappear once the speech ends or there is a visual cut to the next scene. (Díaz Cintas & Remael 2007, 97; Vertanen 2007, 151.)

Technical limitations are mainly the same for all translators who translate television programmes within the same country, which is why they should not cause very significant differences in quality between translations. However, an inexperienced translator, for example, may have trouble with fitting the subtitles to the technical limitations, and this way, the technical limitations may act as a background factor that affect the quality of translations. Although my own study does not focus on the technical limitations, I acknowledge their role and the challenges they may pose for the translator.

As for the second category defined by Díaz Cintas, the most notable external factor in translation is the working conditions of the translators, which have been shown to affect the quality of the translations (Abdallah 2007, 283). The factors related to the working conditions are the pay, the deadlines, the quality of the source materials, the training and education level of the translators, the agreements between the involved parties, interaction and communication with other parties, the subject matter of the film or programme, and various norms directing the translation; if there are problems with these factors, the translators may start feeling insecure and the quality of the translation may suffer (Fawcett 193, 189 in Díaz Cintas 2001, 199; Hietamaa 2012, 9–10). These factors are the ones I will reflect on regarding the errors and quality problems discovered in the research material: can the errors be explained with poor working conditions?

Social factors affecting the quality of audiovisual translation in Finland

In Finland, the AVT market is divided in two: between the national broadcasting company, Yle, and the private sector (Abdallah 2007, 272). The translators have also been divided into two camps: those who are fully employed and those who work as freelancers and as self-employed translators (Ihander & Sorsa 2010). All commercial television channels in Finland have outsourced their translation operations to private translation companies. Since 2012, Yle is the only television company that still has audiovisual translators on their payroll, although Yle does outsource some of its translations to the private companies, as well. Yle also has constantly observed a fair collective agreement for their own employee and freelancer translators. The translators working for the commercial actors did not have a collective agreement until such an agreement was finally drafted in the spring of 2015, and even then, some of the translation companies refused to sign it.

The translation companies operating in the Finnish television market are Pre-Text, Rosmer International, SDI Media, Stellar Text, Broadcast Text International, Saga Vera, and Lingsoft (Kilpeläinen 2015). My study focuses on translations produced by Broadcast Text International, or BTI for short. This company gained some negative attention in 2012 when the television company MTV MEDIA outsourced its entire translation department to BTI, and many of the former MTV translators resigned as the working conditions of BTI were considered too demanding and the pay too low; translators and their spokespeople were also concerned that the quality of the translations would suffer from the questionable working conditions (Käännösalan asiantuntijat 2012).

Research material

My research material consists of six English-speaking television programmes that were broadcast on Finnish television with Finnish subtitles in 2015. These programmes are *The Firm*, a legal drama and thriller based on the John Grisham novel of the same name; *Game of Thrones*, a medieval fantasy story based on *The Song and Ice and Fire* book series; *The Good Wife*, a courtroom drama about a politician's wife who restarts her career as a lawyer; *Penny Dreadful*, a fantasy horror series set in 19th century London, featuring many characters from gothic literature; *True Blood*, a fantasy series about supernatural beings living in modern-day Louisiana; and *Vikings*, a historical drama based on real Viking lore.

As the descriptions above suggest, the programmes represent three different genres: two of them are legal dramas, two are fantasy dramas with horror elements, and two are dramas set in a medieval world. Three of the programmes were broadcast on a national television channel and the other three were broadcast on commercial television channels, in this case on Liv, owned by the Nelonen Media company, and on Sub, owned by the MTV MEDIA company. Four of the translations have been produced by the private translation company Broadcast Text International, BTI for short, while two of the translations have been produced by the national broadcasting company Yle itself. It should be noted that one of the programmes broadcast on Yle, *True Blood*, has a translation produced by BTI, which shows that this particular translation was outsourced by Yle.

The broadcast date of the research material is also relevant: all of the programmes were broadcast after MTV had outsourced their television translations in 2012 and before the collective agreement on AVT in Finland was signed in spring 2015. This was the time when the Finnish AVT field was in turmoil and there was active discussion on translators' working conditions, with the assumption that the translators working for private companies were in a worse situation than those working for Yle. This social background is why I have chosen to study translations made within this particular time window.

Methods used

My study combines both quantitative and qualitative analysis.

I have compiled all subtitles from the programmes being studied in text form. After this, I have collected all subtitles that I consider erroneous based on the theoretical background presented

in the previous chapters. I have counted the number of erroneous subtitles and the total number of all subtitles in each programme, and based on these numbers, I have calculated the percentage of errors in each programme's translation. I use these percentages to define the relative quality of the translations: a translation with a lower error percentage is of a higher quality than a translation with a higher error percentage. I have also calculated the average error percentage of the translations, divided in categories according to the whether they have been produced by BTI or Yle, and whether they were broadcast on Yle or a commercial channel. All of this is the quantitative portion of my thesis.

In the qualitative portion, I have divided the errors found in the research material into categories. I use three main categories that are further divided into sub-categories. The three main categories are internal errors in the translation, linguistic errors, and errors in relation to the source text.

Analysis and results

Error percentages in the research material

I have calculated the error percentages in the research material in two different manners. In the first calculation, I have counted all errors in the material. In the second calculation, I have excluded specific types of errors related to commas. These errors are related to commas that have been left out from the end of specific subtitles: in these cases, a single sentence has been divided into two consecutive subtitles, with one clause in the first subtitle and another clause in the second subtitle. In a regular Finnish text, there should be a comma after the first clause if the Finnish grammar rules require it, but in these subtitles, the commas have been systematically left out despite grammar rules. This can be explained through Finnish subtitling conventions: when a sentence is divided into several subtitles, the division is always indicated with a hyphen placed at the end of the first subtitle (Vertanen 2007, 156). In these cases, a comma is likely not considered necessary.

As leaving out the commas in these types of subtitles is clearly a systematic choice based on practical subtitling conventions, these missing commas cannot be outright categorised as subtitling errors. This is why I have wanted to conduct a second calculation from which these systematic choices are excluded. However, leaving out a comma from specific linguistic contexts does go against the Finnish language planning recommendations, which is why I still wish to point out these missing commas in my first calculations and my qualitative analysis:

they may not be errors in the context of subtitling conventions, but they are errors in the context of Finnish grammar.

In the first calculation, where all errors are counted, including the commas missing from in-between subtitles, the translation of *The Good Wife* has the most errors, proportionally: 4.0% of the programme's all subtitles. *True Blood* has the least errors with an error percentage of 1.1%. The other translations fall in between these two: *Penny Dreadful* has an error percentage of 3.1%, *Game of Thrones* has an error percentage of 3.0%, *Vikings* has an error percentage of 1.9%, *The Firm* has an error percentage of 1.8%.

In the second calculation, where the commas missing from in-between subtitles are excluded from the count, the translation of *Game of Thrones* has the most errors, 2.4%, while the translation of *Vikings* has the least errors, 0.4%. *The Firm* has an error percentage of 1.8%, *Penny Dreadful* has an error percentage of 1.7%, and *True Blood* and *The Good Wife* both have an error percentage of 1.1%.

In the first calculation, the highest-quality translation – in the sense of *the translation that has the least errors* – is the translation of *True Blood*, produced by BTI and broadcast on Yle TV2. In the second calculation, the highest-quality translation is the translation of *Vikings*, also produced by BTI and broadcast on Sub. This means that the highest-quality translations in the research materials are produced by a large private translation company. The translations with the most errors are the translation of *The Good Wife* by BTI (broadcast on Liv) in the first calculation and the translation of *Game of Thrones* by Yle (broadcast on Yle TV2) in the second calculation.

As mentioned in the previous chapter, I have also calculated the error percentage average for the translations produced by Yle, the translations produced by BTI, the translations broadcast on Yle channels and the translations broadcast on commercial channels. When all errors are counted, the translations produced by Yle have an average error percentage of 2.4%, the translations produced by BTI have an average of 2.5%, the translations broadcast on Yle channels have an average of 2.0% and the translations broadcast on commercial channels have an average of 3.0%. When the specific missing commas are excluded, the translations produced by Yle have an average error percentage of 2.1%, the translations produced by BTI have an average of 1.1%, the translations broadcast on Yle channels have an average of 1.8% and the translations broadcast on commercial channels have an average of 1.1%.

The translations broadcast on Yle – both those produced by Yle and the one translation outsourced to BTI – have fewer errors on an average than the translations broadcast on commercial channels when all errors are counted. In this calculation, the translations produced by Yle also have a lower average than those produced by BTI. These results confirm my hypothesis that Yle would have higher-quality translations than commercial companies and channels. However, when the missing commas are not counted, the translations produced by BTI and broadcast on commercial channels both have fewer errors on an average than the translations produced by or broadcast on Yle. This does not match my hypothesis.

As the percentages show, there are very few errors in the research material. I would estimate that such small numbers do not essentially detract from the viewer experience; the quality of the research materials seems to be on a reasonable level.

In the next chapters, I will move on to qualitative analysis and describe the types of errors found in the research material.

Internal errors in the translation

Internal errors in a translation are related to the understandability of the translation's content, based on language-planning recommendations and instructions concerning understandability, ambiguity and interpretation. Erroneous subtitles in this category contain words or clause or sentence structures, such as word order, that either are difficult to understand in just one reading or can be interpreted in more than one way. The understandability or interpretation problem can be contained within a single subtitle, or it can expand into several consecutive subtitles. These types of errors may make it difficult for the viewers to follow the television programme's plot.

The types of understandability errors that appear in the research material are unclarity, ambiguity, unclear references and inconsistency. Unclarity refers to clause and sentence structures that are difficult to understand. Ambiguity refers to subtitles that can be interpreted in more than one way. However, these ambiguous subtitles are not erroneously translated in relation to the source text: the correct interpretation is still one of the potential interpretations offered by the translation, but these subtitles involve the risk of the viewer interpreting the translation incorrectly. Unclear references refer to words that have been placed in a location where they can potentially refer to several other words and confuse the viewer. Inconsistency refers to consecutive subtitles that use asymmetrical phrasing despite being thematically

connected, even though a symmetrical structure would make it clearer that there is a connection between the subtitles. (*Kielitoimiston kielioppiopas 2015*, 317–318.)

It should be noted that the research material only includes six errors of this category in total, across all translations studied here. This is a good sign for the translations' quality, as this low number of understandability errors suggests that the contents and the plot of the programmes in the research material are easy to follow.

Linguistic errors

Linguistic errors are errors related to spelling, grammar or the visual form of the text. As opposed to the category “internal errors in the translation”, the linguistic errors do not influence the interpretation of the subtitle's meaning, but they may make the subtitle harder to read or bother the viewer, which may have negative effects on the viewer experience. I study linguistic elements based on the recommendations issued by the Institute for the Languages of Finland: if a subtitle has an element that opposes these recommendations, I consider it to be erroneous. This category also includes errors related to the subtitles' visual form: for example, foreign words are typically italicised in subtitles to make them easier to read (Vertanen 2007, 155; Díaz Cintas & Remael 2007, 125), which is why unitalicised foreign words can be seen as errors.

The types of linguistic errors that appear in the research material are spelling errors, flaws in the typography and orthography of the text, punctuation errors, and missing words. Spelling errors refer both to missing letters in single words and to words that are spelled inconsistently throughout a translation. Flaws in typography and orthography are, in this material, related to unclear lineation, the incorrect use of numerals, and the lack italicisation. Punctuation errors refer to both missing periods from the ends of sentences and missing commas from in-between clauses that require commas according to Finnish grammar. Missing words simply refer to words that should be in a sentence but have been omitted; however, these missing words do not affect the understandability of the subtitles, but they may distract the viewer, who may think they simply did not notice the word there and therefore want to re-read the sentence.

There are quite a lot of linguistic mistakes in the research material compared to the other two error categories; most of the errors in the research material are linguistic errors, even when the specific missing commas mentioned in the beginning of the analysis chapter are excluded from the count. Regardless, it should be remembered that the total number of mistakes in the research material is quite low.

Errors in relation to the source text

Errors in relation to the source text concern the way in which the translation conveys the content and message of the source text. If the translation does not deliver the relevant factual information of the spoken source text, it can be seen as erroneous. Errors in this category may also be related to tone or other elements not directly related to the factual content: if the subtitle does not have the same impact on the viewer as the spoken line has on the English-speaking viewer, the subtitle can be considered erroneous. These errors can also be related to the visual content shown on the screen: if the translation does not fit the image seen on screen, the translation may be erroneous.

There is a single case in the research material where a few spoken lines have been left entirely untranslated, which may confuse the viewer and cause them to wonder what is being said in the source text. This could also be seen as failure to convey the source text's message. Apart from the untranslated part, the research material does not include translations that can be considered incorrect: there are a few cases in which the tone of the translation differs from the source text, but these can be reasonably explained with subtitling conventions and the translator's attempt to reach a specific impact on the viewer – if anything, the translations in the research material seem to take both the source text and the viewer into account very well.

Results

Apart from the number of errors, the types of errors in the translation are also relevant: the internal errors and errors in relation to the source text can be considered more serious than linguistic errors, as the former two may make it difficult to understand the programme and detract significantly from the viewer experience. However, it should also be noted that subtitles have an important role in improving literacy, which is why they should adhere to language-planning recommendations to promote grammatical correctness.

In the research material, there are more internal errors in the translations produced by BTI than in those produced by Yle. However, the number of these types of errors is very low throughout the material, regardless of who has produced the translations or on which channel they were broadcast. There are only a few errors that affect the interpretation or the ability to follow the plot, which is a good sign from the viewers' perspective.

The majority of errors in the material are linguistic errors, which appear both in the translations of BTI and those of Yle in nearly equal quantities. On the one hand, the relatively large number of linguistic errors is slightly worrying when the role of subtitles in promoting literacy and grammatical correctness is considered. On the other hand, the fact that the absolute number of linguistic errors is still quite low is a positive sign.

Yle observes the fair collective agreement and is seen as a company that provides translators with good working conditions and ensures high-quality translations. In comparison, BTI is known as a company that did not observe any collective agreements at the time the research material was produced – although it does now – and translators themselves have stated that there are problems in the working conditions of the company. However, the analysis does not show significant differences in the error counts between the translations of Yle and those of commercial actors, meaning that the differences between the companies do not seem to transfer to the translations. The even results defy my hypothesis that the translations of Yle should have significantly fewer errors than those of BTI – in fact, some BTI translations have fewer errors than the Yle translations.

Conclusions and discussion

It is difficult to draw clear conclusions about the working conditions under which the translators have worked. Some of the results support the idea that the working conditions have been good, and some results suggest that there have been some deficiencies in the translation process. On the one hand, the low number of errors in the research material and the general understandability and readability of the translations suggest that the translators have had sufficient time, knowledge and motivation to make a good translation. On the other hand, the errors present in the research material are the types of errors that should have been corrected in the proof-reading and editing phase. This suggests that the companies have not used proof-readers or editors to finish the translation, or that the translators have not had the time or opportunity to re-read the translation prior to the translation being broadcast. This can be a sign of lacking working conditions.

Some of the translations produced by BTI can be seen as being of a higher quality than those produced by Yle due to a lower number of errors. Does this indicate that there have been no problems in BTI's working conditions? I do not think the history of poor working conditions can be ignored, as previous research shows that translators have suffered from the working

conditions of some private companies, BTI included, and that the quality of the translations has suffered from this. It is possible that the translators of the research material have made quality translations by sacrificing their leisure time and working harder than the pay would justify – some translators have exhibited this kind of self-sacrificing behaviour in the past (Abdallah 2007, 277; Hietamaa 2012, 57, 63).

The quality of audiovisual translations should be studied in the future, as well. There have been changes in the Finnish audiovisual translation industry since my research material was broadcast in 2015: in particular, the collective agreement signed in the spring of 2015 has likely, and hopefully, affected the working conditions of translators, which in turn may have an effect on translation quality. I also presume that the volume of both media content and audiovisual translations will increase in the future, and viewers will need high-quality translations in the future, as well. Translation studies have the opportunity to raise awareness about the problems, factors and actors that affect translation quality. Increased awareness benefits everyone: the translators, the translation agencies and media companies, and the viewers.